

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

RUSÇADAN TÜRKÇEYE BASIN ÇEVİRİLERİNDE SÖZ SANATLARI

Tezli Yüksek Lisans Tezi

DOĞA ARAL

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

RUSÇADAN TÜRKÇEYE BASIN ÇEVİRİLERİNDE SÖZ SANATLARI

Tezli Yüksek Lisans Tezi

DOĞA ARAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Leyla Çiğdem DALKILIÇ

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

RUSÇADAN TÜRKÇEYE BASIN ÇEVİRİLERİNDE SÖZ SANATLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Leyla Çiğdem DALKILIÇ

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Emine Zeynep GÜNAL

2- Doç. Dr. Leyla Çiğdem DALKILIÇ

3- Doç. Dr. Sabire ARIK

Tez Savunması Tarihi

20.09.2022

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Leyla Çiğdem DALKILIÇ danışmanlığında hazırladığım **“Rusçadan Türkçeye Basın Çevirilerinde Söz Sanatları (Ankara, 2022)”** adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

09.09.2022

Doğa ARAL

ÖN SÖZ

Etkili dil kullanımının önemli araçları olarak kabul edilen söz sanatlarının basın dilinde kullanımı önem taşımaktadır. Aynı önem söz sanatlarının yer aldığı cümlelerin bir dilden diğer dile aktarımı esnasında da korunmaktadır. Basın, söz sanatları ve çeviri kavramlarının stilistik bilimi temelinde bir arada ele alındığı bu tez çalışmasında, Rus basınından Türk basını için çevrilen haber metinlerinde kullanılan söz sanatlarını ve çeviri sürecinde söz sanatlarının niteliğini incelemek amaçlanmaktadır. Böylelikle Rus gazetecilik dilinde söz sanatlarının kullanılması ve Türkçeye çevirilerindeki eğilimler ortaya koyulacaktır.

Bu amaç doğrultusunda birinci bölümde stilistik bilimi ve basın kavramı ele alınırken ikinci bölümde söz sanatları kavramı mecazlar ve figürler olmak üzere açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde ise çeviribilim içerisinde basın ve söz sanatları çevirileri açıklanmakta ve toplumsal-politik alandan Rusça haber metinleri ile Türkçe çevirileri üzerinden Rusçadan Türkçeye söz sanatlarının aktarımı incelenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanması ve tamamlanmasında büyük katkısı olan, engin birikimi ve desteğini benden esirgemeyen sayın hocam Doç. Dr. Leyla Çiğdem DALKILIÇ'a ve lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana öğrettikleri her şey için minnettar olduğum hocalarım Ankara Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın tüm öğretim elemanlarına sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Aynı zamanda, sevgi ve desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim annem, babam ve ablama teşekkürü bir borç bilirim.

Doğa ARAL

Ankara, 2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	v
TABLolar LİSTESİ	vi
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

STİLİSTİK VE BASIN	4
1.1. Stilistik	4
1.2. Rus Dilbiliminde İşlevsel Stilistik.....	6
1.3. Basın Kavramı... ..	8
1.4. Basın-Yayın Stili ve Özellikleri.....	10

II. BÖLÜM

SÖZ SANATLARI.....	15
2.1. Söz Sanatları Kavramı	15
2.2. Söz Sanatlarının Sınıflandırılması.....	17
2.2.1. Rusça Kaynaklarda Söz Sanatlarının Sınıflandırılması.....	18
2.2.2 Türkçe Kaynaklarda Söz Sanatlarının Sınıflandırılması.....	23
2.3. Mecazlar	31
2.3.1. Abartma.....	31
2.3.2. Ad Aktarması	32
2.3.3. Alegori	33
2.3.4. Dolaylama	33
2.3.5. Epitet	34

	Sayfa
2.3.6. İma	35
2.3.7. İroni.....	38
2.3.8. Kapsamlama.....	39
2.3.9. Karşılaştırma-Benzetme.....	40
2.3.10. Kişileştirme	40
2.3.11. Küçültme.....	41
2.3.12. Metafor.....	42
2.3.13. Örtmece.....	44
2.4. Stilistik Figürler	45
2.4.1. Ayırma	45
2.4.2. Bağlaçsızlık.....	46
2.4.3. Çok Bağlaçlılık.....	46
2.4.4. Derecelendirme	47
2.4.5. Devriklik.....	48
2.4.6. Eksiltme	50
2.4.7. Oksimoron.....	51
2.4.8. Ön Yineleme ve Art Yineleme.....	53
2.4.9. Paralellik.....	54
2.4.10. Retorik Hitap.....	54
2.4.11. Retorik Soru.....	55
2.4.12. Retorik Ünlem.....	56
2.4.13. Susma.....	57
2.4.14. Tezat.....	57
2.5. Basım-Yayın Stili ve Söz Sanatları.....	58

III. BÖLÜM

RUSÇADAN TÜRKÇEYE BASIN ÇEVİRİLERİNDE SÖZ SANATLARI.....	61
3.1. Basın Çevirisi	62
3.2. Söz Sanatları Çevirisi	65
3.3. Basın Metinlerinde Söz Sanatları Çevirilerinin İncelemesi.....	68
3.3.1. Cümle Düzeyinde İnceleme	72
3.3.2. Metin Düzeyinde İnceleme	85
SONUÇ	110
KAYNAKÇA.....	113
ÖZET	127
ABSTRACT... ..	128
ÖZGEÇMİŞ	129

KISALTMALAR

Akt. : Aktaran

Bkz. : Bakınız

Çev. : Çeviri

Krş. : Karşılaştırınız

Rus. : Rusça

Tr. : Türkçe

Örn. : Örneğin

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Rusça-Türk Söz Sanatları Terimleri.....	30
Tablo 2. Cümle Düzeyinde İncelemelerin Bulgu Tablosu.....	104
Tablo 3. Metin Düzeyinde İncelemelerin Bulgu Tablosu.....	106



GİRİŞ

Dil, bireysel ve toplumsal açıdan büyük öneme sahip bir olgu olarak kullanım alanı ve amacına göre farklı özellikler gösterir. Dilin kullanımında ortaya çıkan özelliklerinin araştırılması dilin pratik yönüyle ilgili yapılan çalışmalarda Batıda *Retorik* Doğu'da ise *Belagat* adı altında yürütülmüştür. Günümüzde ise dil bilimi içerisinde bir bilim dalı olarak varlığını sürdüren Stilistik bilimi doğrultusunda araştırılmaktadır.

Stilistiğin bir alt dalı olan İşlevsel Stilistik, Rus dilinde beş işlevsel stili ortaya koymaktadır. Bu stillerden bir tanesi de basın-yayın stili, başka bir deyişle gazetecilik stilidir. Rus dilbiliminde Stilistik alanında B. G. Bobilev, L. R. Duskayeva, N. İ. Kluşin, M. N. Kojina, V. A. Salimovski, D. E. Rozental, V. V. Vinogradov, T. G. Vinokur gibi isimlerin çalışmaları öneme sahiptir. Basın-yayın stili alanında ise V. G. Kostomarov, G. Ya. Solganik, D. N. Şmelev, gibi isimlerin çalışmaları ön plana çıkmaktadır.

Kültürler arası bilgi alışverişi, iletişim ve etkileşimde basın olgusu, haber metinleri ve bunların çevirileri önemli role sahiptir. Buna bağlı olarak yapılan basın veya haber çevirileri okuyucu tarafından doğru bilginin edinilmesinde birincil önem taşımaktadır. Günümüzde gazeteciliğin internet ortamına taşınmış olmasıyla birlikte her an her yerde dünyadaki gelişmelerden haber ajanslarının internet siteleri ya da sosyal medyadaki hesapları ve telefondaki haber uygulamaları üzerinden anlık haber takibi yapılabilmektedir. Dünya basını, dış basın, yabancı basın gibi isimlerle adlandırılan, uluslararası haber ajanslarının ürettiği haberler, üretildikleri ülke ya da dilin dışına çeviri sayesinde yayılırlar. Bu çerçevede en popüler yabancı basın kuruluşları çok dilde yayın yapma eğilimindedir. Örnek olarak, 2022 yılında Türkçe de dahil olmak üzere uluslararası basın kuruluşlarından Amerika menşeli VOA (Amerika'nın Sesi) 48 dilde,

Almanya merkezli DW (Deutsche Welle) 31 dilde, Rusya merkezli Sputnik 30 dilde, İngiltere merkezli BBC 29 dilde, AB merkezli Euronews ise 17 dilde yayın yapmaktadır. Bu noktada çok dilli yayın sürecinde çeviri haberi üreten kişiler gazeteci, haber editörü ya da çevirmen olabilir.

Haber dilinde önemli olan haberi okuyanın anlayabileceği bir dil kullanmaktır. Bu da basın ve medya alanında çeviri sürecinde hedef kitlenin önemini gözler önüne sermektedir. Bütün haberler yayınlandığı yer ve kitlesi için önemlidir, dış basından bir haber çevrilirken de bu önem hesaba katılarak Türk okur için önemli olabilecek haberlerin seçilip çevrilmesi tercih edilir. Haber çevirisinde hangi haberin önemli olup olmadığının kararını verebilmek önemlidir ve haber çevirisi aslında o haberin tekrar üretimi anlamına gelir. Bu yüzden hem orijinal haberin hem de çeviri haberin diline çok iyi hâkim olmak gerekmektedir. Bu anlamda, çeviri haberi üreten kişiler için gazeteci-çevirmen tanımlaması daha doğru olacaktır.

Bir dilden başka bir dile çeşitli alanlarda yapılan her çeviri sürecinde olduğu gibi haber çevirisi sürecinde de birtakım zorluklarla karşılaşılır. Bunlardan biri de kaynak metinde kendine özgü dil kullanımıdır. Mecaz ve figüratif anlama sahip cümleler içeren haber metinlerinde kullanılan dil, genellikle o dile ve o kültüre özgüdür. Bir diğer dile aktarılırken bu ifade gücü yüksek sözcük ya da cümleler, hedef dilde aynı etkiyi veremeyebilir. Bu da orijinal haber metninin anlamı ve etkileyciliği ile çeviri haber metninin anlamı ve etkileyciliği arasında bir farkın oluşmasına yol açar.

Bu tez çalışmasında söz sanatlarının Rus basın dilinde nasıl yer aldığı ve Türkçeye nasıl çevrildiğini inceleyeceğiz. Bu doğrultuda çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Rus dilbiliminde stilistik bilimi ve basın kavramını ele alıp işlevsel stilistik çerçevesinde basın-yayın stilinin özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Çalışmamızın odak noktası olan söz sanatları kavramına ayrılan ikinci bölümde, söz sanatlarının Rus ve Türk kaynaklarında ele alınışları ve sınıflandırılması çeşitli kaynaklar ve bu alanda çalışmaları bulunan dilbilimcilerin görüşleri çerçevesinde gerekli tanımlar yapılmakta ve basın-yayın stili ve söz sanatları ilişkisi açıklanmaktadır. Bu hususta M. N. Kojina, L. V. Rıjkova-Grişina, D. E. Rozental, G. Ya. Solganik, D. Aksan, G. Karaağaç, G. Aytaç gibi pek çok dilbilimcinin çalışmaları esas alınmaktadır.

Üçüncü ve son bölümde ise teorik olarak basın çevirisi ve söz sanatları çevirisi açıklanmaya çalışılıp pratik olarak Rusçadan Türkçeye çevrilen basın metinlerinde söz sanatlarının durumu incelenmektedir. İncelemelerimiz sonucunda öne çıkan bulgular sonuç kısmında yorumlanarak çalışmadan elde edilen çıkarımla açıklanmaktadır.

İletişimin ve haber alma biçimlerinin dijitalleştiği bir dönemde elektronik basında çeviri dili nasıl bir önem kazanıyor, ne tür dil kaygılarıyla hareket ediliyor sorularıyla ortaya çıkan bu çalışmada, dilde etkileyciliği sağlamak, ifadeye canlılık ve çeşitlilik katmak için kullanılan söz sanatlarının çevirisi konusunu Rusça-Türkçe dil çiftinde basın metinlerinden çeviri örnekleri aracılığıyla araştırmak hedeflenmektedir. Bu çalışmanın amacı kaynak dili Rusça olan haberlerin Türkçeye çevirilerinde söz sanatlarının nasıl aktarılıp aktarılamadığını araştırmak olduğu için çalışmanın bütüncesi Rus basın kuruluşlarının hazırladığı haberler ve Türk basınında yer almış çevirileri ile sınırlı tutulacaktır. Bu bağlamda çalışmanın inceleme bölümündeki örnekler sosyal, politik ve kültürel alandan bilgilendirici haber metinlerinden seçilmiştir. Elektronik basından seçilen Rusça kaynak haber ve Türkçe çeviri haberlerden alınan örnekler karşılaştırılarak bu temelde Rus ve Türk haber dilinin özellikleri, bu iki dilin sahip olduğu retorik zenginlikler ortaya konulmuş olacaktır. Böylece Rusça-Türkçe dil çiftinde söz sanatlarının kullanım özelliklerinin benzer ve farklı yönlerine ve tercih edilen çeviri stratejilerine ilişkin verilere ulaşılması hedeflenmektedir.

I. BÖLÜM

STİLİSTİK VE BASIN

1.1. Stilistik

Dilin iletişimsel yönü ile bağlantılı olarak kullanım özelliklerinde ortaya çıkan farklar dilin stillerini oluşturur. Stil kavramı üzerine yapılan çalışmalar Batı’da Retorik, Doğu’da Belagat adı altında yürütülmüş ve günümüzdeki Stilistik biliminin temellerini oluşturmuştur. Rus dilinde Stilistik alanında çalışmaların gelişimine ise 18. yy’da M. V. Lomonosov’un *Üç Stil Teorisi* katkı sağlamıştır.

İngilizcede “*Stylistics*”, Rusçada “*Стилистика*” (Stilistika) olarak adlandırılan, Türkçede ise Stilistik, Üslupbilim, Biçembilim, Deyişbilim, Anlatımbilim gibi karşılıklara sahip olan bu bilim dalının Türkçede adlandırılması konusunda terim birliğinin sağlanamadığını söylemek mümkündür. Bu çalışmada ise “Stilistik” teriminin kullanılması tercih edilmiştir.

Batı literatüründe “Stilistik” terimi, yazılı ve sözlü dil ürünlerinin üslubunu araştırıp özelliklerini ortaya çıkarma ve iyi ve doğru üslupla yazmak, konuşmak için yol gösterme amacını taşıyan uzmanlık dalına verilen isimdir. “Stilistik, antik edebiyattaki hitabet bilgisi olan Retoriğin modern uzantısıdır. Etkileme, ikna etme, savunma amacıyla güzel konuşma bilgisi olan retorik, asırlar boyu gelişerek bugünkü stilistiği meydana getirmiştir” (Aytaç, 2009, s.77).

Üslup/stil/biçem, yazarın ya da konuşmacının dili kendine özgü kullanma biçimi olarak kısa bir şekilde ifade edilebilir. Üslup incelemesi alanındaki çalışmalar Doğuda Belagat, Batıda ise Retorik olarak adlandırılmış ve günümüzde dilbilim içerisinde gelişen

ayrı bir bilim dalı olarak Stilistiği ortaya çıkarmıştır. Stilistiğin bilim dalı olarak gelişiminin tarihi boyutundan bunun ayrı bir çalışma konusu olduğu düşünüldüğü için bu çalışmada bahsedilmeyecektir.

Üslubu dilden ayrı düşünmek mümkün değildir. Çeşitli dilbilimsel incelemeler çeşitli söz birlikleri üzerinden gerçekleştirilebilir, bu nedenle dilbilimin inceleme alanı cümleyle sınırlandırılırken üslup incelemesi metnin bütünü üzerinden yürütülür. Ö. Gedikli'ye göre (2020), “geleneksel yaklaşımda stilistik, edebi eserlerin, belirli bir yazarın veya dönemin dil kullanım özellikleriyle ilgilenmiştir. Çağdaş dönemde ise üslup incelemelerinde daha çok betimlemeli bir yöntem tercih edilmekte ve sabit kullanımdan sapmalar incelenmekte, metinlerin işlevleri ve metin türlerinde dil kullanımı üzerinde durulmaktadır” (s. 31).

Stilistik söz konusu olduğunda dil ve söz ayrımının yapılması ihtiyacı da doğmaktadır. Dilin çeşitli bağlamlarda işlevsellik kazanmasıyla ortaya konuşma/söz “*речь*” kavramı çıkar. Stilistik, bu konuşma eylemini dilin kullanıldığı kapsam çerçevesinde inceler. Yani stil, bir sistemler bütünü olan dil ile değil, dilin konuşmadaki işlevi ile ilintilidir. Başka bir deyişle, stil kavramını ancak konuşma içerisinde ele alabiliriz, çünkü tüm bunlar dilin canlı kullanımında, yani konuşmada ortaya çıkar. Dil bir sistem, konuşma/söz ise bu sistemin somut kullanımı yani bir üründür. Konuşma somut ve bireyselken dil soyut ve geneldir. Rusçada “*язык*” sözcüğüne karşılık gelen dil, bir kurallar bütünü iken konuşma/söz olarak adlandırılan “*речь*” ise dilin pratik yönünü temsil eder. İletişim, dilin söz alanında görülür.

L. Ç. Dalkılıç (2017), dil ve konuşmanın birbirinden ayrılmasıyla stilistik içerisinde dilin mi yoksa konuşmanın mı stillere sahip olduğu konusunun gündeme geldiğini şöyle ifade eder: “dilin stilleri ve konuşmanın stilleri konusu, stilistikte tartışmalı sayılan ve çözümü dil ve konuşma kavramlarının ne şekilde belirlenip

algılandığı ile ilintili bir konudur. Dil ve konuşmaya ilişkin birçok farklı görüş olmasına rağmen, dilin hem sistemsel hem de işlevsel olmak üzere iki açıdan ele alınarak birlikte incelenmesi gerektiği kanaati yaygınlık kazanmaktadır” (s. 240).

Dil öğrenimi ve bir dilden başka bir dile çeviri eylemi aşamalarında dilin normatif yapısı/gramer kuralları yani teorik yanı önemli olduğu kadar dilin işlevsel özelliği, sözcüklerin kullanım biçimleri ve etki özellikleri de oldukça önemlidir. Bunları daha detaylı bir şekilde ele almak için stilistiğin alt dallarından biri olan işlevsel stilistikten bahsetmemiz gerekmektedir.

1.2.Rus Dilbiliminde İşlevsel Stilistik

Günümüzde Dilbilim içerisinde bir bilim dalı haline gelen Stilistik kendi içerisinde de alt dallara ayrılır. Bu alt dallar: “yapısal stilistik ya da stilistiğin kaynakları (*структурная стилистика / стилистика ресурсов*), işlevsel stilistik (*функциональная стилистика*), yazınsal stilistik (*стилистика художественной речи*), metinsel stilistik (*стилистика текста*) ve uygulamalı stilistik (*практическая стилистика*) olmak üzere beş alanda değerlendirilmektedir” (Dalkılıç, 2017, s.247). Biz de bu çalışmamızın teorik açıdan işlevsel stilistikle, pratik açıdan ise uygulamalı stilistik ile ilişkili olduğunu söyleyebiliriz.

İşlevsel stilistik ya da başka bir ifadeyle fonksiyonel stilistik, dil ve söz kavramlarının birbirinden ayrılması ile dilin işlevsel yönüne dikkat çekilmesiyle Rus dilbilimi içerisinde stilistiğin ayrı bir alt dalı olarak gelişmiştir. “İşlevsel stilistik Rusya’da özellikle 1950’li yıllarda aktif bir şekilde gelişmeye başlamış, edebi dil (*литературный язык*) ve edebi norm (*литературная норма*) kavramları tartışılmaya başlanmıştır.” (Dalkılıç, 2017, s.246)

Dilin, bilim alanında, resmi iş hayatında, medyada, edebiyatta ve günlük hayatta herhangi bir iletişim alanında kullanılabilir olması ile bağlantılı olarak yerine getirilen işlevlerin çeşitliliği, edebi dilde her biri belirli bir faaliyet alanında iletişim kurmak üzere tasarlanmış çeşitli seçeneklerin oluşmasını sağlar. Dilin ne olduğundan ziyade nasıl kullandığı ile ilgilenen stilistik biliminin araştırma alanı bu şekilde açıklanabilir.

L.Ç. Dalkılıç, (2017) stilistiğin bilim dalı olarak gelişmesiyle birlikte stilistik üzerine yapılan tanımların temelde dilin etkili anlatım araçlarına ilişkin bir bilim dalı olduğu ya da kişilerin sosyal yaşamları ile ilintili olarak ortaya çıkan beş alan (konuşma dili, resmi-iş dili, basın-yayın dili, edebi dil ve bilim dili) temel alınarak şekillenen bir bilim dalı olarak tanımlandığını ancak bu tanımların doğru olmalarıyla birlikte eksik kaldığını savunur ve stilistiğe şöyle bir tanım getirir: “Stilistik, iletişim alanı, söylem amacı, etki gücü, işlevsellik öğelerini de hesaba katarak dil araçlarını inceleyen bütünsel bir bilim dalıdır” (s.246).

Stilistiğin temel dallarından biri kabul edilen işlevsel stilistiğin araştırma alanı işlevsel stillerdir. Dilin kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan başlıca sözel eylem alanları, işlevsel stilleri oluşturur. Rusçada işlevsel stiller temel olarak beşe ayrılır. Bunlar: resmi-iş stili (*официально-деловой*), basın-yayın stili (*газетно-публицистический стиль*), bilimsel stil (*научный стиль*), konuşma stili (*разговорный стиль*) ve edebi stil (*художественный стиль*)’dir.

Konuşma stiline söz varlığı günlük konuşma diline ait sözcüklerden oluşur, bu sözcükler yüksek ifade gücüne sahiptir ve olumlu ya da olumsuz anlam taşıyabilirler. Bilimsel stiline söz varlığında terimler önemli rol oynarken basın stiline güncel sosyal konular ele alındığı için buralarda çokça toplumsal-siyasi söz varlığına ait kelimeler kullanılmaktadır. Resmi-iş stiline ise alana özgü özel kelime ve sözcük öbekleri kullanılır ve sıklıkla eskimiş kelimelere, bürokrasi dili olarak da adlandırabileceğimiz

kalıplaşmış, klişeleşmiş ifadelerle rastlanır. İfade edildiği üzere her stil kendi söz varlığına, yer yer kendine has gramer yapısı ve sözdizimi ile kullanım özelliklerine sahiptir. Böylelikle, sözcük seçiminde sözcüğün sözlük anlamından ziyade aynı zamanda stilistik anlamı ve ifadesel canlılığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çalışma basın-yayın stili ile doğrudan bağlantılı olduğu için öncelikle basın kavramını ele alacağız.

1.3.Basın Kavramı

Kitle iletişim araçları içerisinde değerlendirilen basın, kültürel ve ideolojik bir araçtır. Yazılı ve sözlü olmak üzere farklı türlere sahip olan basında toplumu ilgilendiren güncel sorunlar, politik, ekonomik, felsefi, kültürel ve günlük yaşamdan oldukça çeşitli konular yer alır.

Dilin kitleleri etkileme ve bilgi verme işlevleri basın stilinde kendisini gösterir/gerçekleşir. Kültüre ve ideolojiye bağlı olarak basın, bazı durumları ön plana çıkarmak, gözler önüne sermek ve tüm bunları etkileyici bir dil kullanarak yapmak için söz sanatlarından yararlanır. Bu anlamda basından düz bir anlatım beklenemez.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te basın, “1) gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat, 2) bu tür iş yerlerinde görevli kimselerin tümü” (TDK, 2022) olarak tanımlanmaktadır.

Rusçada basın, “*npessa*” (pressa) sözcüğü ile karşılanır. Basın kavramı, kitle iletişim araçları “*Cредства массовой информации*” (sredstva massovoy informatsii) veya “*масс-медиа*” (mass-media) terimleriyle de ilintilidir. Kitle iletişim araçları denildiğinde ilk akla gelenler arasında televizyon, radyo, gazete, dergi gelir, günümüzde ise internet kitle iletişiminin en popüler aracıdır ve televizyon, radyo,

gazete ve dergiler de internet üzerinden yayın yapabildiği için internet bunların hepsini kapsar. Kitle iletişim araçlarının en yaygın türlerinden biri de gazetedir. Günümüzde gazete yazılı ve elektronik olarak yayın yapmaktadır. Bu çalışmada ele alacağımız basın kavramının sınırı materyal açısından elektronik basınla sınırlı tutulmuştur. “Dış basın ya da yabancı basın” olarak adlandırılan basın türü ise yurtdışı menşeli haber kuruluşlarını ve yayınladıkları haberlerin tümünü kapsar.

İşlevsel açıdan dil, en önemli iletişim aracıdır. Uluslararası iletişim ve haber almanın aracı ise basındır. Bu açıdan basın dili büyük önem arz etmektedir. Toklu, dilin sadece bir iletişim aracı olduğunu söylemenin dilin sahip olduğu diğer özellik ve işlevleri görmezden gelmek olduğunu savunur ve dili, “o dili konuşan toplumun kültürünü yansıtan bir ayna, o kültürün düşünüş biçimini, dünyayı algılayışını belirleyen en önemli etken, toplum içi ve toplumlar arası ilişkilerin ön koşulu” (Toklu, 2015, s.17) olarak tanımlar.

Günümüzde basın kavramı da değişikliğe uğramıştır ve elektronik basın, internet gazeteciliği gibi kavramlar hayatımıza girmiştir. Küresel iletişim ve etkileşim sürecinde günümüzde kitle iletişim araçları internet, sosyal medya, elektronik basın etrafında şekillenmektedir. Günümüzde çoğu uluslararası basın kuruluşu, yayınlarına internet ortamında çok dilli olarak devam etmektedir. Kitle iletişim araçları aynı zamanda bir kültürel aktarım aracıdır. Bu yüzden basın kuruluşları mümkün olduğu kadar çok dilde yayın yapma ya da aktarım sürecinde diller arası çeviriden yararlanma eğilimindedir. Basının dijitalleşmesiyle birlikte bu aktarım hız kazanmıştır. Dünyanın diğer ucundaki bir olaydan dakikalar içerisinde haberdar olmamız çeviri sayesinde olabilmektedir.

Televizyon, radyo, gazete, dergi ve sosyal medya gibi kitleleri bilgilendiren, eğlendiren ve kişiler arası iletişimi sağlayan araçların tümü kitle iletişim araçları olarak adlandırılır. Bu araçlar siyasi, kültürel ya da gündeme dair haberleri kitlelere

ulaştırır ve insanların düşünce ve tutumlarını etkileme ve yönlendirme açısından önemli bir güce sahiptir (Çolak, 2020, s. 39). Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi, davranış ve düşünme biçimlerinde olduğu kadar dil kullanımında da kendini gösterir. Çünkü bu araçların gücünü oluşturan en önemli araç kullanılan dil ve üsluptur (s. 40).

Yazılı ve sözlü olarak ikiye ayrılan basın kavramı, bu çalışmada yazılı elektronik habercilik çerçevesinde ele alınmaktadır. Medya ve basında dil kullanımı konusu, toplumdilbilim, iletişim, metindilbilim, stilistik, çeviribilim gibi disiplinlerin inceleme alanlarına girmektedir. Basında genellikle politik, sosyal, kültürel ve ekonomi içerikli haberler yer aldığı için bu alanlar hakkında kapsamlı bilgi sahibi olmadan haber metninin anlamını çeviri dilinde aktarmak zorlaşmaktadır.

Bu bakımdan çeviri sürecinde sadece metinde yazılanları anlamak değil aynı zamanda metnin stilistik boyutunu da iyi anlamak ve bunları basın aracılığıyla sunulan siyasi, sosyal, toplumsal ve kültürel içerikli olaylarla doğru bir şekilde bağdaştırarak aktarımda bulunabilmek ifadelerin doğru anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir.

1.4.Basın-Yayın Stili ve Özellikleri

İşlevsel açıdan dilde temel olarak ele alınan beş stilden biri olan basın-yayın stili, bünyesindeki gazetecilik, radyo-televizyon ve hitabet gibi alt stilleriyle çeşitliliğe ve en yaygın kullanıma sahip stillerden biridir. Basın-yayın stili aynı zamanda medyayı ve interneti de içerir ve karşılıklı olarak etkileşimde olduğu için tıpkı konuşma stilinde olduğu gibi değişikliklere açık bir özellik sergiler. Bu stilin en önemli özelliği ise dilin bilgi verme ve etkileme işlevlerinin ikisini birden yerine

getirmesidir. Aynı zamanda basın-yayın stili, diğer işlevsel stillere kıyasla çok yönlüdür.

Solganik’e göre (2003), Rus basın-yayın stilinde dilin etkileme işlevi özellikle söz diziminde kendisini belirgin bir şekilde gösterir. Gazetecilik dili çeşitli sözdizimsel yapılardan önemli etkileme potansiyeline sahip, özellikle konuşma diline özgü yapıları seçer. Bu yapılar genel olarak yoğun, özlü, kitlesel özellik taşırlar. (s.205) Basın-yayın stilinde sadece konuşma dilinin değil aynı zamanda yazı dilinin de olanakları yaygın olarak kullanılmaktadır. Söylemde güçlü duyguları dile getirmek, okuyucuyu ikna etmek için basın zengin bir sözdizimsel araçlar kullanır, bunlar stilistik figürler, paralellik, ön yineleme, art yineleme, tezat vd.’dir. Aynı zamanda Solganik, Rus basın-yayın stilinde içerisinde çok bilgi barından isim yapılarının sıklıkla kullanıldığını ifade eder. Bu yapılara örnek olarak *предвыборная кампания* (seçim kampanyası); *сложная политическая обстановка* (zorlu siyasi durum); *официальная позиция* (resmi pozisyon) vb. gösterilebilir.

Gazetecilikte bilgi vermenin yanı sıra verilen bilginin değerlendirilmesi de gerektiğinden değerlendirici, niteleyici sözcükler sıklıkla kullanılır. Bunlar; değerlendirme anlamı taşıyan epitetler, nötr anlama sahip arkaik sözcükler, standardın dışında sözcükler, İncil sözcükleri ve mecaz anlama sahip özel alan sözcükleridir. (Karasenکو, 2018, s.150)

Basın-yayın stili ve bu stilin kullanıldığı alanlar, karşısındaki kişiyi etkileme amacına sahip olduğu için dil, bu uğurda çok önemli bir araçtır. Her bir kitle iletişim aracında kullanılan dil kendine özgü olduğu gibi aynı zamanda farklı basın kuruluşlarının dili de birbirinden farklı olabilir. Bunu etkileyen faktörler hedef kitle, siyasi görüş vd. olabilir. Bu gibi faktörler haberin içeriğini farklı yansıtırken dilini de farklı kullanır.

Basın-yayın stili canlılık, ifadede etkileycilik kavramlarıyla sıkı bir ilişki içerisinde. Basın-yayın dilinde mecaz anlamlara sahip kalıplaşmış ifadeler, deyimler, eski-yeni sözcükler de söyleme canlılık katmak üzere sıkça kullanılmaktadır. Bu alanda söylemlerin canlılığını ve ifade gücünü arttıran bir başka faktör de söz sanatlarıdır. Söz sanatları, dilde hem ifade hem de anlam açısından güçlü ve etkili birer dil aracı olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Söylemi canlandırır, ifadeselliği artırır. Rusçada söz sanatları kullanımı, tıpkı sözcüklerde olduğu gibi kullanım alanları ve ifadeye kattıkları güç bakımından stilistik farklılıklar göstermektedirler.

Basın-yayın stili, kitle iletişim araçlarının stili olması bakımından öncelikle sosyal-politik alanla ilintilidir. Temel işlevi kamuoyuna bilgi verme, etkileme ve aydınlatmadır. Bu stilin temel özelliklerinden biri güncel olmasıdır. “Gazete dili, günlük dil ile konuşma diline çok yakın bir dildir. Ölçünlü dilin yaratılmasında gazete dilinin büyük önemi vardır” (Karaağaç, 2018, s.419).

“Kitle iletişim araçları, toplumsal boyutta iletişim biçimleridir. Bunun sonucu olarak da dilin sürekli kullanıldığı alanlardır. Bu araçlar dil kullanımının her alanında ve boyutunda etkilerini göstermektedir. Bu nedenle kitle iletişim araçlarının dili etkileme gücü de oldukça fazladır” (Yıldız, 2005, s.182).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılabileceği üzere dil, kitle iletişim araçlarının dilini etkileyeceği gibi kitle iletişim araçları da dili değiştirir ve geliştirir.

Yazılı basın, kısa haber metinlerinden inceleme makalelerine, röportajlara kadar farklı hacimlerde olabilir. Buna ek olarak, okuyucularla farklı düzeylerde etkileşim kurulur. Örneğin bazı metinler yalnızca bilgilendirme amacıyla derlenir, diğerleri okuyucunun duygularını uyandırmak ve onu belli bir konuda yönlendirmek

için yaratılır. Farklı sanatsal araçların yardımıyla yazar her zaman kendi bakış açısını iletmeye ve okuyucunun onunla aynı fikirde olması için mümkün olan her şeyi yapmaya çalışır.

Basın-yayın stiline söz varlığı çok çeşitlidir. Herhangi bir konu basının konusu haline gelebilir ve bu tematik çeşitliliği sağlamasının yanı sıra sözcüksel çeşitliliği de beraberinde getirir. Gazete metninde yer verilen konu hangi alandaysa (politika, ekonomi, spor vb.) o alana özgü terimler metinde mutlaka bulunur. Basın-yayın stiline söz varlığında zaman içerisinde gazetecilik klişeleri de oluşmaya başlar. Gazetecilik klişelerini genellikle kalıplaşmış metaforlar ve epitetler oluşturur. Örn: *güven krizi, göç dalgası, nüfus patlaması, kasvetli tahminler, parlak beklentiler* vd. Bu tip klişeler basın dilinin hem etkileyici hem de herkes tarafından anlaşılabilir olmasına etki eder.

Basın-yayın stili ve gazete dili gibi alanlarda Rus araştırmacıların çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Türk dili açısından ise bu alanda daha fazla çalışma yapmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye’de Rusça ve Türkçe gazete dili alanında O. Kozan’ın *Rus ve Türk Gazete Haber Başlığı Dili: Kültürdilbilimsel Yaklaşım* (2014) isimli bu alanda karşılaştırmalı olarak ilk kez yapılan bir çalışma özelliği taşıması bakımından öneme sahiptir.

O. Kozan (2014), çağdaş Rus gazete dilinin yabancı kökenli sözcüklerin kullanılması, yeni sözcüklerin türetilmesi, Batı dillerine özgü dil oyunları ve politik doğruculuk gibi üslup değişikliklerinin uygulanması, Sovyet dönemi dilinin değiştirilerek kullanılması ve kilise diline ait öğelerin kullanılması gibi özelliklere sahip olduğunu ifade eder. (s. 24) Türk gazete dilinde ise en çok kullanılan metin türlerinin haber ve yorum olduğu, manşetlerin ve başlıkların sözdiziminde isim cümlesi ve kalıplaşmış ifadelerin kullanılması, farklı söylemlerin bir arada oluşu,

çeviribilimsel olarak sapmaların, anlambilimsel olarak yeni sözcük birlikteliklerinin yer aldığını, sözcükbilimsel olarak ise deyimler, ikilemeler, söz sanatları, kalıp sözler, terimler gibi dil özelliklerinin görüldüğünü belirtir (s. 33-34).

Rus ve Türk dilindeki çeşitli kaynaklara baktığımızda iki dilin de birbirine büyük oranda benzer basın-yayın stili özelliklerine sahip olduğunu görüyoruz. Bunu aşağıda yapılan kimi açıklamalardan anlamak mümkündür: Hem Rusça hem Türkçe basın-yayın stilinde yüksek ve düşük stil özelliğine sahip sözcükler yerine nötr, kelimenin sözlük anlamına ait sözcüklerin görüldüğü, mecaz anlamlara sahip kalıplaşmış ifadelerin söyleme canlılık katmak üzere sıkça kullanılmakta olduğu, gazete dilinde okuyucunun ilk dikkatini çeken ve üzerinde etki bırakan aracın haber başlığı olduğunu ifade edilmektedir. Günümüzde haber başlıkları bilgi içerirken okuyucunun dikkatini de çekecek ve haberin içeriğini çok açık ve özlü bir şekilde ifade edecek şekilde olmalıdır.

Nasıl söylenildiği ne söylenildiği kadar önemlidir. Bu yüzden basın dilinde haberin içeriği kadar haberin aktarılma biçimi, seçilen sözcükler, anlatım, gazetecinin/çevirmenin tutumu haber dilinin niteliğini belirleyici etkenlerdir. Aynı zamanda toplumun her kesimine hitap etme gayesi de olduğu için bu konuya daha fazla dikkat edilmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümü söz sanatlarına ayrılmıştır. Öncelikle söz sanatları kavramı Rusça ve Türkçe kaynaklar üzerinden ele alınacak, her biri tek tek açıklanmaya çalışılacak ve basın-yayın stili ve söz sanatları ilişkisi irdelenecektir.

II. BÖLÜM

SÖZ SANATLARI

2.1. Söz Sanatları Kavramı

Dilde alışılmışın dışına çıkma, az sözle çok şey söyleme, ifadeye canlılık ve etkileycilik katma söz sanatlarının kullanımıyla gerçekleşir. Edebi sanatlar olarak da adlandırılan söz sanatları, dilin zenginliği olarak kabul edilir. Bu açıdan bakıldığında dilin sadece estetik işleviyle bağlantılı görünse de söz sanatlarına sadece edebi metinlerde değil her tür metinde ve konuşma dilinde sıkça rastlanmaktadır. Dilbilimci R. O. Jakobson, söz sanatlarının sadece şiirsel/estetik işlevi göz önüne alınarak edebiyat ve şiirle sınırlandırma yaklaşımını “tehlikeli bir sadeleştirme” olarak değerlendirir (1975, s. 202). Zaten bu pek de mümkün değildir çünkü şiirsel işlevin okuyucuyu/dinleyiciyi etkileme özelliğinden edebi stil haricinde, hatta bazen daha çok, basın-yayın stiline, özellikle reklam ve siyasi propaganda dilinde çokça yararlanıldığı görülür. Bu tür metinlerde söz sanatlarının kullanıldığı ifadeler, mecazlar ve çağrışımlar kullanılarak söylenmek istenen farklı bir şekilde söylenir.

Söz sanatları kavramını detaylı olarak ele almadan önce bu kavramın ilişkili olduğu Retorik sanatından bahsetmeye ihtiyaç duymaktayız. *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*’te retorik, “1. güzel söz söyleme, hitabet sanatı, 2. söz sanatlarını inceleyen bilim dalı, belagat.” (TDK, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Yunanca hitabet anlamına gelen *rhetorikos* kelimesinden türetilmiş Retorik, ortaya çıktığı M.Ö. 5. yüzyılda dinleyicileri söz yeteneğiyle belli bir görüşe ikna etme sanatı olarak ortaya çıkmış ve ilk olarak mahkemelerde hak savunma tekniği olarak işlev kazanmıştır. Bir süre sonra ise retorik yöntemlerinin edebiyata uygulandığı görülmüştür. İlk defa Sokrates’in çağdaşı,

sofist düşünür Gorgias, şiirin olduğu gibi düz yazının da sanat değerine sahip olacak bir biçimde işlenebileceğini, edebi sanatlarla süslenebileceğini öne sürmüş ve bu fikirlerini kabul ettirmiştir. Böylelikle retorik, Gorgias’la birlikte bütün edebiyatı kapsayan, günlük dil ile edebiyat dilini birbirinden ayıran bir kuram haline gelmiştir (Bayrav, 1975, s.12-14).

Aristoteles, retorik’in her alanda kullanılabilecek bir sanat dalı olduğunu ifade etmiştir (Aristoteles, 2006, s.37). Retorik, antik çağlardan günümüze çeşitli alanlarla etkileşime girerek birçok kavramı içine dahil edecek şekilde gelişmiştir. Felsefe, edebiyat, dilbilim, iletişim, siyaset, hukuk gibi pek çok alanla retorik’in ilişkisi yadsınamaz. Dilbilim ve stilistik açısından Retorik hem metin üretiminde hem de metnin incelenmesinde kullanılabilir.

Herhangi bir metne ilişkin yapılacak incelemede temel dil birimi olarak karşımıza sözcükler çıkar. Dilde sözcükler temel anlamlarının yanı sıra ikincil anlam olarak, yan anlam ve mecaz anlam gibi anlamlara sahip olabilir. Dilbilimci D. Aksan, anlamı temel anlam ve yan anlam olarak ayırır ve yan anlamların kazanılışında çeşitli etkenlerin başında söz sanatlarını sayar (2015, s. 183). Dilde söz sanatları kullanımı ile sözcüklerin ifade ettiği anlam değişir ve bununla birlikte, sözcüklerin birden fazla kavramı yansıtmaya durumu olan çok anlamlılık ortaya çıkar. Bu açıdan söz sanatları sözcükbilim (leksikoloji) ve anlambilim (semantik); kullanım özellikleri bakımından biçembilim (stilistik) ile; metin içerisinde analiz edilmesi açısından ise metindilbilim ile bağlantılıdır.

Retorik ve söz sanatları kavramlarının tanımlamasını yaptıktan sonra, çalışmamızın kuramsal zemininin bir ayağını oluşturan söz sanatlarının sınıflandırılması ve kullanımının teorik olarak değerlendirilmesi için Rusça ve Türkçe kaynaklarda söz sanatlarının nasıl ele alındığı ve ne tür çalışmalar yapıldığını açıklamaya çalışacağız.

2.2. Söz Sanatlarının Sınıflandırılması

Söz sanatları kavramının Rus ve Türk kaynaklarında sınıflandırılması farklı çalışmalarda çok çeşitlilik göstermektedir. Kimi araştırmacılar söz sanatlarının ne şekilde sınırlandırılabilceği konusunda araştırmalarını yürütürken kimi araştırmacılar ise dilde söylenilmek istenilen şeyin farklı bir şekilde söylenmesiyle etkileyiciliği yaratan her anlatım yöntemini söz sanatları içerisine dahil etme eğiliminde olmuşlardır.

Dilbilimci S. Bayrav, *Filolojinin Oluşumu* adlı çalışmasında retorik sentagmatik (söz dizimsel) ve pragmatik (örneksel) olarak ikiye ayırır. Ona göre sentagmatik retorikte amaç metnin düzenini kurallara bağlamak, yazıda geçişlerin, parçaların, betimlemelerin kurallarını saptamak; pragmatik retorikte ise amaç bütünün tutarlılığından çok parçaların işlenişinde, kelime ve anlam oyunlarına, söz ve düşünce sanatlarının kullanımına önem verilmesidir. Bayrav, retorikte bu iki yönün, bütünün yapısına ya da parçaların süslenmesine değer vermenin, en başından beri birlikte yer aldıklarını ifade eder (1975, s.14-41).

Aynı çalışmasında Bayrav, retorik incelemelerinde söz sanatlarının büyük bir yere sahip olduğunu, bu söz sanatlarının *tropes* ve *figures* olarak ikiye ayrıldığını Klasik retorikçilerin trope (mecaz) ile figürleri birbirinden iyice ayırdıklarını belirtir. Ona göre, “söylemdeki fikir, düşünce ve duyguların yaygın ve yalın ifadesinden uzaklaşan, az ya da çok çarpıcı biçime, deyime figür denir. Figürler diksiyon, yapı, söyleyiş olarak çeşitli bölümlere ayrılır, anlamda ya da biçimde ortaya çıkarlar. Mecazlarda ise genellikle tek kelimenin anlam değiştirmesi söz konusudur, bu değişim istiare ya da mecaz-ı mürsel yoluyla oluşur” (1975, s.18).

Batı kaynaklarında retorik türleri ve klasik retorikçilerin söz sanatlarını ne şekilde ikiye ayırdıkları konusunda bilgi edindikten sonra çalışmamızın eksenini

oluşturan söz sanatlarının sınıflandırılması konusunda Rus ve Türk dilbilimindeki görüş ve yaklaşımları açıklamaya çalışacağız.

2.2.1. Rusça Kaynaklarda Söz Sanatlarının Sınıflandırılması

Rus Dilbilimci D. E. Rozental, *Spravočnik po russkomu yazıku: Praktičeskaya stilistika* (Rus Dili Başucu Kitabı: Uygulamalı Stilistik, 2001) isimli kitabında söz sanatlarını dilin betimsel ve ifadesel araçları başlığı altında mecazlar (тропы) ve stilistik figürler (стилистические фигуры) şeklinde ele almıştır. Mecazlar başlığı altına epitet (эпитет), karşılaştırma-benzetme (сравнение), metafor (метафора), ad aktarması (метонимия), sinekdoş (синеκδοха), abartma ve küçültme (гипербола и литота), ironi (ирония), alegori (аллегория), kişileştirme (олицетворение), yeniden adlandırmayı (перифраза) ; stilistik figürler grubuna ise anafor ve epifor (анафора и эпифора), paralellik (параллелизм), karşıtlık ve oksimoron (антитеза и оксюморон), derecelendirme (градация), devriklik (инверсия), eksiltili yarı (эллипсис), susma/duraklama (умолчание), retorik hitap (риторическое обращение), retorik soru (риторический вопрос), çok bağlaçlılık ve bağlaçsızlığı (многосоюзие и бессоюзие) dahil etmiştir. (2001, s. 355-370)

Desyayeva da *Stilistika sovremennogo russkogo yazıka* (Modern Rus Dilinin Stilistiği, 2008) isimli kitabında stilistik kaynaklar sisteminde betimsel ve ifadesel dil araçlarının var olduğunu ve bunların mecazlar ve figürler olmak üzere iki grubu oluşturduğunu ifade eder. Mecazlar grubuna metafor (метафора), ad aktarması (метонимия), sinekdoş (синеκδοха), perifraza (перифраза), epitet (эпитет) ve ironiyi (ирония) dahil ederken; figürler grubuna da karşıtlık (антитеза), derecelendirme (градация), retorik soru (риторический вопрос), karşılaştırma-benzetme (сравнение),

sözdizimsel paralellik (*синтаксический параллелизм*), anafor (*анафора*), epifor (*эпифора*), anadiplosis (*анадиплозис*), cinas (*каламбур*)’u dahil etmektedir. Bu grupların içinde değerlendirdiği söz sanatlarını açıklarken her bir söz sanatının hangi işlevsel stilde ne gibi kullanıma sahip olduğunu açıklaması bakımından diğer çalışmalardan ayrılır. (s.26-39)

Bobilev, redaktörlüğünü yaptığı *Kultura reči i stilistika* (Dilin Kültürü ve Stilistik, 2009) isimli terimler sözlüğünde dilde ifadenin gücünün ve ifadede zenginliğin elde edilmesinde dilin tüm betimsel-ifadesel araçlarının kullanılmasının gerekliliğini ifade eder. Bobilev bu gruba kalıplaşmış ifadeleri, mecazları ve stilistik figürleri dahil eder. Mecazlar ve stilistik figürlerin dışında kalıplaşmış ifadelerin (deyimler, atasözleri, kanatlı ifadeler, özdeyişler ve aforizmalar) de söz sanatları içerisinde değerlendirilmesi bu alanda yapılan diğer çalışmalardan ayıran bir nokta olarak değerlendirilebilir. (s. 30-35)

Demidova, *Stil, stil, stil* (Stil, stil ve yine stil, 2011) isimli kitabında söz sanatlarını edebi stil yaklaşımı içerisinde ele almıştır. Çeşitli türden söz sanatlarını bir bütün olarak ele alarak mecaza dayalı ya da stilistik figüre dayalı gibi bir ayırım yapmamıştır. (s. 58-65) Kitabın sonunda ayrıca yer alan dilbilim terimleri sözlüğünde de ilgili sanatların açıklamalarına sözlük içinde yer verilmiş ve örneklendirilmişlerdir. (s. 95-115)

Alekseyev, *Sopostavitelnaya stilistika* (Karşılaştırmalı Stilistik, 2012) isimli kitabında söz sanatlarından bahsettiği bölümde genel eğilim doğrultusunda mecazlar (*тропы*) ve figürler (*фигуры речи*) olarak bir ayırım yapar. Mecaz grubu içerisine karşılaştırma (*сравнение*), metafor (*метафора*), kişileştirme (*олицетворение*), ad aktarması (*метонимия*), epitet (*эпитет*), abartma, küçültme ve öfemizm/örtmece (*гипербола, литота и эвфемизм*), ironi (*ирония*), alegori ve sembol (*аллегория и символ*), açıklama/yeniden ifade etme (*парафраз*), paradoks (*парадокс*),

gönderme/ima (*аллюзия*), kelime oyununu (*игра слов*) ; figürler grubuna ise yinelemeler ve diğer biçimleri (*повтор и его формы*), paralellik (*параллелизм*), karşıtlık (*антитеза*), derecelendirme (*градация*), retorik soru, retorik hitap ve ünlemi (*риторический вопрос, риторическое обращение и восклицание*) dahil etmiştir. (s. 297-390) Alekseyev'in sınıflandırma şekli önceki çalışmalarla büyük oranda benzer olsa da mecazlara ve figürlere dahil ettiği bazı araçlar/söz sanatlar bakımından daha kapsamlı bir çalışma yaptığını söyleyebiliriz. Bu dahil edilen söz sanatlarına örtmece, gönderme, kelime oyunu örnek gösterilebilir.

Kupina ve Matveyeva, *Stilistika sovremennogo russkogo yazıka* (Modern Rus Dilinin Stilistiği, 2013) isimli çalışmada dilin ifadesel araçlarını Antik Retorik çalışmalarına atıfta bulunarak, önceki çalışmalardan da aşına olduğumuz şekliyle mecazlar ve figürler olmak üzere iki temel gruba ayırmak gerektiğini ifade etmektedirler. Önceki çalışmalardan farklı oldukları nokta, figürleri anlamsal ve söz dizimsel olarak ikiye; söz dizimsel figürleri ise ekleme figürleri (*фигуры прибавления*), daraltma figürleri (*фигуры убавления*) ve yerleştirme/yerini alma figürleri (*фигуры размещения*) olarak üçe ayırmış olmalarıdır. (s. 85-103)

G. Solganik, *Stilistika russkogo yazıka* (Rus Dilinin Stilistiği, 2016) isimli çalışmasında, dilde herhangi bir ifadenin farklı sözcüklerle ve çeşitli dil araçlarıyla imgesel hale getirilebileceğini, ancak dilde hali hazırda bazı sözcük ve ifadelerin olduğunu ve onların imgeselliğinin potansiyel değil, gerçek olduğunu, imgeselliğin onların sürekli sahip olduğu bir özellik olduğunu ifade eder. Solganik, bununla betimsel-ifadesel dil araçlarını kasteder ve bu gruba metaforu, karşılaştırmayı, epiteti, deyimlerin çoğunu, atasözlerini, özdeyişleri ve aforizmayı dahil eder. (s. 54) Bu açıdan Bobilev'in (2009) yaptığı sınıflandırmayla benzerlik gösterir. Bu grupta metaforun en yaygın söz

sanatı olduğunu ifade eden Solganik, konuşmada sahip olduğu stilistik rol bakımından metaforları üç gruba ayırır:

1) Kısıtlı ya da pasif kullanıma sahip olanlar (*сухие или мертвые*): artık metafor olarak kabul edilmeyen dile yerleşmiş öbekler,

2) Genel kullanıma sahip olanlar (*образные общеязыковые*): sözcüğün mecaz anlamıyla ve herkes tarafından kullanılan formlar,

3) Üslupsal/yazara özgü olanlar (*авторские*): sözlüklerde olmayan, tekrar edilemeyen, sadece alıntı yapılabilen, yazara özgü metafor kullanımıdır. (2016, s. 55).

Solganik'in ayırdığı bu üç alt grup metaforu söz sanatlarını incelediğimiz kısımda metafor başlığında ayrıntısı ile ele alacağız.

Solganik aynı zamanda söz sanatlarının bir öncelik sınıflandırmasını da yapar; epitet (*эпитет*), karşılaştırma (*сравнение*) ve metaforları (*метафора*) birincil araçlar olarak ele alır, onları trop (*трон*) olarak mecaz adı altında birleştirir ve ad aktarması (*метонимия*), abartma (*гипербола*), küçültme (*литота*), ironi (*ирония*), alegori (*аллегория*), kişileştirme (*олицетворение*) ve yeniden adlandırmayı (*перифраза*) da bu gruba ikincil araçlar olarak dahil eder. (2016, s. 61)

Genel olarak Rus stilistiğinde betimsel ve ifadesel dil araçları olarak adlandırılan kısaca söz sanatları diye ifade edebileceğimiz grup içerisinde mecazlar ve stilistik figürlerin yer aldığını söyleyebiliriz. Mecazlar, dilin söz varlığı ile bağlantılı olması açısından betimsel; stilistik figürler ise sözdizimi ile bağlantılı olduğu için ifadesel araçlar grubu içerisinde değerlendirilmektedir.

Rus dilinde söz sanatlarının sınıflandırılması konusunda başvurabileceğimiz diğer önemli kaynaklar arasında Rus sözlükbilim çalışmaları yer alır. Rus sözlükbiliminde

çeşitli stilistik sözlükleri vardır. Genel olarak stilistik ansiklopedik sözlükler Rus dilbiliminde stilistiğin bir bilim dalı olarak sahip olduğu temel kavramları açıklama eğilimindedir. Buna örnek olarak Kojina'nın *Stilistiçeskiy entsiklopediçeskiy slovar russkogo yazıka* (Rus Dilinin Ansiklopedik Stilistik Sözlüğü, 2003) gösterilebilir.

Araştırma konusunu daha özelleştirilen, bazı özel alan sözlükleri de varlığını göstermektedir. Bu sözlüklere örnek olarak G. Ya. Solganik'in *Stilistiçeskiy slovar publitsistiki* (Basın Stili Sözlüğü, 1999), V. P. Moskvin'in *Virazitelnie sredstva sovremennoy russkoy reči. Tropı i figuri. Terminologiçeskiy slovar* (Rus Dilinin Etkili Dil Araçları. Mecazlar ve Figürler. Terminolojik Sözlüğü, 2007), A. B Novikov'un *Slovar perıfraz russkogo yazıka* (Rus Dilinin Dolaylama Sözlüğü, 2004), Rıjkova-Grişina ve Grişina'nın (2015) *Hudojestvenniye sredstva izobrazitelno virazitelniye sredstva yazıka i stilistiçeskiye figuri reči* (Sanatsal Araçlar, Dilin Betimsel ve İfadeşel Araçları ve Konuşmanın Stilistik Figürleri, 2015) isimli çalışmalar gösterilebilir.

Görüldüğü üzere Rus dilinde bu tarz sözlük çalışmaları çok yaygındır. Sözcüklerin ve sözcük öbeklerinin stilistik özellikleri açıklamalı büyük sözlükler tarafından da tanımlanır ancak gelişen stilistik sözlük türlerinde özellikle Rus edebi dilinin işlevsel çeşitliliğini, söz varlığı özelliklerini ve sıklıkla kullanılan dilsel araçları (metaforlar, epitetler, yeniden adlandırmalar vb.) yansıtmaya odaklanılması bakımından önemlidir. (Çerniak ve Kozırev, 2016, s.242)

Moskvin'in (2007) Söz Sanatları Terminolojik Sözlüğü, söz sanatlarının sınıflandırılması bakımından, Rıjkova-Grişina ve Grişina'nın (2015) *Hudojestvenniye sredstva izobrazitelno virazitelniye sredstva yazıka i stilistiçeskiye figuri reči* (Sanatsal Araçlar, Dilin Betimsel ve İfadeşel Araçları ve Konuşmanın Stilistik Figürleri, 2015) isimli sözlüğü ise söz sanatlarını sistemli bir şekilde ele alıp geniş kapsamda açıklamalar yapıp örnekler vermesi bakımından önemlidir. Bu iki sözlük, bu çalışmada söz sanatları

terimlerinin seçilmesi, anlaşılması ve sınıflandırılmasında en çok başvurduğumuz Rusça kaynaklardan olmuştur. Türkçede ise benzer bir sözlük çalışması TDK tarafından 1948 yılında yapılmıştır.

2.2.2 Türkçe Kaynaklarda Söz Sanatlarının Sınıflandırılması

TDK'nin 1948 yılında yayımladığı *Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü*, bu alanda Türkçede yer alması gereken terimlere uygun karşılıklar vererek terim birliği sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Sözlükte bazı Eski Türkçe ada sahip söz sanatlarına Türkçe karşılıklar önerilip dile kazandırılmıştır (örneğin, istiare yerine iğretileme (eğretileme)). Sözlüğün yayımlandığı yıldan günümüze geldiğimizde bazı terimlere verilen Türkçe karşılıkların Türkçeye yerleşemedikleri görülebilmektedir. Örneğin, tekrar için *yineleme*, edebi kelam/öfemizm için *örtmece* dilde kabul edilirken; figür için *yanaçlı*, motif için *konuluk* terimleri dile yerleşmemiştir. Sözlük aynı zamanda stilistik için de “deyibilim” terimini önermiştir ancak günümüzde üslupbilim, biçembilim, deyişbilim, anlatıbilim gibi adlarla anılabilen stilistik için deyibilim terimi de kabul edilmiş değildir. Türkçenin dilbilimi ya da edebiyat terimleri alanında çok çeşitli sözlükleri bulunmaktadır ancak bu sözlük özellikle söz sanatları terimleri alanına odaklanması bakımından diğer sözlüklerden ayrılır.

Türkçe kaynaklardaki en eski söz sanatları örneklerini Aksan (1990) *Göktürk Yazıtlarında Söz Sanatları: Güçlü Anlatım Yolları* başlıklı bildirisinde vermiştir. Aksan, çalışmasında söz sanatlarını 5 maddede inceler. Bunlar: “1. benzetme ve aktarmalar, 2. kavram zenginliği, 3. çok anlamlılık, 4. “phraseologique” yapılar genel bir bakış, 5. anlatımı etkileyici kılan özellikler” (s. 1-9).

Aksan’a göre benzetme, aktarmaların ilk aşamasıdır. Deyim aktarması (metafor), benzetme ve ad aktarmasını diğerlerinden ayırır. “Phraseologique” (deyimisel) yapılar içerisinde ise aöz sanatları ile söz varlığı içinde yer alan deyim, atasözü, kalıplaşmış ifadeler yer vermekte, bunların da anlatımı etkili kılmak için başvurulan anlatım yolları olarak düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Anlatımı etkileyici kılan özellikleri ise kendi içinde üç gruba ayırmıştır. Bunlar: “a) karşıt anlamlı ögelere başvurma, b) ikilemeler, c) ses yinlemeleri, öge yinlemeleri ve düzyazıda uyak gibi diğer özelliklerdir. Aksan’a göre ikilemeler Türkçenin sözcükbilimsel, semantik ve stilistik açıdan en önemli özelliklerinden biridir.

Göktürk yazıtlarını inceleyerek sınıflandırmaya çalıştığı söz sanatlarına ilişkin Aksan, “Göktürk anıtları kısa, etkileyici hitabeler sunmaya yönelik, taş üzerinde sınırlı bir uzunlukta olması gereken metinlerdir. Böylece, dar çerçeveli olmalarına karşın, sanatlı anlatımın, anlam olaylarının en belirgin örneklerini sergilemekte, kimi zaman birden fazla söz sanatını birlikte içermektedir” (Aksan, s. 7) der.

G. Aktaş (2002), *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar* isimli kitabında söz sanatlarını 7 gruba ayırır: (s. 9)

- 1) "Mecazla ilgili sanatlar (teşbih/benzetme/comparasion, istiare/metaphore, mecaz/trope, mecaz-ı Mürsel/metonymie/synecdoque, kinaye/allusion, tariz/insinuation);
- 2) Düşünceyle ilgili sanatlar (tezat/antitese/karşıtlık, istihdam, tevriye, tecahül-i arif, muşakale, teşhis/personification, intak, hüsn-i talil, abartma/hyperbole, tekellüm-i ruh);
- 3) Heyecanla ilgili sanatlar (Nida/Exclamation, Terdid/Disfonction, Kat/Retience, Rücu/Correction, İltifat/Apostrophe, Tekrir/Anaphore, Tedric/Gradation/Dereceleme, İstifham/Interrogation);

- 4) Bilgiyle ilgili sanatlar (telmiḥ, iktibas, muamma, lügaz, mülemma, irsal-i mesel);
- 5) Anlamla ilgili sanatlar (İḥam, tenasüb, lef-ü neşir, sihr-ı helal, ibham, tehzil);
- 6) Sözle ilgili sanatlar (cinas, iştikak, iade, akis);
- 7) Harf ve yazıyla ilgili sanatlar (akrostiş, lebdeğmez, aliterasyon, tarih düşürme)''.

İfade edildiği üzere Aktaş, daha çok terimlerin Arapçalarını kullanmakta, çoğunda İngilizce karşılıklarını bazılarında ise Türkçe karşılıklarını de vermiştir. Aslında bu durum ilgili çalışma hangi alanda yürütülüyorsa o alana yakın terim verme eğilimi ile alakalıdır ve bilimsel çalışmalarda terimsel karışıklığa yol açmaktadır. Bu anlamda, Türkçede söz sanatlarının adlandırılmasında kabul edilen tek bir terim bulunmamaktadır.

M. Coşkun, *Sözün Büyüsü: Edebi Sanatlar* (2012) isimli çalışmasında retorik-belagat ilişkisini ve söz sanatlarını, yazarın tabiriyle edebi sanatları, kapsamlı bir şekilde araştırıp karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Coşkun, söz sanatlarını altı bölümde inceler (s.39) :

- 1) Anlamla ilgili sanatlar (mecaz, benzetme, ödünçleme, ad aktarması, kinaye vd.);
- 2) Kelime ve kelimelerin yapısı, dizimi ile ilgili sanatlar (yansıma, tırmanma);
- 3) Tekrar sanatları (ses tekrarları, aliterasyon, asonans, cinas vd.);
- 4) Sanat olarak kabul edilen bazı nazım türleri (mısra ekleme, lügaz, tarih düşürme, nazire, tehzil);
- 5) Harflere dayalı sanatlar (akrostiş, resim şiir, lebdeğmez);
- 6) Klasik Belagatte yer almayan diğer ifade ve anlatım tarzları (paradoks, kapsama ve eksilti, arkaizm, anlamsal sapma vd.)

G. Aytaç, *Genel Edebiyat Bilimi* isimli eserinde üslup bilgisi başlığı altında stilistiğin tanımını yapar ve çalışma alanını belirlemeye çalışır. Eserinde söz sanatlarının sınıflandırmasını yapıp her birinin özelliklerini açıklar son sayfalarda geniş bir yer ayırdığı Genel Edebiyat Bilimi Terimleri Sözlüğünde (2009, s. 323-373) tekrar tanımlarını verir. Aytaç, söz sanatlarını ele almaya benzetme ve trope (değişmece)’den başlar ve daha sonra değişmeceleri “sınır genişletme tropeleri” (hafif kaynaşma) ve “atlama (yoğun kaynaşma) tropeleri” şeklinde iki gruba ayırır. İlk gruba periphrasis (dolaylama/karşıt anlamlılık), synekdoche (kapsamlayış), litotes (arıksayış), hyperbol (abartma), metonymie (düz değişmece)’yi; ikinci gruba ise metafor (eğretileme), ironi (tersinme), alegori (yerine), personifikasyon (kişileştirme), sinestezi (duyularası aktarma)’yı dahil etmiştir (2009, s. 77-95).

Aksan, anlamı temel anlam ve yan anlam olarak ayırır ve yan anlamların kazanılışında çeşitli etkenlerin başında, kendi ifadesiyle dile getirdiği şekilde “aktarmaları” (mecazlar) sayar. Benzetmeyi ise aktarmaların temelini oluşturan kavram, hatta bir bakıma ilk evresi olarak niteler. Aksan’ın aktarmalar adı altında ele aldığı kavramlar söz sanatı sayılan bazı anlam olaylarıdır. Metafor (deyim aktarması), benzetme ve ad aktarması (metonymy)’yi ayrı başlıklarda ama birbirleriyle ilişkilerini vurgulayarak açıklar.

Aksan, deyim aktarmalarının oluşumunu dört doğrultuda açıklar: 1. somuta yeni somut anlam eklenmesi (örn: dil- ayakkabının dili); 2. somuta yeni soyut anlam eklenmesi (örn: burun- kibir anlamı); 3. soyuta yeni soyut anlam eklenmesi (örn: açlık- sadece aç olma hali değil aynı zamanda kıtlık, yoksulluk anlamları); 4. soyuta yeni somut anlam eklenmesi (örn: eğri- eğrinin doğru olmayan çizgi gibi somutlaştırılması) (2015, s. 183-188).

Ad aktarması ile deyim aktarması arasındaki farkı ise şöyle açıklar: “Deyim aktarması bir benzerliğe, ad aktarması ise bir ilgiye, bir ilişkiye dayanılarak yapılan aktarmalardır” (s. 188).

O. Toklu, mecaza dayalı söz sanatlarını anlambilim içerisinde “değişmeceler” (retorik figürler) olarak adlandırmıştır. Değişmece türlerini beş gruba ayırıp incelemiştir: 1. benzetmeler, 2. eğretilmeler, 3. duyular arası aktarma, 4. düz değişmece (ad aktarması, mecazı mürsel), 5. örtmece (güzel adlandırma) (2015, s. 136-141).

Ç. Aşkit, *Milo Savunması’nda Değişmeceler, Söz ve Anlam Sanatları (2016)* adlı kitabında Cicero’nun savunması üzerinden söz sanatlarını açıklar. Aşkit, çalışmasında söz sanatlarını 5 gruba ayırır ve Latince-İngilizce-Türkçe terim karşılıklarını bir arada verir:

“1) Değişmeceye (Mecaza) Dayalı Sanatlar (Eğretilme, Düz değişmece, Abartma, Kişileştirme, Yergi);

2) Karşıtlığa Dayalı Sanatlar (Karşıtlam, Tezat, Yansıma-Akis¹, Çaprazlama);

3) Yinelemeye Dayalı Sanatlar (A-Ses Bilgisel: Aliterasyon, Ek yinelemeleri, Eşçekim, Eşbitim, İçses Yinelemeleri; B-Biçimbirimsel: Önyineleme, Ardyineleme, Örüme², İkizleme³, Ses Benzeşimi-Ündeş, Çok ekli yineleme, Anlam yineleme);

4) Eksiltmeye Dayalı Sanatlar (Bağlaçsızlık, Düşüm);

5) Retorik Soruya Dayalı Sanatlar (Retorik Soru, Serme,⁴ Soruyla Gerekçeleştirme, Yönerme)” (2016, s.35-199).

¹ Sözcüklerin birbiri ardına gelen cümlelerde ters sözdizimsel biçimde yinelenmesidir. (Yaşamak için mi çalışmalı, çalışmak için mi yaşamalı?) (s.102)

² Ön yineleme ve ard yinelemenin birbiri arkasına gelen biçimde tekrar edilmesidir (s.144).

³ Bir söz ya da sözcük grubunun aynı cümle içinde arka arkaya ya da kısa aralıklarla yinelenmesidir (s.147).

⁴ Konuşmacının karşı tarafa ya da kendine sorular sorup ardından bunlara kendisinin yanıt vermesidir (s. 192).

Söz sanatları konusu filoloji ve dilbilimin hemen hemen tüm alt dallarının, çeviribilimin, yabancı dil/ana dil eğitimi gibi disiplinlerin inceleme alanına girmektedir. Dolayısıyla farklı disiplinlerde söz sanatları eksenli sayıca fazla ve çeşitli çalışmalar bulunmaktadır, bu duruma örnek olarak farklı alanlardaki birçok çalışma gösterilebilir: *Reklamlarda Retorik Figürlerin Kullanımı* (Batı, U., 2007), *Dil Bilimi Kaynaklarında Edebi Sanatların Kullanımı* (Benzer, A., 2009), *Gazete Haber Metinlerindeki Söz Sanatları* (Günay, D. ve diğer., 2009), *Reklam Dilinde Edebi Sanatlar* (Çınar, B. ve Karahan, L., 2009), *Sergey Dovlatov'un Eserlerinde Retorik Figürler* (Şahin, Z., 2018), *Averçenko'nun "Kara Güç" Adlı Eserinde Anlatım Gücü Olarak Semboller ve Retorik Figürlerin Analizi* (Dalkılıç, L.Ç., 2018), *Söz Sanatları ve Reklam Çevirisi Üzerine Gözlemler* (Ünsal, G., 2018), *Şiir Çevirisi ve Fransızcadaki Söz Sanatlarının Türkçeye Aktarımı* (Tok, Z., 2019), *Karikatürde Yer Alan Kırılma Çizgilerinin Söz Sanatları Öğretimine Etkisi* (Çifci, M. ve Kaplan, K., 2020).

Rus ve Türk kaynaklarında söz sanatları alanındaki çalışmalar doğrultusunda söz sanatlarının sınıflandırılması konusunda kabul edilmiş bir yöntemin olmadığı ve aynı zamanda her bir söz sanatının adlandırılmasında kullanılacak terimin tercihinde de tam bir birliğin sağlanamadığı görülmektedir. Rusça söz sanatları terimlerinin daha çok Latince kökenli olduğunu, Türkçede ise terimlerin Türkçeleştirilmeye çalışıldığını ya da ilgili çalışma hangi dille bağlantılı yürütülüyorsa (Arapça, Latince, İngilizce, Rusça) o alandan terimleri kullanma eğilimi olduğu görülmektedir. Bizce, terim adları daha anlaşılır oluyorsa Türkçeleştirilmelidir, aksi halde zorlamayla yapılan bu yerleştirme çabası ortaya çok fazla terimin çıkmasına ve anlamsızlığa yol açmaktadır.

Pek çok dilbilimci/retorikçi tarafından dilde söz sanatlarının sayısı, hangilerinin bu gruba alınıp alınmayacağı ve kendi içlerinde sınıflandırılmaları konusunda tam bir fikir birliğine varılamamıştır ancak genel olarak ifade etmek gerekirse, Rus dilbiliminde

söz sanatlarının genel sınıflandırılması iki başlık altında yapılmaktadır. Mecazlar ve figürler olmak üzere iki başlıkta değerlendirilen söz sanatları, kendi içlerinde farklı özelliklere sahip türler barındırmaktadır.

Aytaç, metin stilistiği hakkında söz sanatlarını metin içinde sadece tespit etmekle yetinmeyip bu figürlerin işlevlerinin de üzerinde durulması gerektiği görüşündedir (2009, s.86). Buradan hareketle, çalışmanın devamında Rus dilbilimi içerisinde söz sanatları ayrı başlıklar altında açıklanıp kullanımdaki işlevleri ayırt edilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda daha çok basın-yayın stilinde kullanılabilecek söz sanatlarının üzerinde durulması uygun görülmüştür ve Moskvın'ın *Vırazitelniye sredstva sovremennıy russkoy reči, tropı i figuri terminologičeskiy slovar* (Çağdaş Rus Dilinin İfadeşel Araçları, Söz Sanatları Terminolojik Sözlüğü, 2007) ve Rıjkova-Grışına ve Grışına'nın *Hudojestvenniye sredstva izobrazitelno vırazitelniye sredstva yazıkı i stilističeskiye figuri reči* (Sanatsal Araçlar, Dilin Betimsel ve İfadeşel Araçları ve Konuşmanın Stilistik Figürleri, 2015) ve söz sanatları terimlerinin Türkçe karşılıklarının doğru bir biçimde verilebilmesi adına Günay Karaağaç'ın *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü* (2018) isimli sözlüklerden yararlanılacaktır.

Rusça ve Türkçe çerçevesinde kaynağını Batı Retoriğinden aldığı için her iki dilde de kavramsal ve terimsel olarak ortak söz sanatları bulunmaktadır. Buna karşılık kullanımda farklılaşan noktaları da mevcuttur. Çalışmamızda detaylandıracağımız söz sanatlarının çerçevesini belirlemek adına Rus dilindeki söz sanatlarını ve Türkçedeki karşılıklarını aşağıdaki tabloda görsel olarak sunmak mümkündür:

Tablo 1. Rusça-Türkçe Söz Sanatları Terimleri

Rusça	Türkçe
Тропы	Mecazlar
Аллегория	Alegori
Аллюзия	İma
Гипербола	Abartma
Ирония	İroni
Литота	Küçültme
Метафора	Metafor
Метонимия	Ad Aktarması
Олицетворение	Kişileştirme
Перифраз	Dolaylama
Синекдоха	Kapsamlama
Сравнение	Karşılaştırma-Benzetme
Эвфемизм	Örtmece
Эпитет	Epitet
Фигуры	Figürler
Анафора	Ön yineleme
Антитеза	Tezat
Бессоюзие	Bağlaçsızlık
Градация	Derecelendirme
Инверсия	Devriklik
Многосоюзие	Çok bağlaçlılık
Оксюморон	Oksimoron
Параллелизм	Paralellik
Парцелляция	Ayırma
Риторический вопрос	Retorik soru
Риторическое восклицание	Retorik ünlem
Риторическое обращение	Retorik hitap
Умолчание	Susma
Эллипсис	Eksiltme
Эпифора	Art yineleme

Rus dilinde söz sanatlarını araştıran kaynaklardan ele aldıklarımızda sınıflandırmaya dahil edilen söz sanatları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Çalışmamızın devamında bu sanatlar iyice anlaşılmalı çalışılacaktır. Söz sanatlarının mecazlar grubunu sözcüksel araçlar (*лексические средства*) olarak, figürleri ise sözdizimsel araçlar (*синтаксические средства*) olarak tanımlamak mümkündür.

2.3 Mecazlar (Тропы)

Rus dilinde söz sanatlarının sınıflandırma birimlerinden biri olan mecazlar, temel olarak sözcüğün birincil anlamının dışında kullanılmasını ifade eder. Mecazların temelinde birbirine benzeyen iki olgunun karşılaştırılması yatar. Mecazi söylemde dilde ekonomi ortaya çıkar, az sözle çok şey ifade edilir.

Rusçada тропы (tropı), İngilizcede tropes, Türkçede ise mecazlar ya da mecaza dayalı söz sanatları olarak adlandırılan bu gruba *abartma*, *ad aktarması*, *alegori*, *dolaylama*, *epitet*, *ima*, *ironi*, *kapsamlama*, *karşılaştırma-benzetme*, *kişileştirme*, *küçültme*, *metafor* ve *örtmece* dahil edilmektedir.

2.3.1. Abartma (Гипербола)

Bir olgunun büyüklüğünün/boyutunun, gücünün veya değerinin abartılması, abartılarak gerçek boyutunun ötesine taşınması duruma verilen ad. Abartma sanatı ifadede grotesk bir imge yaratma, hicivli veya komik bir karakter yükleme ve estetik işlev gibi özelliklere sahiptir. (Rıjkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.100)

Örn: “*реки крови*” (kan gölü), “*быстрее молнии*” (şimşekten daha hızlı), “*Сто лет не виделись.*” (100 yıldır görüşmedik).

2.3.2. Ad Aktarması (Метонимия)

Türkçede “düz değişmece” ya da “mecaz-ı mürsel” olarak da adlandırılan ad aktarması, anlatılmak istenen kavram kullanılmadan onunla gerçek bir ilişkisi bulunan başka bir kavramla ifade edilmesi durumudur. Bu ilişki içeren-içerilen, yazar-eser, nesne-yapıldığı madde veya yer-orada bulunan insanlar şeklinde olabilir.

Anlamların yakınlığına, iki nesnenin, kavramların, olguların benzerliğine dayanarak bir kelimenin veya ifadenin bir başkasıyla değiştirilmesinin/yerine kullanılmasının bir türüdür (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.137).

Örn: “В этом сезоне Париж предлагает длинные юбки.”

Çev: Bu sezon Paris uzun etekler sunuyor.

Paris’teki modacılar yerine tek başına “Paris” sözcüğü tercih edilmiştir.

“Мы съем еще тарелку.” (Çev: Bir tabak daha yiyeceğiz). Tabakta yenilen yiyecek yerine “tabak” sözcüğü ile ifade edilmiştir.

“Он был в синем.” (Çev: O mavi giymişti). Mavi renkli kıyafet yerine “mavi” ile ifade edilmiştir. Aynı şekilde “человек в клетчатых брюках” “kareli pantolonlu kişi” ya da sadece “клетчатый” (kareli) olarak ifade edilmesi ad aktarmasına örnektir.

Kapsamlama (синекдоха) ad aktarmasının bir türüdür. Ad aktarması ile kapsamlama büyük benzerlik gösterebilir de aralarındaki fark kapsamlamanın yalnızca parça-bütün ve tekil-çoğul ilişkisi üzerine kurulu olması ve birinin diğerini temsil etme anlamı taşımasıdır. Kapsamlama kendi alt başlığında ayrıca açıklanacaktır (bkz: 2.3.8)

“В шкафу хрусталь и серебро” (Çev: Dolapta kristal ve gümüş var.) (materyal ve o materyalden yapılan ürün ilişkisi); “Я люблю читать Пушкина” (Çev: Ben

Puşkin'i okumayı seviyorum.) (yazar – eser ilişkisi); “Я люблю 'Анну Каренину'” (Çev: Ben Anna Karenina'yı seviyorum.) (edebi eser ve adı ilişkisi) gibi durumlar ad aktarmasına örnektir.

2.3.3. Alegori (Аллегория)

Somut bir imgenin yardımıyla soyut bir kavramın tasvir edilmesi durumu olan alegori, Türkçede “kinaye” ya da “değınmece” olarak da adlandırılır.

Rıjkova-Grışına ve Grışına'ya (2015) göre alegori, içinde gizli bir anlam, belirli bir ipucu, gizli bir alt metin içeren bir ifadedir. Alegorinin kullanımının ifadedeki işlevi karmaşık ve soyut bir kavramı basit ve somut bir görüntü aracılığıyla gösterme ve ifadeyi etkili ve görsel bir biçimde iletebilmektir (s.59). Örneğın, beyaz güvercinin barış, elinde terazi olan Themis (Φεμίδα) heykelinin adaleti temsil etmesi gibi alegoriler evrenseldir. Aynı zamanda alegoriler sadece belli bir dile ya da kültüre de özgü olabilirler. Böyle bir durumda çeviride açıklamaya ihtiyaç duyulur çünkü çoğuş zaman o kültüre aşına olmayan kişiler için aynı şeyi simgelemez. Örneğın, Ruslar için gücün simgesi ayı iken Türkler için kurttur.

“Alegoride çoğunlukla altta yatan anlamın ahlaki, toplumsal, dini ya da politik bir önemi vardır. Şu veya bu nedenle istediğini söyleyemeyen metin kurucu, çeşitli art gönderim öğeleriyle iğretilmeli (metaforik) bir anlam yaratır ve asıl söylemek istediğıyle okuyucuyu buluşturun” (Karaağaç, 2018, s.87-88)

2.3.4. Dolaylama (Перифраз)

“Yeniden adlandırma” ve “açıklama” olarak da adlandırılan dolaylama, kelimenin birinci anlamı yerine kullanılan betimleyici öbek şeklinde nitelendirilir. Örn: “лев” (aslan) yerine “царь зверей” (Rus. hayvanların çarı) (T. ormanların kralı) denilmesi.

Rijkova-Grişina (2015), dolaylamayı bir kişinin, nesnenin, olgunun özel adı ya da adlandırması yerine kullanılan tanımlama, tanımlayıcı bir aktarım, “dolambaçlı yol” olarak tanımlamıştır. (s.179) Örn: “Северная Венеция” (Санкт-Петербург) - (Kuzeyin Venediği) (St. Petersburg).

A. B Novikov’un *Slovar perifraz russkogo yazıka* (Rus Dilinin Dolaylama Sözlüğü, 2004) Modern Rusçada dolaylamanın ilk açıklamalı sözlük çalışmasıdır. Araştırma materyali olarak gazeteleri seçen sözlük, 80’li yılların başından 2000’li yılların başına kadar yazılı basında yer verilen tüm dolaylamaları içermektedir. Novikov, dolaylamalara en çok gazete dilinde rastlandığını ve hatta son on yıldaki verilere bakınca dolaylamalar gazete dilinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu dile getirmektedir. Novikov, dolaylamaların dildeki işlevini “tekrarları önlenmesi, nesneyi imgesel bir formda değerlendirmesi ve dilin eş anlamlı yapılarına zenginlik katması” olarak özetler. (2004, s. iii-xi)

Dolaylama, örtmece (эвфемизм) ile benzerlik gösterir, örtmece de farklı adlandırma türüdür ancak aralarındaki fark, örtmecenin farklı adlandırma yaparken anlamda iyileştirme, güzel adlandırma çabasına sahip olmasıdır. Örn: “война” (savaş) ve “военная операция” (askeri operasyon), “слепой” (kör) “незрячий” (görme engelli). Örtmece alt başlığında bu konuya daha detaylı değinilecektir. (bkz: 2.3.13)

2.3.5. Epitet (Эпитет)

Epitet (эпитет) teriminin Türkçede terimsel bir karşılığı bulunmamakta ve sözlüklerde karşılığı genellikle “sıfat” olarak verilmektedir ancak bunun doğru bir tanım olduğunu düşünmediğimiz için çalışmamızda epitet olarak adlandırmayı tercih ediyoruz. Bir çeşit niteleme olan epitet, genellikle ifadenin ilgi çekici olması için temel ya da mecaz anlamda kullanılan sıfatlar ya da sıfat-fiiller yoluyla yapılır. Örn: “*тайное соглашение*” (gizli anlaşma), “*горькая правда*” (acı gerçek) vb.

Rijkova-Grişina ve Grişina’ya (2015) göre epitet, bir nesneyi, olayı veya kavramı tanımlayan, açıklayan ve bazı karakteristik özellikleri vurgulayan kelimeye verilen addır. Sıfat ve sıfat-fiil yapıları ile ifade edilen epitet, anlamsal zenginliği ifade eder, bu nedenle herhangi bir sıfat epitet olarak sayılamaz. Epitet her zaman ek bir sanatsal işleve sahip süslü dil kullanımı içermelidir (s. 232).

Epitet, bir kişinin, nesnenin veya fenomenin herhangi bir özelliğini vurgular ve ifadenin sanatsallığını güçlendirir. Örneğin *закон* (yasa) kelimesiyle birlikte kullanılan anlam olarak aynı ancak stilistik açıdan farklı ifade gücüne sahip iki sıfat-fiile bakalım: “*тормозить*” (frenlemek) fiilinden türetilmiş sıfat-fiil “*тормозящий закон*” (frenleyen yasa) epitet özelliğine sahiptir, “*запрещающий закон*” (kısıtlayıcı yasa) ise sıradan bir niteleme anlamına sahip olduğu için epitet işlevine sahip değildir.

2.3.6. İma (Аллюзия)

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015), imayı (аллюзия) “kültürel gelenekte, konuşma dilinde veya edebi eserlerde yer alan ve herkes tarafından bilinen tarihsel, politik, mitolojik bir gerçeğin bir göstergesi olarak ima, insanların, kavramların ve olguların gizli bir karşılaştırmasını temsil eder ve söz konusu olaya ya da alıntılanan esere

paralel olarak benzerliklerini ya da aksine farklılıklarını vurgular” olarak tanımlamışlardır (s. 144).

İma, bir bilgiyi iletmenin dolaylı yoludur ve okuyucuların bilincini uyarmak ve okuyucularda ek çağrışımlar uyandırmak gibi işlevlere sahiptir (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s. 145).

İma, metinlerarası mitolojik, tarihi ve öğretici özelliğe sahip olabilir. Alekseyev (2012), imanin medya alanında, özellikle basın ve reklam dilinde çok yaygın bir şekilde kullanıldığını belirtmektedir. Rus dilinde imaların kaynakları genellikle filmler, sanat eserleri, atasözleri, kalıplaşmış ifadelerdir (s. 344).

“Бензин по осени считают: почему не дешевет топливо на заправках”

(Federal Press, 26.05.2022).

Çev: Benzini görmeden paçayı sıvamayın: Neden benzin istasyonlarında yakıt ucuzlamıyor.

Rusçadaki *“цыплят по осени считают”* (Yumurtadan çıkmadan civcivler sayılmaz) atasözüne ima yapılmaktadır.

Yukarıdaki örnekte Rusçadaki *“цыплят по осени считают”* atasözü birebir çevrildiğinde anlamsız olacağı için Türkçedeki “dereyi görmeden paçayı sıvama” atasözü ile karşılamayı uygun gördük. İki atasözü de sonuçlanmamış bir işe erkenden sevinmemek gerektiğini, işlerin değişebileceğini ifade etmektedir.

Aşağıdaki örnekte ise Rusya eski devlet başkanı Boris Yeltsin’in istifa konuşmasından bir cümleye imada bulunmaktadır.

Boris Yeltsin: *“Я устал, я ухожу”* (Ben yoruldum, gidiyorum.) (31 Aralık 1999)

“«*Не устал, но ухожу*». Защитник Максим Гончаров объявил, что покидает «Авангард»”

Çev: “Yorulmadım ama gidiyorum”. Defans oyuncusu Maksim Gonçarov Avangard’ı bırakacağını açıkladı. (Championat, 16.12.2021).

Örneklerden görüldüğü üzere ima, ortak kültürel birikime sahip kişiler tarafından anlaşılabilir. İmaların çevirisinde sadece dili iyi bilmek değil kültürü de iyi bilmek gerekmektedir.

Rus dilinde ima söz sanatı ile yakından ilişkili bir başka ifade aracı Rusça *прецедентные тексты* olarak adlandırılan Türkçede *emsal metinler/ anıştırma metin* olarak çevirebileceğimiz özel isim, adlandırma, söylem gibi sadece belirli bir kültürün temsilcilerinin bildiği yapılardır. Bu ifade yöntemlerinin basın dilinde kullanılma sebebi metnin anlatım gücünün artırılması, dikkat çekici ve etkileyici olmasını sağlamaktır. İma söz sanatını ve emsal metinle örneklerini birbirinden tam olarak ayırmak güç olsa da ima söz sanatının daha genel bir olgu olduğunu ve ima yapılan şeyin soyut ve sözlü ya da sözlü olmayan olabileceğini, emsal metinlerin ise sadece bir sözcük, özel isim, cümle, şarkı sözü gibi daha somut şeylere yapılan bir gönderme olduğunu söylememiz mümkündür. Buna göre, “ima” bir olgu, “emsal metin” ise o olgu ile ilgili bir ürün olarak değerlendirilebilir. Özetle bir kültürün parçasını oluşturan ifadelerin kitle iletişim araçlarında kullanılmasıdır.

Örneğin, Rusçada *ни рыба, ни мясо* deyimini ayırt edici herhangi bir özelliği olmayan anlamında *ne öyle ne böyle* gibi çevirebileceğimiz bir deyimın vejetaryenlik hakkında olan bir haber başlığında *Ни рыба, ни мясо, ни молоко* (Vzglyad, 07.10.2013) (ne balık, ne et, ne süt) şeklinde kullanılması emsal metinlere örnektir.

Basın dilinde emsal metin örneklerinin ve ima söz sanatının kullanılmasına haber başlıklarında sıklıkla rastlarız. D. A. Kaçayev'e göre (2007), dil ve kültür ilişkileri bakımından haber başlıkları toplum ve kültür öğelerini içeren, metinlerarası öğeleri içeren ve hem toplum-kültür hem de metinlerarası özellik taşıyan öğeleri içeren başlıklar olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Toplumsal-kültürel içerikli öğeler arasında tarihi olgulara, efsanelere, güncel siyasi ve kültürel olaylara gönderme yapan başlıklar; metinlerarası öğeler olarak ise şarkılar, edebi eserler, filmler, reklam metinleri, televizyon programları, kalıplaşmış deyimleri içeren başlıklar örnek verilebilir (Kaçayev'den akt. Kozan, 2014).

2.3.7. İroni (Ирония)

İroni, Türkçede iğneleme, tariz olarak da adlandırılmaktadır.

Bir sözcüğün veya ifadenin alay oluşturmak amacıyla tam tersi anlamında, zıt bir bağlamda kullanılması., bir şey söylerken aslında başka bir şey kastetmek anlamına gelir. Yazarın olaya ya da duruma karşı konumunun ifadesi ve ifadede mizahi bir etki yaratmak gibi işlevlere sahiptir (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.116).

Konuşma dilinde ironi özel bir tonlama ile ifade edilebilir. Yazılı dilde ise ironi içeren ifade tırnak işaretleri veya parantez gibi işaretlerle ayrılarak, bazen abartı ve karşıtlık üzerine kurulu bir biçimde karşımıza çıkar (Alekseyev, 2012, s.331).

Örneğin, küçük bir eve davet ederken Rusça “Зайдите в мои хоромы” (Çev: Konağıma buyrun.) denmesi ya da Türkçede aşına olduğumuz “Bu da bizim fakirhane.” derken aslında büyük ve güzel bir evden bahsetmek ironiye örnek gösterilebilir.

2.3.8. Kapsamlama (Синекдоха)

Kapsamlama, Rijkova-Grişina ve Grişina'ya (2015) göre, çoğulun yerine tekilin; daha büyük bir şeyin yerine daha küçük olanın ya da tam tersinin, özetle bütünün yerine bir parçanın; parçanın yerine bütünün kullanılması durumudur (s.200).

“Турция ждет от шведов и финнов гарантий безопасности.”

(Nezavisimaya Gazeta, 15.05.2022)

Çev.: Türkiye İsveçlilerden ve Finlerden güvenlik garantisi bekliyor.

Yukarıdaki örnekte Türkiye, İsveçliler ve Finler derken kastedilen ilgili ülkelerin devlet başkanlarıdır. Tekil yerine çoğul kullanılarak kapsamlama yapılmıştır.

“Нам нужны новые лица.”

Çev.: Bize yeni yüzler/kişiler lazım.

Bu örnekte ise yüz sözcüğü insan, kişi anlamında kullanılmıştır. Kapsamlamanın bütün yerine parça kullanılan türüne örnektir.

“Москва прощается с Юрой Шатуновым.”

(Belta, 26.06.2022)

Çev.: Moskova Yuri Şatunov ile vedalaşıyor.

Bu örnekte Moskova olarak kastedilen Moskova'da yaşayan insanlardır. Aynı zamanda ilgili örnek cansız olan Moskova'ya vedalaşma özelliği yüklendiği için kişileştirmeye de örnektir.

2.3.9. Karşılaştırma-Benzetme (Сравнение)

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015) karşılaştırma-benzetmeyi, birbirine benzeyen iki olguyu, birini diğerinin yardımıyla açıklamak için karşılaştırmak olarak tanımlamaktadır.

Rusçada karşılaştırma-benzetmenin *как, так, точно, будто, подобно, что, словно* gibi bağlaçlarla oluşturulan iki ögeli yapılarla, ismin araç hali (творительный падеж - т.п) yardımıyla, tamlama hali (родительный падеж - Rusça kısaca р.п) ile kurulan yapılarla ve aynı zamanda sözcüksel olarak *подобный, схожий* gibi sözcüklerle oluşturulabileceğini ifade etmektedir (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.207). Türkçede ise benzetme, “gibi” ve “kadar” sözcükleri kullanılarak yapılır. Metafor ve ad aktarması en sık kullanılan benzetme tekniklerinden ikisidir.

Karşılaştırma-benzetme sayesinde nesnelerin ve olguların doğrudan ya da ilişkisel karşılaştırılması ile iki nesneden/olgudan biri diğerinin yardımıyla açıklanmış ya da betimlenmiş olur. Bu durum ifadeyi zenginleştirir ve sıradan kelimeler yeni etkileyici özellikler kazanmış olur.

“Голубые, как небо, глаза”

Çev.: Gökyüzü gibi mavi gözler

“Преданный как собака”

Çev.: Köpek gibi sadık

“Я свободен, словно птица в небесах”

Çev.: Gökyüzünde uçan kuş kadar özgürüm.

2.3.10. Kişileştirme (Олицетворение)

Türkçede “teşhis” olarak da adlandırılan kişileştirme, genel anlamıyla cansız varlıkların canlı olarak tasvir edilmesi, düşünme, konuşma, hissetme ve hareket etme gibi insana özgü yeteneklere sahip olması durumu olarak tanımlanmaktadır. (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.162)

“Экономика страны говорит вам «спасибо»!”

(Komsomolskaya Pravda, 28.05.2021)

Çev.: Ülke ekonomisi size teşekkür ediyor.

Yukarıdaki örnekte teşekkür etme eyleminin cansız bir varlığa aktarılmış olduğu görülmektedir.

2.3.11. Küçültme (Литота)

Abartmanın (гипербола) tam tersi olan küçültme, Türkçede arıksayış olarak da adlandırılmaktadır. Söylenenin etkileyiciliğini arttırmak için bir şeyin özelliğinin bilinçli olarak küçültülerek ifade edilmesi anlamına gelir.

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015) küçültmeyi, bir özelliğin zayıflaması veya bir olgunun büyüklüğünün, gücünün ve anlamının önemli ölçüde küçümsenmesini içeren mecaz türü olarak nitelendirmektedir (s.130).

“Жизнь человека – один миг”

Çev: İnsan hayatı bir andır.

Bu örnekte insan ömrü bir an olarak ifade edilerek küçültme söz sanatını ortaya çıkarmıştır.

Küçültme aynı zamanda zıt anlamın olumsuzlaştırılması üzerinden de ifade edilebilir. “*неплохо*” (fena değil) “*хорошо*” (iyi) anlamında, “*нетрудно*” (zor değil) “*легко*” (kolay) anlamında vb.

2.3.12. Metafor (*Метафора*)

Metafor ile ilgili araştırmalar retorik, edebiyat bilimi ve dilbilim olmak üzere filolojinin farklı alanlarını ilgilendirir. Metafor terimi Türkçede “deyim aktarması, eğretileme, iğretileme” gibi terimlerle de karşılanmaktadır.

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015) metaforu, “nesnelerin ya da olguların benzerliğine veya karşıtlıklarına dayanarak figüratif anlamda kullanılan bir kelime veya ifade” olarak tanımlamıştır. Metafor, söz sanatlarından mecazların en yaygın türüdür, çünkü nesneler ve olgular arasındaki benzerlikler çok çeşitli işaretlere dayanabilir. Metafor, aslında, karşılaştırmalı bağlaçları kullanılmaksızın yapılan gizli bir karşılaştırmadır (s. 132).

Solganik (2016), dilde sahip olduğu stilistik rol bakımından metaforları üç gruba ayırır:

- 1) Kısıtlı ya da pasif kullanıma sahip olanlar (*сухие или мертвые*): artık metafor olarak kabul edilmeyen dile yerleşmiş öbekler.

Örn: “*лист бумаги*” (bir yaprak kâğıt) sayfa anlamında,

“глазное яблоко” Türkçede *göz küresi* olarak ifade edilen terim Rusçada birebir olarak *göz elması* olarak kullanılmaktadır. İki dilde de ilgili organ benzer bir nesneye benzetilerek metafor oluşturulmuştur ancak artık dile yerleşen bir terim kabul edilmektedir.

2) Genel kullanıma sahip olanlar (*образные общезыковые*): sözcüğün mecaz anlamıyla ve herkes tarafından kullanılan formlarına örnek olarak şunları verebiliriz:

Örn: “каменное сердце” (taştan kalp), “заря жизни” (Hayatın şafağı (Rus.) (Hayatın baharı (T.))

3) Üslupsal/Yazara özgü olanlar (*авторские*): sözlüklerde olmayan, tekrar edilemeyen, sadece alıntı yapılabilen, yazara özgü metafor kullanımıdır. (s. 55).

Üslupsal/Yazara özgü metafor kullanımına örnek olarak Rus yazar V. V. Nabokov'un Maşenka eserinde geçen *мёртвая мебель* (ölü mobilya), *дождевой поцелуй* (yağmur öpücüğü), *утро было белое, нежное, дымное...* (Sabah beyaz, narin ve dumanlıydı) gibi kullanımlar gösterilebilir. (Korotkova, 2015, s.1-2)

Metaforda bulunan benzerlik kavramı somut olarak değil, özünde anlamsal olarak sanki soyutmuş gibi yer eder. Bu anlam dilde var olan benzetme edatları gibi dil araçlarının kullanımıyla değil, ifadenin aktarış biçimden anlaşılabilir. Yani metaforik yapılarda benzetme edatı bulunmaz ancak varlığı hissedilir. Örn: “стальные нервы: нервы, как сталь” (çelik (gibi) sinirler).

“Путин заявил о риске новой волны миграции из развивающихся стран в Европу”

(İzvestiya, 31.03.2022)

Çev.: Putin, gelişmekte olan ülkelerden Avrupa'ya yeni bir göç dalgası riskini açıkladı.

Yukarıdaki örnekte “*волна эмиграции*” (göç dalgası) metaforuyla göç hareketinin boyutuna ve kitleselliğine vurgu yapılmıştır.

2.3.13. Örtmece (*Эвфемизм*)

Örtmecenin olumsuz ve kötü bir özelliğin yumuşatılması, kaba ifadenin kibarlaştırılması ve politik doğruculuk gibi işlevlere sahip olması onu diğer söz sanatlarından ayırır. Türkçede “güzel adlandırma, hüsnü tabir, öfemizm” olarak adlandırılan örtmecenin söz sanatları içerisinde küçültme ve dolaylama ile de yakın özellikler gösterdiğini buna rağmen farklılaşan noktaları olduğunu söylemek mümkündür. A. Ya. Alekseyev’e (2012) göre örtmece, küçültmenin özel bir türüdür. Bununla birlikte dilde olumsuz anlamları yansıtan hoş olmayan, acımasız, saldırgan ve kaba ifadeleri yumuşatma, iyileştirme işlevini de görür (s.329).

Dilde örtmece olarak sayılan sözcükler, eş anlamlı sözcük ya da ifadelerin yerine kullanılan nötr ya da daha iyi anlama sahip sözcükler ve ifadelerdir.

Örneğin, “*снять с занимаемой должности*” (görevden almak) ve “*уволить*” (kovmak) ifadeleri sözlüksel olarak aynı anlama gelir ancak stilistik açıdan farklı özelliklere sahiptir, dolayısıyla kullanıldıkları alanlar da farklı olacaktır.

2.4. Stilistik Figürler (*Стилистические фигуры*)

Rus dilinde stilistik figürler içerisine *art yineleme*, *ayırma*, *bağlaçsızlık*, *çok bağlaçlılık*, *derecelendirme*, *devriklik*, *eksiltme*, *oksimoron*, *ön yineleme*, *paralellik*, *retorik hitap*, *retorik soru*, *retorik ünlem*, *susma* ve *tezat* dahil edilmektedir.

Söz sanatlarının bir diğer sınıflandırma birimi olan stilistik figürleri mecazlardan ayıran özellik stilistik figürlerin ifadeyi güçlendirmek için kullanılan çeşitli sözdizimsel yapılar olmasıdır. Stilistik figürler mecazlar gibi ek bir anlam taşımazlar, ancak sözdizimsel olarak etkileyici vurgulamalar yaparlar.

Çalışmamızın devamında bu figürlerin özelliklerini ve dilde işlevlerini açıklamaya çalışacağız.

2.4.1. Ayırma (*Парцелляция*)

Parselleme ya da ayırma olarak adlandırabileceğimiz bu figür, temel olarak cümleleri parçalara ayırma durumunu ifade eder.

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015) ayırmayı, bir cümlenin anlamsal yüklerini ve ifadelerini güçlendirmek amacıyla tek tek kısımlara veya sözcüklere ayrılarak bağımsız cümleler türetilmesi olarak adlandırır. Ayırma, bir cümlenin ayrı parçalara bölünmüş olması durumunu temsil eder (s. 173).

Birbirinden noktayla ayrılan, her biri büyük harfle başlayan bağımsız cümlelerin oluşturulmasıyla vurgulanmak istenen şey ön plana çıkarılmış olur ve okuyucunun ilgisi çekilmeye çalışılır.

Örn: “Случилось это давно. Очень давно. У Анны беда стряслась. Большая.”

Çev.: Bu uzun zaman önce oldu. Çok uzun zaman önce. Anna'nın başı beladaydı.
Büyük belada.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere cümlede vurgulanmak istenen öğelerden önce cümle bölünerek geçen zamana ve olayın ciddiyetine dikkat çekilmek istenmiştir.

2.4.2. Bağlaçsızlık (*Бессоюзие*)

Bağlaçsızlık figürü, birbiriyle bağlantılı cümleler arası bağlaç kullanmama, kasıtlı olarak bağlaçları kaldırma durumu olarak açıklanabilir. Çok bağlaçlılık durumunun tam tersidir.

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015), sözcüklerin bağlaçsız bir şekilde bağlanmasının, bağlaçların kasıtlı olarak kullanılmamasının olayların hızlı değişimini, dinamizmi ve eylemlerin hızlılığını iletmeye yardımcı olduğunu belirtir. (s. 91)

Örneğin bir Rus atasözü olan “*волка бояться – в лес не ходить*” (Çev.: kurttan korkuyorsan ormana girme) cümlesinde bağlaçsızlık görülmektedir. “*Если*” (eğer/-sa) Rusça cümlede kullanılmamasına rağmen Türkçe çevirisinde bağlaç yardımıyla aktarılmıştır.

Aynı zamanda ünlü bir Latince deyiş olan “*Veni, vidi, vici*” (Tr. Geldim, gördüm, yendim) bağlaçsızlık figürüne örnektir.

2.4.3. Çok Bağlaçlılık (*Многосоюзие*)

Bağlaçsızlık figürünün tam tersi olan çok bağlaçlılık, birden fazla bağlaç kullanma anlamına gelir. Rijkova-Grişina ve Grişina (2015), çok bağlaçlılığın işlevinin

ifadenin gücünü arttırmak için bağlaçlar aracılığıyla birleştirilen cümle öğelerinin veya cümlelerin mantıksal ve tonlamalı vurgusunu sağlaması ve bağlaçların kasıtlı olarak sık kullanılmasının eylemi yavaşlatıyor gibi görünmesi olduğunu belirtir. (s.143)

“... и слова, и дело, и ложь, и правда – всё у меня вместе, и совершенно искренно.” (F.M. Dostoyevski)

Çev.: Hem laf, hem iş, hem yalan, hem doğru – hepsi bende bir arada ve tamamen içten bir şekilde.

F. M. Dostoyevski’nin Budala isimli eserinden alınmış bu cümlede “и” bağlacının çok fazla kullanıldığı ve kendisinden sonra gelen sözcükleri daha vurgulu hale getirdiği görülmektedir.

2.4.4. Derecelendirme (Градация)

Derecelendirme içeren yapılar genellikle nötr bir kelimeyle başlar ve yavaş yavaş anlamı, gücü, etkisi artar ya da azalır. Bu nedenle derecelendirmenin iki türü vardır: artan derecelendirme (*восходящая*) sözcüklerin anlamının giderek güçlenen durumda olacak şekilde yerleştirilmesine; azalan derecelendirme (*нисходящая*) ise sözcüklerin anlamının azalan düzeyde yerleştirilmesine verilen addır (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.101).

Örn: “Каждый день, каждый час, каждую секунду думаю о тебе.”

Çev.: Her gün, her saat, her saniye seni düşünüyorum.

Yukarıdaki cümlede gün-saat-saniye şeklinde artan düzeyde bir derecelendirme görülmektedir ve bu sayede anlatım güçlendirilmiştir.

2.4.5. Devriklik (Инверсия)

Cümlelerin öğelerinin, ifadeyi güçlendirmek amacıyla, kurallı öge dizilimini ihlal ederek kendine özel bir düzende sıralanması durumudur. Devriklik figürü konuşma stili, basın-yayın stili, edebi stil gibi stillerde dile etkileyicilik katma işlevine sahip olurken örneğin bilim stili ve resmi iş stili için devriklik kabul edilemez.

Aynı zamanda, kelimelerin her kuralsız diziliminin söz sanatı olan devriklik olarak sayılamayacağına dikkat edilmelidir, devriklik söz sanatından yalnızca üslup göreviyle ilişkili olduğunda söz edilebilir (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.113).

Bir söz sanatı olarak devrikliğin Türkçedeki yerine bakacak olursak devrik cümlelerin Rusçadan Türkçeye yapılan çevirilerinde bu özellik aktarım zorluğu nedeni ile kaybolmakta, stil özelliği olarak Rusçada devrik yapıda verilen bir cümle Türkçeye kurallı sıralı olarak aktarılmaktadır. Bunun en büyük sebebi iki dil arasındaki söz dizim geleneklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Türkçede devrik cümleler söz konusuysa yüklem cümle sonunda yer almaz. Rusçada ise sözcüklerin serbest dizilimi mümkünken yine de özne, yüklem, nesne gibi bir dizilimin kurallı dizilim olduğu kabul edilir. Bu dizilimin ifadeye güç kazandırmak, herhangi bir şeye vurgu yapmak için kasten bozulması durumuna “stilistik devriklik” adı verilir.

Örn:

“- Что ты бегаешь по всей квартире? Потерял что-нибудь?

+ Тетрадь по математике никак найти не могу

Krş.:

- Никкак не могу найти тетрадь по математике” (Markova, 2016, s. 34)

Çev:

-Ne koşuyorsun evin içinde? Bir şey mi kaybettin?

+Matematik defterimi hiçbir şekilde bulamıyorum.

Krş:

Hiçbir şekilde bulamıyorum matematik defterimi.

Örn:

“ - Зачем ты идёшь в магазин? У нас же всё есть.

+ Чего-нибудь вкусенького хочу купить

Krş.:

- Хочу купить чего-нибудь вкусенького” (Markova, 2016, s. 34)

Çev:

-Neden markete gidiyorsun? Bizim her şeyimiz var.

+Tatlı bir şeyler almak istiyorum.

Krş:

-Almak istiyorum tatlı bir şeyler.

Bu örnekler, konuşma dili için olağan sayılan devrik yapılar içermektedir ancak üslupsal bir anlam taşımamaktadırlar. Burada devrikliği oluşturan durum konuşan için hangi bilgi önemliyse onun söz dizimi içerisinde öncelikli sırada yer almasından kaynaklıdır. Aynı zamanda bu örneklerde Rusça için devrik kabul edilen yapılar Türkçe için kurallı cümle kabul edilirken Türkçe için devrik sayılan yapılar Rusça için kurallı cümle olarak anlaşılmaktadır.

Rus dilinde stilistik devrikliğe örnek olarak aşağıdaki cümleler verilebilir:

“С ужасом придумала я, к чему всё это ведёт” (А. С. Пушкин) (Dehşet içinde/dehşetle farkına vardım, tüm bunların neye sebep olacağını.)

“Изумительный наш народ” (İnanılmazdır bizim halkımız)

Rusçada yersiz kurulan devrik yapı bazen de anlam karışıklığına yol açabilir ve bu stilistik hata olarak adlandırılır. Örn: “*Встретить знаменитостей из Москвы приехали журналисты.*” Bu örnekteki cümle devrik yapısından dolayı “*Ünlüleri karşılamak için Moskova’dan gazeteciler geldi.*” ya da “*Moskova’dan gelecek ünlüleri karşılamak için gazeteciler geldi.*” gibi anlaşılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise her iki çevirinin de Türkçe açısından devrik olmayışıdır. Rusça ve Türkçenin söz dizim geleneğinin farklı olması Türkçeye çeviride bir yanlışlık yaratabileceği gibi, az önceki durumda olduğu gibi anlatımda herhangi bir etki de yapmayabilir.

“Diziliş farkından doğan sorunlar anlam karışıklığı sorunuyla sınırlı değildir. Bazen anlam da değişmez anlaşılmazlık durumu da ortaya çıkmaz ama yine de kaynak metnin okurda yarattığı belli bir etki çeviri metne aktarılamamış olur) (İnce ve Dizdar, 2019, s. 96).

2.4.6. Eksiltme (Эллипсис)

Rijkova-Grişina ve Grişina’nın (2015) tanımına göre eksiltme, cümlelerin anlam bütünlüğünü bozmadan, genellikle kasıtlı olarak cümlelerin bağlamındaki anlamı kolaylıkla belli olan sözcükleri cümlede kullanmama, çıkarma figürüdür. Genellikle atasözleri, deyişler, aforizmalarda ve konuşma dilinde rastlanılır (s. 228).

Örneğin, “*Мне нужна скорая!*” (Bana ambulans lazım!) cümlesinde tam hali *скорая помощь/ скорая медицинская помощь* olan “ambulans” anlamına gelen kelimedeki eksiltme yapılmıştır. Anlamsal olarak herhangi bir eksiklik, anlaşılmayan bir durum oluşturmamaktadır. Benzer kullanım özelliği Türkçede de bulunur, bu esasında

evrensel bir kural olan dilde ekonomi ilkesi ile ilişkilidir. Düdüklü tencere yerine “düdüklü”, bedelli askerlik yerine “bedelli” denmesi bu duruma örnek oluşturur.

Eksilti cümle ya da söz bazında olabilir. Cümlelerin öğelerinden birini düşürmek cümle bazında (birleşik ve bağlı cümlelerde öge düşürme gibi), sözcüğü kısaltarak kullanmak ise söz bazında eksili türüdür.

Örneğin, konuşma diline özgü “Доедешь – напиши.” (Çev: Vardığında yaz.) cümlesinde cümle ve söz bazında eksilteler yapılmıştır. Cümlelerin kurallı ve tam hali şu şekildedir: “Как доедешь домой, напиши мне.”

“Genellikle sözlü dil kullanımında yer alan ve bazı öğeleri eksiltilerek söylenip, anlamı dinleyenin anlayışına bırakılan veya yüklemi kullanılmadan yargı bildiren cümlelerdir” (Karaağaç, 2018, s. 233).

Örn: “Россия – для грустных” (Krş: Россия - это страна для грустных людей)

“Rusya üzgünler için” (Krş: Rusya, üzgün insanların ülkesi)

Yukarıdaki örnekte kesik çizgilerle gösterilmiş olan sözcüklerin orijinal cümlede kullanılmadan cümlelerin ifade edilmesi söz bazında eksiltmeye örnektir.

2.4.7. Oksimoron (Оксюморон)

Anlam bakımından birbirine zıt, birbiriyle çelişkili iki sözcük, öbek ya da tümcenin bir arada kullanılması durumu oksimoron olarak adlandırılmaktadır. Oksimoron, genellikle söylemin içeriğine uygun olarak mizahi ya da dramatik bir etki veya ilave anlam katmak amacıyla kullanılır. Sessizliğin sesi, sessiz çığlık vb.

Birbiriyle çelişen, hatta birbirini dışlayan iki kavramın birleşmesinden oluşan bir figürdür. Oksimoron, aslında, “uyumsuzluğun uyumudur”. Oksimoronun işlevleri arasında okuyucunun dikkatini çekmek, sıra dışı bir ifade yaratmak ve yazarın herhangi bir kişiye, nesneye karşı kişisel tutumunu ifade etmesi gösterilmektedir (Rıjkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.160). Örn: “*Богатая бедность*” (zengin fakirlik), “*горькая радость*” (acı mutluluk), “*живой труп*” (yaşayan ölü/canlı ceset) “*грешный ангел*” (günahkar melek)

Konuşma dilinde de oksimoronlar sıklıkla yer alır. Örn: “*ужасно красиво*” (dehşet güzel) Bu ve benzeri söylemlerde bu söz sanatının kullanılması ifadelerin etki gücünü arttırdığı ve konuşanın kelimelerini ifade açısından güçlendirdiği için çoğunlukla tercih edilir. Türkçe konuşma dilinde de benzer yapılarla karşılaşırız. Örn: “*Bugün müthiş kötü bir gündü.*”

Bazen de Rus dilinde tesadüfen denk gelen oksimoron yapılar karşımıza çıkabilir.

Örn: “*В силу слабости такой политики.....*” (Kluşin, 2010, s.11).

Bu örnekte “в силу” bağlacı ile “*слабость*” (zayıflık) kelimesinin yan yana gelmesi Rus dili bakımından oksimoron oluşturuyor ancak bu Türkçe çeviride oksimoron olarak sayılmaz çünkü “*В силу слабости такой политики.....*” (böyle bir politikanın zayıflığı nedeniyle...) olarak çevrilmektedir. Rusçada *сила* “güç” sözcüğü ile oluşturulmuş edat Türkçeye “nedeniyle” olarak çevrildiği için Rusça cümledeki oksimoron özelliği Türkçe çeviri cümlede korunmamaktadır.

Bir başka örneğe daha bakacak olursak, aşağıda verilen cümlede kış ve sıcak sözcüklerinin bir arada kullanılması oksimoronu yaratmış olarak görünse de aslında takvimin yapraklarında fotoğrafları bulunan Rus kadın hokey oyuncularının fotoğrafları

kastedilerek “ateşli” anlamında kullanılmıştır. Yani bu örnek dilbilgisel açıdan bir oksimoron örneği olsa da anlamsal açıdan oksimoron oluşturmaz.

Örn: “*Российские хоккеистки со страниц горячего зимнего календаря — в фотоленте.*” (Sputnik, 27.12.2017)

Çev.: “Sıcak (ateşli) kış takviminin sayfalarından Rus hokeycilerin fotoğrafları haberimizde”

2.4.8. Ön Yineleme ve Art Yineleme (Анафора и эпифора)

Ön yineleme ve art yineleme tekrar figürlerinin türlerindendir. Ön yineleme, birbirini izleyen cümlelerin başında aynı sözcüksel ya da sözdizimsel yapının tekrar etmesi («*Что такое хорошо, что такое плохо*» (V. Mayakovski)); art yineleme ise ön yinelemenin tam tersi bir figür olarak bitişik ya da birleşik cümlelerin veya parçaların sonunda aynı sözcük ya da sözcük öbeklerinin tekrar etmesi durumudur. (Solganik, 2016, s. 66)

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015) da art yinelemenin ön yinelemenin ifadenin güçlendirilmesi, cümlelerin mantıksal bağlantısını vurgulama, ritim oluşturma gibi işlevlere sahip olduğunu belirtmektedir (s. 234).

Örn: “*Мне бы хотелось знать, отчего я титулярный советчик? Почему именно титулярный советник?*” (Rozental, 2011, s. 402).

Çev: Bilmek isterdim, neden ben baş danışmanım? Neden özellikle baş danışmanım?

Yukarıdaki örnek N. V. Gogol’ün *Bir Delinin Hatıra Defteri* adlı eserinde karakterin kendi kendine sorduğu bir soru olarak *retorik soru* ve söz dizimsel özellik

olarak baş danışman (*титularный советник*) sözcüğünün tekrarlanması ile oluşturulması bakımından art yineleme söz sanatına örnek gösterilebilir.

2.4.9. Paralellik (*Параллелизм*)

Sözdizimsel paralellik, tekrarın bir türüdür. Bu tekrar türü, birbirine komşu cümlelerin aynı model söz dizimine sahip olmaları durumudur. Paralellik ile iki nesnenin, olgunun, kavramın karşılaştırılması sağlanır ve bu karşılaştırma, nesnelerin, fenomenlerin ve kavramların farklılıklarını veya benzerliklerini vurgular (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s. 167).

Rus basınından paralellik söz sanatına örnek olabilecek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Örn.: “Уже год попасть за рубеж не могут ни россияне, ни их деньги”

(Komsomolskaya Pravda, 28.05.2021)

Çev.: Bir yıldır ne Rusyalılar ne de paraları yurt dışına çıkabiliyor.

Örn.: “Россия — это Путин, а Путин — это Россия”

(AİF, 29.04.2015, Akt. Tsin, 2016, s.249)

Çev: Rusya Putin’dir, Putin Rusya’dır.

2.4.10. Retorik Hitap (*Риторическое обращения*)

Birine ya da bir şeye yönelik vurgulu hitap (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.155) olarak adlandırılan retorik hitap, okuyucunun dikkatini belirli düşünce ve fikirlere

yönlendirme, dikkatin odak noktasını belirleme ve yüksek bir stil yaratmak gibi işlevlere sahiptir (s.196).

Solganik’e (2016) göre ise retorik hitabın özelliği, hitap edilen kişinin ya da nesnenin dikkatini çekmek değildir, çünkü yazar çiçeklere, aya, tarlalara, soyut varlıklara da seslenebilir. Yazarın belli bir kişiye ya da nesneye karşı tutumunun ifade edilmesi ve ifadenin güçlendirilmesi için retorik hitaptan yararlanılır (s.68).

“Знакомьтесь, это бездомный пес по кличке Боджи. Он стал настоящей звездой на улицах Стамбула.”

(Ria Novosti, 10.10.2021)

Çev.: “Tanışın/Tanıştırayım, bu Boji adında evsiz bir köpek. O, İstanbul sokaklarında gerçek bir yıldız haline geldi”

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi gazetecinin okurlara “Tanıştırayım..” olarak hitap etmesi gazete dilinde sık kullanılan retorik hitap kalıplarındandır.

2.4.11. Retorik Soru (*Риторический вопрос*)

Bir yanıt alma amacı olmadan, sadece o duruma dikkat çekme amacıyla kullanılan soru cümlelerine retorik soru denmektedir. Okuyucunun belirli bir konuya, fikre dikkatini çekme ve bir konuda onay ya da ret durumlarını güçlendirme gibi işlevlere sahiptir (Rıjkova-Grişina ve Grişina, 2015, s.194).

Retorik soru basın dilinde sıkça kullanılır. Bu durumu Alekseyev (2012) şöyle açıklar: “Retorik soru, doğası gereği karşısındaki okuyucuyu kayıtsız bırakmamak, onu

düşünsel olarak harekete geçirmek için tasarlanmıştır. Bu nedenle, genellikle basın stilinde vazgeçilmez bir ifade aracı olarak karşımıza çıkar” (s.392).

“Что это было? Старт Олимпиады удивил, а сборная США чуть не опозорилась.”

Çev.: Bu da neydi? Olimpiyatların başlangıcı şaşırttı ve ABD takımı neredeyse rezil oldu.

(RİA Novosti Sport, 02.02.2022)

Örnekten görüldüğü üzere cümlemin başındaki sorudan sonra cevabı gazeteci kendi kendine vermektedir, dolayısıyla soru retorik sorudur.

2.4.12. Retorik Ünlem (*Риторическое восклицание*)

Rijkova-Grişina ve Grişina, (2015) retorik ünlemi “ifadenin duygusal tonunu arttıran ve ifadeye duygusal olarak çeşitli etkileyici özellikler ve kişinin sevinç, hayranlık, şaşkınlık, üzüntü, trajedi ve kahramanlık gibi durumlarını ileten ünlem cümlesi” olarak betimlemiştir ve retorik ünlem kullanımının okuyucunun dikkatini belirli bir düşünceye, fikre çekmek, yazarın heyecanını aktarmak, coşkulu bir dil yaratmak gibi işlevlere sahip olduğunu ifade etmiştir (s.195).

“Только не вмешивайтесь во внутреннюю политику!”

(Eurotopics, 12.02.2021)

Çev.: İç işlerimize karışmayın yeter!

2.4.13. Susma (Умолчание)

Rijkova-Grişina ve Grişina (2015) susma figürünü, yazarın bilinçli olarak düşünceyi tam olarak ifade etmediği, okuyucuya veya dinleyiciye söylenmemiş olanı kendisinin tahmin etmesine izin veren söz sanatı olarak tanımlamıştır (s.219).

Susma figürü üç nokta (...) ile gösterilir.

Örn.: “Нет, я хотел...быть может, вы...я думал, что уж барону время умереть” (Puşkin, Akt. Rozental, 2011, s. 404).

Çev.: Hayır, isterdim... Belki, siz... Ben baronun ölme vaktinin geldiğini düşünüyordum.

2.4.14. Tezat (Антитеза)

Tezat, kavramların, olguların keskin bir karşıtlığını ifade eder. Tezatin temelinde kontrast vardır ve bu nedenle sıklıkla zıt anlamlılar üzerine inşa edilir. (Rijkova-Grişina ve Grişina, 2015, s. 72).

Örn: “Я царь – я раб, я червь – я бог!”. (G. R. Derjavin)

“Ben çarım – ben köleyim, ben solucanım – ben tanrıyım!”

Tezat ve oksimoron birbiri ile karıştırılabilen iki figürdür. İkisini birbirinden ayıran nokta tezatta illa birbirine zıt iki şeyin birleşimi yeni bir şey oluşturmaz, sadece birbirine karşıt olan iki kavram bir arada kullanılır. Ancak oksimoron bir birleşimdir.

Örn: “бедность при богатстве” (varlık içinde yokluk) Tezat.

“богатая бедность” (zengin fakirlik) Oksimoron.

Tezat, sadece sözcük ve sözcük öbekleri bazında değil aynı zamanda bir eserin ayrı paragrafları ya da bölümleri de birbirine tezat oluşturabilir. Bu durumda tezat, metni yapısal ve sistematik olarak düzenleyen bir yapı haline gelir. Örneğin, bir eserin farklı kesitlerinde doğum ve ölümden, gençlik ve yaşlılıktan bahsediliyorsa, bu da tezat sayılmaktadır (Alekseyev, 2012, s. 384).

Böylelikle, Rus dilinde söz sanatları olgusunu mecazlar ve stilistik figürler olarak ele alıp özelliklerini açıklamaya çalıştık. Çalışmamızın konusu bu kısımda gereği söz sanatları ile basın stiline ilişkin, basın dilinde genellikle hangi söz sanatlarının daha fazla kullanıldığını, söz sanatlarının haber metinlerinde kullanımının ifadeye katkısı gibi durumları bu konularda çalışmaları bulunan dilbilimciler ışığında ortaya çıkarmaya çalışacağız ve böylelikle ikinci bölümü noktalamış olacağız.

2.5. Basın-Yayın Stili ve Söz Sanatları

Gazeteciler ve muhabirler haber metinlerini hangi dilde hazırladığı fark etmeksizin, kamuoyunun dikkatini ve ilgisini çekmek için mecazlar ve figürler dahil olmak üzere çeşitli ifade yöntemleri kullanma eğilimindedirler. Dilde söz sanatları, deyimler, kalıplaşmış ifadeler kullanım alanlarına göre işlev bulmaktadır. Deyim ve kalıplaşmış ifadelerin kullanımı özellikle konuşma, basın-yayın ve edebi stilde daha fazla kullanılmaktadır.

Anlamsal ve sözdizimsel olarak etkili ve güçlü bir dil oluşturmak basın dilinin inceliklerine hâkim olmak çok önemlidir. Söz sanatları kavramı öncelikli olarak edebi dil ile ilişkilendirilir çünkü edebi dil estetik yön ile ilintilidir. Basın dilinde ise estetik bir kaygı olmadığı halde söz sanatlarından geniş ölçüde yararlanılmasının sebebi okuyucu üzerinde etki bırakmaktır.

Rus dilbiliminde basın-yayın stilinin ünlü araştırmacısı G. Ya. Solganik, metaforu “nihai hedefe ulaşmak, ikna etmek ve kanıtlamak için dili etkili kullanma yöntemi” olarak ele alır (1997, s.38). Bu özellik, metaforun sadece edebi stilde değil, aynı zamanda gazetecilik stilinde de özel bir rolü olduğunu belirler. Aynı zamanda basın-yayın stilinde sıklıkla kullanılan diğer söz sanatları ve yöntemler arasında retorik soru, retorik ünlem, devriklik, yineleme söz sanatlarını ve doğrudan aktarım yöntemini dahil eder. (2003, s.205)

Karasenko’ya göre (2018) Rus basın dilinde yaygın kullanılan söz sanatları, söz dizimsel paralellik, yinelemeli yapılar, retorik soru ve retorik ünlemidir. Bu yöntemler sayesinde asıl söylenmek istenen şeye vurgu yapılabilir (s. 151).

Stilistik alanında çalışmaları bulunan birçok dilbilimci ve araştırmacının çalışmaları doğrultusunda basın-yayın stilinde *metafor*, *ad aktarması*, *dolaylama*, *epitet*, *kişileştirme*, *kapsamlama*, *karşılaştırma-benzetme*, *retorik soru*, *retorik hitap*, *parselleştirme*, *devriklik* gibi söz sanatlarından bu etkinin yaratılması için sıklıkla yararlanıldığını ifade edebiliriz. Mecazlar ve stilistik figürler basın dilinde okuyucunun dikkatini belirli bir yere çekmenin bir yolu olarak da işlev kazanır. Aynı zamanda deyimler, kalıplaşmış ifadeler, atasözleri gibi yapılar da basın dilinde ifadeyi güçlendiren araçlarındandır. Buna göre, söz sanatları kavramının anlamsal ve biçimsel olmak üzere dilde iki işlevinin olduğunu ifade edebiliriz.

D. Günay, ve diğer, (2009) “*Gazete Söyleminde Sık Kullanılan Söz Sanatlarına İlişkin Bir İnceleme: Gazete Dilindeki Yaratıcılık*” isimli çalışmada gazete söylemini söz sanatları açısından değerlendirdiği çalışmasında Türk basın dilinde en sık kullanılan söz sanatları arasında ad aktarması, metafor ve kapsamlama olduğunu ifade etmiştir. Bu açıdan Rus araştırmacıların çalışmalarını da göz önünde bulundurarak Rus ve Türk basın

dilinde en çok tercih edilen söz sanatlarının büyük oranda benzerlik gösterdiğini söylememiz mümkündür.

İnce ve Dizdar’a göre (2019) “gazetecilik dilinin en göze batan özelliklerinden biri, çok eğretilmeli bir dil olmasıdır”. Eğretilmelerin büyük çoğunluğu kalıplaşmıştır ve çoğu durumda gazete diline ait kalıplaşmış eğretilmeleri erek dilde de kalıplaşmış eğretilmelerle aktarmak olasıdır ancak illa böyle bir kural da yoktur”. (s. 88) İnce ve Dizdar İngilizce-Türkçe dil çiftinde bu konuya ilişkin örnekler vermişlerdir. Biz de Rusça-Türkçe çiftinde incelememizi yürütürken bu durumu irdeleyeceğiz.



III. BÖLÜM

RUSÇADAN TÜRKÇEYE BASIN ÇEVİRİLERİNDE SÖZ SANATLARI

Rusçadan Türkçeye basın çevirilerinde söz sanatlarını inceleme kısmımıza geçmeden önce çeviri, çeviribilim, basın çevirisi ve söz sanatları çevirisi kavramlarına bakmamızda fayda olduğunu düşünmekteyiz. Çeviri ve çeviribilim üzerine bazı tanımlamalar şöyledir:

“Çeviri, bir dildeki bir metnin başka bir dile aktarılması işlemi ve bu süreç sonucunda elde edilen üründür” (Karaağaç, 2018, s.245). “Çeviribilim bağımsız bir araştırma dalıdır ancak çeviri araştırmalarının sonuçları çevirinin ötesine taşmakta ve dil, kültür, toplum ve siyaset gibi daha geniş alanlara ilişkin bilgiler sunmaktadır” (Tahir-Gürçağlar, 2015, s. 9).

Çeviri olgusunu dilbilim açısından ele alan B. Vardar, çeviriyi kaynak dildeki bildirilerin anlamsal ve işlevsel eşdeğerlik sağlanarak bir başka bir dile aktarılması etkinliği olarak tanımlar (2001, s.107). Çeviri işlemi salt dilbilimsel bir işlem olarak görmeyen G. Akşit ise çeviri “başka dillerin tanımladığı başka dünyaların tanıtılmasıdır” (2019, s. 15).

Çeviribilimi sosyal bilimlerin bir alt alanı olarak ele alan M. Yazıcı’ya göre, “çeviri olgusu sadece çeviri metinlerle sınırlı olmayıp iletişimsel bir eylemin ürünüdür”. İletişimin toplumların varlık nedeni olduğu düşünülecek olursa çevirilerin de günümüz dünyasında uluslararası bir iletişim aracı olarak en temel gereksinimlerden biri olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Yazıcı, M., 2011, s.23).

Yukarıdaki tanımların ışığında çeviriyi, diğer toplumları, kültürleri, dünya görüşlerini keşfetmek, bilgi ve haber almak, onlarla etkileşim içinde olmak olanağı sunması bakımından her düzeyde uluslararası iletişimin bir aracı olarak tanımlamamız mümkündür. Çeviri yalnızca bir sonuç değil aynı zamanda da bu süreçte metnin biçim, biçem ve anlam düzeyinde bütünlüğünün korunmasını sağlamaya çalışmaktır. Çeviri aynı zamanda bir anlama ve anlatma etkinliğidir, kaynak dilde yetkinlik ve hedef dilde yeniden üretebilme becerisidir.

3.1. Basın Çevirisi

Basın metinleri doğası gereği kaynak dil okuruna yönelik hazırlanır, metindeki dil kullanımı kaynak dile ve kaynak topluma yöneliktir. Ancak ilgili metinlerin çevirisi durumunda hedef dil okuruna göre uyarlanma ihtiyacı ortaya çıkar. Bu da bu tür metinlerin çevirileri esnasında farklı stratejiler uygulanması ihtiyacını doğurmaktadır. Basın çevirisi, yalnızca dilsel bir işlem değil; sosyal, kültürel, siyasi, ideolojik boyutu da olan bir olgudur.

Bu çalışmada basını habercilik temelinde ele aldığımız için basın çevirisi de haber çevirisi olarak kullanılmaktadır. Haber dilinde önemli olan, haberi okuyanın anlayabileceği bir dil kullanmak açısından hem orijinal haberi yazarken hem de farklı dillere çevirirken çeşitli türden dil kaygılarıyla hareket edilmesidir. Burada hem doğru haber verme hem de aynı anda anlaşılır olma kaygısı vardır. Kaynak dil için anlaşılır ve yerinde kullanılan bir ifade, hedef dil için aynı özelliklere sahip olmayabilir. Haber çevirisi, bir anlamda o haberi tekrar üretmek demektir bu yüzden hedef dilin habercilik diline iyice hâkim olmak gerekir.

Günümüzde “dış basın” ya da “yabancı basın” olarak adlandırılan kaynaklarda yer alan haberlerin bir dilden başka bir dile çevrilmesi basın ya da haber çevirisi olarak çeviribilimin bir araştırma alanıdır. Bu çerçevede, uluslararası iletişimin sağlanmasında basının ve çeviri haberlerin önemi yadsınamaz. Bununla bağlantılı olarak basın çevirisindeki en ufak bir hatanın ya da anlaşılmayan durumun yapacağı etki, ortaya çıkaracağı hoşnutsuzluk daha kitlesel olacaktır. Ancak ne yazık ki “gazetecilik söylemi toplumda çoğu kez özel bir uzmanlık alanına ait bir söylem olarak görülmediği gibi çeviri eğitiminde de gazete metinleri çevirisinin kolay olduğu düşünülür. Oysa haber metinleri, çevirmenler için tuzaklarla doludur; o metinlerde genel ve günlük dilde yakın bir dil kullanıldığı için yanıltıcıdır” (İnce ve Dizdar, 2019, s.120).

Haber metinleri bilgi verici nitelikte metinler olduğundan çeviri eksiksiz olarak gerçekleştirilirken aynı zamanda herkes tarafından kolayca anlaşılabilir bir dille yazılmış olmalıdır. Kaynak metinde söylenenleri eksiksiz olarak ve hedef dil okurlarının algılama alışkanlıklarına uygun, anlaşılır biçimde aktarmak hedeflenmelidir. (İnce ve Dizdar, 2019, s.112)

Çeviribilimci A. Göktürk’e (2019) göre, “bir metin yalnızca içerik olmadığı gibi yalnızca biçim de olamaz”. Göktürk, basın çevirisinin birincil özelliği, özgün metin ile çeviri metin arasında iletişimsel bir yöntem benimsendiği ve her şeyden önce bilgi içeriğinin doğru aktarılmasının gözetilmesi; dilsel, biçimsel ve biçimsel özelliklerin ikincil konumda olması gerektiğini savunur (s.38). Ancak biz, kaynak dilde söz sanatları ile kurulmuş ifadeleri içeren haber metinlerinin sahip olduğu etkinin çeviri metinde de aktarılması gerektiği düşüncesiyle bu araştırmayı yapmaya karar verdik ve incelemelerimizde bunun ne oranda ve hangi stratejilerle gerçekleşebildiğini ortaya koymaya çalışacağız.

Türkiye’de basın ve haber metinleri çevirisi konusunda farklı alanlardan araştırmacıların çeşitli çalışmaları bulunmaktadır. Bu alanda son yıllarda yayınlanmış bazı makale çalışmaları şunlardır: *Haber Çevirilerinde Yerlileştirme Stratejileri Olarak Etnomerkezci Eritme Ve Saldırgan Sadakat* (Can, M.Z. ve Gezer, G., 2018), *Haber Dili ve Çevirisi* (Ünsal, G., 2019), *Basındaki Haber Çevirilerine Çeviribilim ve Çeviri Eğitimi Açısından Bir Bakış* (Yetkin Karakoç, N., 2020), *Basın Çevirileri ve Kültür: Dört İşlev Modeli* (Eriş, E., 2020), *Akademik Çeviri Eğitiminde Haber Çevirisi: Müfredat İncelemesi* (Koçlu, S., 2021).

Türkiye’de basın çevirisi üzerine yapılan akademik çalışmaların yanı sıra bu alanda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının “*Çevirmen Başvuru Kitabı: İletişim ve Medya Bağlamında*” (2021), “*Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası*” (2022) başlıklı iki adet yayını öneme sahiptir. Bu yayınlara T.C. İletişim Başkanlığı internet sitesinden ulaşılabilir. Bu yayınlardan ilkinde “Basın Çevirisi” başlıklı bölüm (s. 112) ve ikincisinde “Basın ve Medya Çevirisi Eğitimi”, “Gündemi Yabancı Bir Kaynaktan Kendi Dilinde Takip Etmek”, “Medya Takibi ve Basın Çevirisi” (s. 67-103) gibi başlıklarda basın ve medya çevirisinde alana bazı standartlar getirilmesi amaçlanmıştır. Basın çevirisi alanında çalışan veya çalışmak isteyenler için önemli iki kaynak olduğunu söyleyebiliriz.

Basın metinlerinin çevirisinin ayırt edici özelliği onun etki işlevine sahip olmasıdır. Bu tip çevirilerin hedef kitlesi toplumun geniş kitleleridir. Bilgiyi doğrudan aktarmanın yanı sıra, basın metinleri bir şekilde okuyucu üzerinde etki bırakmak gibi amaçları sözcükbirimsel ya da sözdizimsel yapılar düzeyinde kendisini gösterir. Bu anlamda söz sanatları basın dilinde ve çevirisinde önemli bir faktördür. Mecazlar sözcük düzeyinde, stilistik figürler ise sözdizimi düzeyinde anlamda çeşitlilik yaratırlar.

Basın çevirisinde kaynak metin ya da kaynak haber çeviride işlevsel bir rol üstlenir. En büyük işlevi erek metnin çeviri olup olmadığını kanıtlayan bir araç olarak işlev görür. Diğer çeviri alanlarından farkla haber çevirisinde dış basından aktarılan bir haber her zaman çeviri olmak zorunda değildir, haberin tekrar yazımı olarak da karşımıza çıkabilir. Çeviri olup olmadığı ancak kaynak metin ile karşılaştırmalı olarak inceleme sonucunda karşımıza çıkar. Çevirmenin basın çevirisi sürecinde bilinçli kararlar alması onun öncelikle kaynak metni doğru çözümlemesine bağlıdır (Yazıcı, 2011, s.51).

Haber çevirisi, hedef dilin gazete söylemine ve biçimlemesine uygun tarzda yapılmalıdır. Haber metinleri herkes tarafından anlaşılacak biçimde yazılma özelliğine sahiptir, bu yüzden kullanılan dil öneme sahiptir. Haberin yazıldığı orijinal dilde anlaşılır olan şey çeviride direkt karşılıklarıyla verildiğinde bile erek dil için anlaşılır bir ürün çıkaramayabilir. Bu açıdan çeviri örneklerinin incelemesi, söz sanatlarının çeviriye etkisi, çevrilen söz sanatlı ifadenin erek dil için de anlaşılır olabilmesi için nelerin göz önünde bulundurulması gerektiği konusunu ele alacağız.

3.2. Söz Sanatları Çevirisi

Yazarlar okurun üzerinde etki bırakmak için dilde alışılmışın dışına çıkar, söz sanatlarından yararlanır, bu yüzden çeviri güçleşir, aynı anlamı verebilmek aynı etkiyi yaratabilmek çoğu zaman olanaksızlaşır. Bu durumda çeşitli çeviri stratejilerine yönelmek gerekir. Bu durumun çoğunlukla edebiyat eserleri için geçerli olduğu yaygın bir düşünce olsa da söz sanatlarının kullanımının ve çevirisinin hayati önem taşıdığı bir diğer metin türü olarak karşımıza basında haber metinleri çıkar. Gazeteciler de okurlarına bilgi aktarırken onlar üzerinde etki bırakmak için dillerini araç olarak kullanırlar.

Farklı kültürleri ve farklı dünya görüşlerini yansıtan, özellikle de ifade biçiminin farklı olduğu dil çiftleri arasında çeviri yaparken bazı güçlüklerle karşılaşılabilir. Elbette kesin yargı içeren, sözcüklerin temel anlamlarında kullanıldıkları cümleleri bir dilden başka bir dile çevirmekte zorluk çıkmaz ancak kalıp ifadelerin, deyimlerin, söz sanatlarının çevrilmesi çoğu zaman zor, hatta bazen olanaksızdır. Her dil, o dili konuşanlar için anlamlı kodlara sahiptir bu yüzden çeviri sırasında anlamsızlıklar ortaya çıkabilir. Başarılı bir çeviriden bahsedebilmek için her iki dilin de etkili anlatım araçlarının çok iyi bilinmesi, önce kaynak metnin çok iyi anlaşılması sonra da bunun hedef dilde nasıl en iyi biçimde anlatılabileceğinin kararının verilmesi gerekir.

Çeviri metinle kaynak metnin karşılaştırılması ile yapılan her çeviri incelemesi eleştiri sayılmaz. Her şey eleştiri değildir. Bir çeviri sırasında ortaya çıkabilecek sorunlar kültüre ilişkin, konuya ilişkin ya da dile ilişkin sorunlar olabilir. Dile ilişkin olarak özellikle çeviri yapılan dillerin yapısal özelliklerindeki farklılıklardan kaynaklanan çeviri sorunları hiç az değildir. Örneğin, karşılaştırma-benzetme yapıları dilden dile kültürden kültüre değişiklik gösterebilir. “*белый как снег*” (kar gibi beyaz) benzetmesi Rusça ve Türkçede birebir aynı anlama gelmektedir, ancak “*зол как сокол*” deyiminin birebir çevirisi “şahin gibi çıplak” şeklindedir ve Türkçede böyle bir benzetme yer almadığı için bu deyim böyle çevrilse bir anlam ifade etmeyecektir. Bu nedenle uyarlama stratejisiyle Türkçede hali hazırda bulunan başka bir deyimle aynı anlam verilebilir. Örn: “Beş parasız”. Bu durumun bizce bir çeviri sorunu olarak ele alınmaması gerekir ancak farklı görüşler bulunmaktadır. Örn: Türkçede bulunan “pireyi deve yapmak” deyiminin Rusçadaki eşdeğeri “*делать из мухи слона*”dır. Rusçadan birebir çevrildiğinde “sinekten fil yapmak” anlamına gelir. Böyle bir durumda çeviride orijinale sadık kalmaktansa hedef dildeki eşdeğerinin tercih edilmesi hedef dil odaklı yerinde bir tercihtir.

Yani, kaynak metnin ve çevirinin iletisi aynı anlama gelse de söyleyiş tarzı ve sözcük seçimleriyle bir iletiye farklı yan anlamlar, anıştırmalar kazandırılabilir, iletinin vurgusu değiştirilebilir (İnce ve Dizdar, 2019, s. 82).

A. Göktürk (2019), “Özgün metnin yalnız iletişimsel içeriğinin değil, sözdizimi, biçim özellikleri ile kendine özgü anlatımını, çeviride de benzer bir estetik etki sağlayabilecek biçimde aktarmak, biçimsel eşdeğerliliğin kurulması yönünde bir çabadır. Söylemi oluşturan deyimler, söz oyunları, imgeler, eğretilmeler, bu tür eşdeğerliliğin kurulmasında göz önünde tutulmayı gerektiren noktalardır” olarak ifade eder. (s.77).

Yıldız’a (2005) göre, “iletişim, kültür sayesinde gerçekleşir, dil de en temel kültür öğelerinden biridir. Bununla bağlantılı olarak, kültürler özel bir iletişim diline sahiptir, belirli durumlardaki dil kullanımı, ne zaman hangi metaforun kullanılacağı ve ne anlama geleceği gibi durumlar ortak bir kültür/dil koduna sahip olmayı gerektirir. Dolayısıyla kültür yoksa iletişim yoktur. (s. 90) Buna göre dilde söz sanatları kullanımı da kültür ile bağlantılıdır. Söz sanatlarının çevrilmesi bu açıdan bazı zorluklara sahip olabilir. Çünkü dilin etkileyiciliğini arttırmak adına tercih edilen söz sanatları içeren ifadelerin anlaşılıp anlaşılmaması ortak koda sahip olup olmamakla ilintilidir. Dilin sınırlarının o toplumun kültürü belirler. Her dilin kendine özgü deyimleri, atasözleri, kalıp ifadeleri olması ve bu ifadelerin bir başka dile aktarılmasındaki zorluklarla çok sık karşılaşılır.

Peki haber metni gibi hızlı tüketilen, okuyucuya bilgi aktarmak ve aynı zamanda okuyucu üzerinde etki bırakmak amaçlı bir metin türünde söylemi etkileyici hale getiren dil araçları olan söz sanatlarının çevirisi nasıl yapılmaktadır?

Çevirmenler ilk olarak karşılarına çıkan söz sanatlarını tespit ederlerse daha sonra söz sanatlarının çevirilerinde nasıl bir yol izleyeceklerine karar verebilirler. Söz sanatlarının çevirisinde çevirmenin öncelikle söz sanatlarını alımlaması ve anlamlandırması gerekir. Kaynak dilin inceliklerini yeterince bilmeyen çevirmen metin

içerisinde ifadenin söz sanatı olduğunu anlaması ve ona göre aynı etkiyle çevirmesi beklenemez. Çeviride hem kaynak hem de hedef dili iyi bilen ve konusunda uzman kişilerin yardımına başvurulmalıdır.

M. Ammann “*Akademik Çeviri Eğitime Giriş*” (2008) isimli çalışmasında bir çeviri sırasında ortaya çıkabilecek sorunların *kültüre ilişkin, konuya ilişkin ya da dile ilişkin* olabileceğini ifade eder. Kültüre ilişkin sorunlar çevirmenin ilgili kültüre sadece aşına olduğu, hakim olmadığı durumlarda; konuya ilişkin sorunlar çevirmenin ilgili konuyu o kültüre uygun bir şekilde nasıl aktarabileceğini tayin edemediğinde ortaya çıkar. Dile ilişkin sorunlar ise ilgili dile ve kültüre özgü ifadelerle ilgilidir, çevirmenden o dilde metin oluşturma geleneklerini yapısal ve ifadesel olarak iyi bilmesi beklenmektedir (s. 94-95). Söz sanatlarının çevirisi esnasında bu sorunlardan hangileriyle karşılaşılabilceğini inceleme kısmında Rusça ve Türkçe özelinde ortaya koymaya çalışacağız.

3.3. Basın Metinlerinde Söz Sanatları Çevirilerinin İncelemesi

Bu bölümde Rus-Türk basın metnlerinde söz sanatlarını çevirirken aynı zamanda bir haber üreticisi de olan çevirmenin sözcük, cümle ve metin düzeyinde aldığı kararlarının ne yönde gerçekleştiğini incelemeyi hedefliyoruz

Günümüzde basın ve habercilik, teknolojinin gelişmesi ile dönüşmüş ve internet ortamında kendisine daha geniş yer bulmuştur. Bu bakımdan çalışmamızda incelemeye tabii tuttuğumuz materyali, yani kaynak metin ve çeviri örneklerini uluslararası basın kuruluşlarının internet sitelerinden derledik. Dış basın olarak yayınlanan çeviri haber metinlerinin çevirilerinin kimler tarafından yapıldığı belirtilmediği için tarafımızca

bilinmemektedir ancak çeviri haberlerin çevirmen, gazeteci ya da editör tarafından üretilmekte olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma, eleştirel olmasından ziyade betimleyici bir değerlendirme özelliği taşımakta ve stilistiğin ana kavramlarını kullanarak çeviri analizi yapmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda basın metinlerinde söz sanatlarının çevirilerinin incelemesi elektronik yayın yapan basın kuruluşlarının son 5 yıl içerisinde yayınladığı Rus dilindeki haberlerin ve Türkçe çevirilerinin tarama yöntemiyle elde edilip kaynak metin ile çeviri metnin sahip oldukları anlamların karşılaştırmalı analizinin yapılması ve çeviri stratejilerinin belirlenmesi doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

İnceleme için örnekler cümle düzeyinde ve metin düzeyinde olmak üzere iki grupta ele alınmakta ve kronolojik olarak verilmektedirler. Metin düzeyinde verilen örneklerde kaynak metinde yer alan söz sanatları ve hedef metinde yer alan söz sanatlarının çevirideki durumunu ve farklılıklarını göstermek üzere kesik çizgilerle işaretlenen kısımlar çeviride farklılıklar olduğunu veya çeviri sürecinde yer almadığını ifade ederken düz çizgi ile işaretli olan yerler eşdeğerliğin korunduğuna işaret etmektedir.

Çeviribilimci A. Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili* adlı yapıtında çeviri araştırmalarının “eşdeğerlilik” ve “yeterlilik” kavramları olmadan olamayacağını ifade eder. (2019, s. 60) Eşdeğerliği tam bir karşılık, yeterliliği ise yaklaşık bir karşılık, kolay anlaşılabilirlik olarak açıklamak mümkündür. Bu açıdan eşdeğerlilik, daha çok duygusal işlevle ilintili olduğu için deyimlerin, söz sanatlarının çevirisinde gözetilmelidir, yeterlilik ise nesnel bilgi içerikli metinlerin çevirisinde sağlıklı bir ölçüttür (s. 85).

Yazıcı (2011) *Çeviribilimde Araştırma* isimli çalışmasında çeviri işlemleri ve stratejilerini genel anlamda doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayırmış ve sözcük ve cümle düzeyinde küçük ölçekli olarak “ödüncleme, öyküntü, eskileştirme, sözcüğü sözcüğüne çeviri, yer değiştirme, modülasyon (değiştirme), belirtik çeviri, açıklama, açıklamalı

çeviri”; büyük ölçekli çeviri stratejilerini ise metin ve tümce düzeyinde “*yerlileştirme*, *uyarlama*, *yabancılaştırma*” olarak ele almıştır (s. 65-72).

Doğrudan çeviri stratejilerinden *ödüncleme* yabancı sözcüğün doğrudan aktarımı ya da Türkçe sesletime uygun çevrilmesi, kaynak dildeki ifadenin aynısının hedef dile aktarılması (s.65); *öyküntü/öykünme*, kaynak dildeki bir sözcük veya yapının hedef dile sözcüğü sözcüğüne aktarılması ve zaman içerisinde dile yerleşmesi (Yalçın, 2015, s.99); *sözcüğü sözcüğüne çeviri* ise birebir çeviri işlemi anlamına gelir ve genellikle aynı dil ailesinden gelen diller arasında uygulanır (Yalçın, s.99).

P. Yalçın’a (2015) göre, dolaylı çeviri stratejilerinden *yer değiştirme* hedef metinde kaynak öğelerinin anlamı değişmeden yer değiştirmesi işlemidir. Kaynak dilde fiil konumundaki bir terimin hedef dile isim olarak veya zarf durumundaki terimin hedef dile fiil şeklinde aktarılabilmesi durumuna verilen addır. *Modülasyon/dönüştürüm*, kaynak dildeki sözün hedef dilde farklı bir formda aktarılması işlemidir. Örneğin, aktif bir çatıyı hedef dilde pasif çatı olarak ya da tam tersi şeklinde değiştirerek aktarmaktır (s.99). *Açıklama* ise kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve hedef kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak çevirmenin çeviri sırasında ek bilgi vererek açıklamada bulunması durumudur (s.108).

Büyük ölçekli çeviri stratejileri ise eskileştirme, modülasyon, sözcüğü sözcüğüne çeviri gibi işlemlerin metnin bütününe yansımaları olarak değerlendirilebilir ve bu stratejilerin uygulanmasındaki tutarlılık sonucunda *yerlileştirme*, *uyarlama* ya da *yabancılaştırma* gibi büyük ölçekli stratejilerle sonlanabilir (s. 72)

Büyük ölçekli çeviri stratejileri arasında sayılan *uyarlama*, kaynak kültürde var olan bir durumun hedef kültürde bulunmaması durumunda kullanılır. Rusçadaki *выздоровливайте* (birebir çev.: iyileşin) sözünün Türkçede *geçmiş olsun* olarak karşılığının verilmesi bu duruma örnektir. *Yabancılaştırma* stratejisi kaynak dilin kültürel

özelliklerinin hedef metinde en üst düzeyde hissettirilmesi, “ithal” dilbilgisi ve kültürel özellikler varlığını gösterir (Suçin’den aktaran Yalçın, s.101). *Yerlileştirme* ise yabancılaştırmanın tam tersi, *Romeo ve Juliette* yerine *Kerem ile Aslı* demek gibi örneğinin verilmesi gibi durumlarda geçerlidir.

Eşdeğerlik, kaynak ve hedef dilin aynı durumu farklı üslup ve yapıyla vermesidir. Deyim ve atasözlerinin çevirisinde genellikle bundan yararlanılır (Yalçın, 2015, s.99).

Popoviç, çevirinin güzel duysal değerleri bir dilden ötekine aktarmak olduğunu öne sürmüş ve eşdeğerliliğin önemini vurgulamıştır. Eşdeğerliliği sözcük düzeyinde eşdeğerlilik anlamında dilsel; sözdizimsel ve dilbilgisel düzlemde eşdeğerlilik olarak dizisel; çeviri metinle kaynak metin arasındaki işlevsel eşdeğerlilik anlamında biçimsel ve çeviri metnin biçim açısından kaynak metinle eşdeğerliliği anlamında metinsel olmak üzere dört sınıfa ayırmıştır. Popoviç, çeviride eşdeğerlilik ölçütü olarak biçimi seçmiştir ve çeviride amaca ancak biçimsel eşdeğerliliğin sağlanmasıyla varılabileceğini ifade etmiştir. (Popoviç’ten Akt. Yazıcı, 2005, s.83-84)

Metnin işlevsel etkisi bakımından kaynak dilde ve hedef dilde yananlamsal eşdeğerliliğin sağlanması da önemlidir. Çevirmenler tarafından bilinçli veya bilinçsiz olarak kullanılan çeviri stratejilerini, çevirmenin çeviri sürecinde izlediği yol, aldığı kararlar ve tercihleri oluşturur.

Sonuç olarak, söz sanatları dile ek bir anlam ve ifadeye canlılık katar. Kaynak dildeki bir söz sanatını erek dilde yine söz sanatı olarak çevirmek zorunda olmayabiliriz ancak söz sanatının kaynak metinde anlama kazandırdığı ek boyutun dikkate alınması da gerekir. Kaynak kültürde üretilen bir metnin hedef kültürdeki işlevi farklı olabilir. Yani kaynak metinde söz sanatı ile ifade edilen şey erek metinde söz sanatı kullanılmadan ifade edilebilir ya da tam tersi olabilir. Biz de yapacağımız incelemede söz sanatlarının aktarımını irdedeceğiz, mecaz ya da stilistik figürlerin çevirisinde sözcük seçimlerinin

bir anlam farkı ya da stil farklı yaratıp yaratmadığına bakacağız. Yapılan çevirinin stratejisini belirlemede ise Yazıcı'nın (2011) ortaya koyduğu stratejilerden yararlanacağız.

3.3.1. Cümle Düzeyinde İnceleme

Bu kısımda gazete başlıkları ve gazete metinlerinde geçen cümleler bir arada incelenmektedir.

Örnek 1:

Rus: “*Алтайская Рапунцель рассказала, как ухаживает за своей косой.*”
(Ria Novosti, 18.05.2017)

Tr: “*“Rus Rapunzel' uzun saçlarının sırrını açıkladı.”* (Sputnik, 19.05.2017)

Yukarıda verilen örnekteki cümleler iki kaynaktan da başlık olarak kullanılmışlardır. Rusça kaynak metnin birebir karşılığı olarak “Altay Rapunzeli saç örgüsüne nasıl baktığını anlattı” şeklinde bir cümle çıkmaktadır. Orijinal ifadede bir arada kullanılan üç söz sanatından bahsedilebilir. Habere konu olan kişinin çok uzun saçları olduğu için kişi *Rapunzel*'e benzetilmesi bakımından *karşılaştırma-benzetme* söz sanatına ve Rusya'nın Altay Cumhuriyeti'nde yaşadığı için “*Altay Rapunzeli*” olarak adlandırılmıştır. Bu açıdan *dolaylama* (kişinin adı “*Dariya Gubanova*” yerine) ve *ima* (*Rapunzel* masalına imada bulunulduğu için) söz sanatlarına yer verilmiştir.

Kaynak ifadedeki “Altay” sözcüğü çeviride “Rus” ile değiştirilmiştir. İma Türkçe çeviride de gözetilerek tırnak içinde verilmiştir. Aynı cümlede geçen ve kapsamlamaya örnek oluşturan bir ifade olan “saçlar” (волосы) yerine “saç örgüsü” (коса) sözcüğünün kullanılmasının tercih edildiği görülmektedir. Rusça cümlede “saç örgüsü” (коса) sözcüğü

kullanılarak kişinin yalnızca saç örgüsü değil genel olarak saçları kastedilmektedir, bu açıdan Rusça cümlede *kapsamlama* söz sanatına örnektir.

Örnek 2:

Rus: “*Фотографии, которые растопят лёд: календарь Женской хоккейной лиги.*” (Sputnik Latvia, 27.12.2017)

Tr: “*Rusya Kadın Hokey Ligi’nden ‘buzları eriten’ takvim.*” (Sputnik Türkiye, 27.12.2017)

Birebir çevirisi “Buzu eritecek fotoğraflar: Kadın Hokey Ligi takvimi” olarak çevrilebilecek bu başlık örneği Rusça orijinalinde ve Türkçe çevirisinde takvim için çekilen fotoğrafların ilgi çekici, cezbedici yönlerine vurgu yapmak için takvimden “buzları eritebilecek kadar sıcak” anlamını verebilecek şekilde bahsedilmiş ve bu *metafor* anlamı Türkçe çevirisinde de korunmuştur.

Örnek 3:

Rus: “*Национальная гордость- ничто, спасение детей – всё*” (Vedomosti, 11.07.2018)

Tr: “*Çocukların hayatı ulusal gururdan önemli*” (Eurotopics, 11.07.2018)

Kaynak cümledeki *национальная гордость* *epitete* örnektir, çevirisi birebir yapılmıştır. Birebir çevirisi “Ulusal gurur hiçbir şey, çocukları kurtarmak her şeydir” olarak çevrilebilecek kaynak cümlelerin Rusçada *paralellik* ve *tezat* stilistik figürlerinden

yararlanılarak kurulduğu görülmektedir ancak hedef cümlede bu sözdizimsel yöntemler korunmamıştır.

Örnek 4:

Rus: “Интернет- место сбора психопатов” (Vedomosti, 17.03.2019)

Tr: “İnternet psikopatların buluşma yeri oldu” (Eurotopics, 17.03.2019)

İnternetin *buluşma yeri* olarak betimlenmesi *metafora* örnektir ve sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir. Kaynak cümlede kullanılan “сборище” sözcüğü Rusçada *собирать* fiilinden türetilmiş olan ve yapı olarak *сбор* ismi ile yakın olan ancak konuşma dilinde *сборище* yapısı ile kullanılan bu ifade, toplanma anlamına gelmekle birlikte çeviride Rusçası *встреча* (buluşma) olan anlamı ile Türkçeye aktarılmıştır.

Örnek 5: (Kommersant - Eurotopics, 30.04.2019)

Rus: “Это спор о мягкой силе, о моделях развития и демократии — где жить лучше. Это спор о ценностях, в центре которого неизбежно окажется человек — с его уровнем благосостояния, качеством жизни, защищённости, базовыми правами и свободами.”

Tr: “Bu yürütülen, kalkınma modelleri ve demokrasi gibi yumuşak güç üzerine yürütülen bir rekabet. Yani, hangi ülkede yaşamak daha iyi? Odağında kuşkusuz insanın yanı sıra refah düzeyinin, yaşam kalitesinin, güvenliğinin ve temel hak ve özgürlüklerinin yer aldığı bir değerler tartışması bu.”

Yukarıdaki örnekte cümlelerin sözdizimi ve cümle başlarında tekrar eden yapı olarak “*эмо cnop o ...*” yapısı *stilistik paralellik* ve *ön yineleme* figüründen yararlanıldığını göstermektedir. Çeviride ön yineleme figürü özelliğini kaybettirilip cümlelerin sonuna atılmış ve hedef metinde *devriklik* oluşturulmuştur. Ön yinelemeyi oluşturan sözcük “*cnop*” (tartışma, münakaşa, kavga) hedef cümlede geçtiği ilk yerde rekabet, ikinci yerde ise tartışma olarak çevrilmiş, sözcük düzeyinde bir birlik sağlanılmamıştır. Aynı zamanda kaynak cümlede olmadığı halde çeviri cümleye “*Yani, hangi ülkede yaşamak daha iyi?*” şeklinde *retorik bir soru* eklenmiştir.

Örnek 6:

Rus: “*Если же смотреть на ситуацию по существу, то результаты саммита, похоже, оказались ровно такими, как и ожидалось – близкими к нулю.*” (Ria Novosti, 10.12.2019)

Tr: “*Zirvenin sonuçlarını sakin kafayla değerlendirecek olursak bunların tam da beklendiği gibi çıktığını söyleyebiliriz: Var ile yok arası!*” (Eurotopics 10.12.2019)

Yukarıdaki örnekte kaynak cümlede geçen “*по существу*” (esasen, aslına bakılırsa) ifadesi söz sanatı içermemesine rağmen hedef cümlede “*sakin kafayla değerlendirecek olursak*” şeklinde *mecazi* anlam eklenmiştir. Kaynak cümlede cümlelerin sonunda yer alan “*близкими к нулю*” (sıfıra yakın) sözcük öbeği hedef metinde “*var ile yok arası*” olarak karşılanmıştır ve söz sanatlarından *küçültmeye* örnektir. Çeviri bakımından değiştirme stratejisi kullanıldığını söylemek mümkündür.

Örnek 7:

Rus: “Лукашенко: российские тесты на коронавирус ни к черту.”
(Kommersant, 18.04.2020)

Tr: “Belarus Devlet Başkanı Aleksandr Lukaşenko, testlerin yeterince başarılı olamadığını savunarak, Rus test kitleri için “Canı cehenneme!” dedi.” (DHA, 19.04.2020)

Yukarıdaki örnekte “*ни к черту*” ifadesi konuşma diline ait bir deyimdir. Hiçbir işe yaramaz, çok kötü anlamına gelir. Kötü demek yerine deyimsel ifadeye başvurulması ve nesnenin değerinin daha da düşük olarak ifade edilmesini sağlamasını bakımından *küçültme* söz sanatına örnektir. İfadenin Türkçe çevirisine baktığımızda “canı cehenneme” olarak çevrildiğini görüyoruz. Oysa bir kişiye duyulan öfkeyi belirtmek için söylenen “*ношёл к черту*” ifadesi “canı cehenneme” olarak çevrilir bu bakımdan çevirmen tarafından ifadelerin karıştırıldığını düşünmekteyiz. Kaynak cümlede ifade edilen ile hedef metinde söylenen anlamsal ve üslupsal olarak uyuşmamaktadır ancak iki ifadede de *abartı* anlamı korunmaktadır.

Örnek 8:

Rus: “Шпагат между твёрдостью и способностью к диалогу” (Eurotopics, 31.05.2021)

Tr: “Sertlik ile uzlaşma arasındaki hassas denge” (Eurotopics, 31.05.2021)

“*Шпагат*” sözcüğü (şpagat) *Ojegov Sözlüğüne* göre yabancı kökenli olup iki anlama sahiptir. Bunlardan ilki sağlam ip anlamına gelirken ikincisi ise jimnastikte bacakların iki zıt yöne açılması hareketine verilen addır ve evrensel kullanıma sahiptir. Şpagat sözcüğü Türkçede jimnastik terimi olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden böyle bir

metinde Rusçada *ложные друзья переводчика* (çevirmenin yalancı arkadaşları) terimi altında ele alınan Türk bir çevirmen için yanıltıcı bir sözcük olabilir. Eğer ifade sözlüğe bakmadan, araştırma yapmadan çevrilseydi birebir çeviriden dolayı hata olasılığı çok yüksek olacaktı ancak burada çevirmenin hataya düşmediği gibi kendine özgü bir şekilde “*hassas denge*” olarak çevirmeyi tercih ettiği görülmektedir.

Örnekteki cümle haber başlığı olma özelliği taşımaktadır. *Иназам* sözcüğünün bu cümlede *metaphor* olarak kullanılması ve benzetme yönü bakımından çokanlamlılığa sahip olması açısından ilgi çekici bir başlık sayılıp okuyucuyu haberin içeriğini okumaya davet eder niteliktedir. İfadenin Türkçe çevirisinde ise aynı etkinin sağlandığını söylemek mümkün değildir.

Örnek 9:

Rus: “Но опять-таки, народ наш, веками голодавший, рад уже тому, что какая-то жратва в магазинах есть, а хлебом и макаронами пузо всегда набить можно.” (Eho Moskvy, 05.07.2021)

Tr: “Çünkü yüzyıllardır aç olan halkımız, yiyecek bir şey alabildiğine, karnını ekmekle ya da makarnayla tıka basa doyurabildiğine bile seviniyor.” (Eurotopics, 05.07.2021)

Yukarıdaki örnekte kaynak cümlede altı çizili yerler *devriklik* figürüne örnektir. Hedef metinde aynı devriklik korunmamış, Türkçe açısından öğelerin kurallı dizilimiyle cümle çevrilmiştir ancak anlamsal eşdeğerlik sağlanmıştır. Devrikliğin yanı sıra kaynak metinde kullanılan “*жратва*”, “*набить пузо*” gibi basit dile ait sözcükler de ifadeye günlük konuşma stili özelliği kazandırmaktadır. Bu stil özelliği çeviride “*набить пузо*”

ifadesi yerine “*karnını tıka basa doyurmak*” ifadesinin kullanılmasıyla stilistik açıdan eşdeğerlik de aktarılmıştır diyebiliriz.

Aynı zamanda, “*народ наш, веками голодавший*” (*yüzyıllardır aç olan halkımız*) *abartmaya* örnektir ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi uygulanmıştır. “...*народ наш, веками голодавший, рад уже.....*” (*yüzyıllardır aç olan halkımız seviniyor...*) ifadesinde ise *ironiden* yararlanılmış ve bu ironik anlatım çeviride de aynı şekilde aktarılmıştır.

Örnek 10:

Rus: “Госдума: новые лица и новые силы” (Ria Novosti, 21.09.2021)

Tr: “Güçlü bir parlamento için taze kan” (Eurotopics, 21.09.2021)

Kaynak cümle “*Devlet Duması: yeni yüzler ve yeni güçler*” şeklinde birebir çevrilebilir. Bu kısa cümlede *kapsamlama* mecazı ve *paralellik* figüründen yararlanılmıştır. “*новые лица*” (yeni yüzler/kişiler) ifadesinde yüz sözcüğü kişi anlamında kullanıldığı için kapsamlamaya örnektir. Bu durum Rusça ve Türkçede sık kullanılan bir kapsamlamadır ancak çevirmen sıradan bir ifade üretmemek için “*taze kan*” metaforunu kullanmış olduğunu görüyoruz. Yani Rusçadaki kapsamlama Türkçede başka bir metaforla ifade edilmiş. “*новые лица и новые силы*” ifadesindeki paralellik ise çeviride sağlanmamıştır.

Örnek 11:

Rus: “ОДКБ- это не бумажный тигр!” (Ria Novosti, 06.01.2022)

Tr: “KGAÖ artık kâğıttan kaplan değil!” (Eurotopics, 06.01.2022)

Yukarıdaki örnekteki “*kağıttan kaplan*” ifadesi Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) “*Организация Договора о коллективной безопасности*” (ОДКБ) için kullanılmıştır. Kâğıttan kaplan, “göründüğü kadar güçlü olmayan” anlamında evrensel kullanıma sahip bir *metafordur* ve bu nedenle çeviride birebir aktarılabilmektedir. Aynı zamanda cümle sonunda ünlem kullanılması ile okuyucunun dikkatini çekme özelliği taşımaktadır.

Örnek 12:

Rus: “США в ответ на спецоперацию России на Украине объявили “войну по доверенности”, снабжая Киев оружием, поддерживая там милитаристский угар, чтобы биться до последнего украинца, заявил зампред Совбеза Дмитрий Медведев” (Ria Novosti, 03.03.2022)

Tr: “Rusya Güvenlik Konseyi Başkan Yardımcısı Dmitry Medvedev, El Cezire televizyon kanalına verdiği demecinde, ABD’nin Kiev rejimine yoğun bir şekilde silah tedarik ederek Rusya’ya karşı “vekalet savaşı” ilan ettiğini belirtirken, orada son Ukraynalıya kadar savaşmak için militarist bir çılgınlık sürdürdüğünü vurguladı” (GazetemRu, 03.03.2022)

Yukarıda verilen örnekte aynı cümle içerisinde “*спецоперация*” (askeri operasyon) ve “*война*” (savaş) sözcüklerinin bir arada yer alması *örtmece* söz sanatına örnektir.

Rusça kaynak metinde “*Kiev*” olarak geçen ve kapsamlama söz sanatına örnek olan sözcük, Türkçe çeviride “*Kiev rejimi*” olarak çevrilerek kaynak metindeki söz sanatı anlamı kaybedilmiştir.

Metin içerisinde yer alan “*война по доверённости*” yapısının Türkçeye “*vekalet savaşı*” olarak çevrilmesinin bir anlamsızlığa yol açtığını söyleyebiliriz. Bunun yerine “vekaleten savaş” ya da “vekil savaşı” demek daha doğru olur çünkü anlam gereği vekalet almak için değil, vekilleri aracılığıyla vekaleten savaşıyorlar demek istenmektedir.

“*милитаристский угар*” (militarist çılgınlık) ise epitet söz sanatına örnektir.

Örnek 13:

Rus: “*Visa понесла убытки в размере \$60 млн после приостановки деятельности в России*” (TASS, 27.04.2022)

Tr: “*Visa, Rusya'daki faaliyetlerini askıya almasından sonra 60 milyon dolar zarara uğradı*” (Rusya’da Bugün, 27.04.2022)

Yukarıda verilmiş olan örnekte kaynak metinde altı çizili olan “*после приостановки деятельности*” (faaliyetlerin durdurulmasından sonra) yapısında herhangi bir söz sanatı yer almamasına karşın Türkçe çevirisinde bu anlam “askıya almak” deyimini ile aktararak ifade gücü arttırılmıştır. Bu açıdan, bu örnekte tersine bir söz sanatı çevirisinden bahsedebiliriz.

Örnek 14:

Rus: *Определено количество брендов, которые вернутся в Россию "с чёрного хода"* (Ria Novosti, 27.04.2022)

Tr: *Rusya'ya "arka kapıdan" dönecek marka sayısı belli oldu* (Rusya'da Bugün, 27.04.2022)

Yukarıdaki örnekte altı çizili olarak gösterilen ifadeler *metafor* söz sanatına örnektir. Çeviri stratejisi bakımından *uyarlama* söz konusudur. Türkçede “arka kapı” olarak kullanılan ifade, Rusçada “чёрный ход” birebir olarak “siyah yol/ giriş” olarak çevrilebilir ancak metafor anlamı “bir mekânın gizli kapısı” şeklindedir. Rusçada metaforik olarak “siyah” ile adlandırılmasının sebebi eski zamanlarda bu girişlerin gizli kalması için ana giriş kadar aydınlatılmamasından ileri gelmektedir.

Örnek 15:

Rus: *Если кто-то вмешается в ситуацию на Украине со стороны, то ответ будет молниеносным. У нас есть для этого все инструменты: такие, которыми не может сейчас похвастаться никто, а мы хвастаться не будем. Мы будем их использовать, если потребуется.* (Путин, В.В.) (TASS, 27.04.2022)

Tr: *Dışarıdan biri Ukrayna'ya müdahale etmeye çalışırsa, yanıtımız yıldırım hızında olacaktır. Elimizde kimsenin aşık atamayacağı araçlar var. Ve bunu hava atmak için söylemiyoruz, gerekirse bunları kullanırız.* (V. V. Putin) (T24, 27.04.2022)

Yukarıdaki örnekte yer alan “....ответ будет молниеносным” (yanıtımız yıldırım hızında olacaktır) ifadesi *epitet* ve *metafor* söz sanatlarına örnektir, sözcüğü sözcüğüne çeviri ve yer değiştirme stratejileri ile aktarılmıştır.

Altı çizili diğer yerde ise *paralellik* ve *devriklik* figürleri ile kurulmuş cümle yapısı dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, *похвастаться* (övünmek, hava atmak) fiili ile ifade edilen kısım Rusçada herhangi bir söz sanatı anlamı taşımamasına rağmen Türkçeye “aşık atmak” deyiimi ile çevrilerek deyimisel bir çeviri yapılmıştır ancak anlamsal olarak karşıladığını söylememiz mümkün değildir. Cümlelerin devamında aynı fiil “hava atmak” şeklinde anlamsal açıdan doğru bir çeviri ile karşılanmıştır. O kısımda ise “hava atmayacağız” kısmı “hava atmak için söylemiyoruz” olarak çevrilmesi bakımından yer değiştirme stratejisinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Örnek 16:

Rus: Россиянин отдохнул в Турции и описал цены словами «глаза на лоб полезли» (Lenta, 25.04.2022)

Tr: Türkiye’de tatil yapan Rus, Türkiye’deki fiyatları “gözlerim alnıma tırmandı” sözleriyle açıkladı. (Rusya’da Bugün, 25.04.2022)

Yukarıdaki cümlede *abartma* söz sanatına örnek olarak gösterebileceğimiz ifade “глаза на лоб полезли” ifadesidir. Rusçada “глаза на лоб лезут (полезли)” deyiminin sözcüğü sözcüğüne olacak şekilde “gözleri alnına tırmandı” olarak çevrilmiş olması Türk okur için anlaşılır bir ifade yaratmamaktadır. Bunun yerine, Türkçede bu deyimle yakın olan deyimlerden “gözleri yuvasından fırlamak” veya “ağız açık kalmak” ile deyimisel bir çeviri yapılarak kültüre uyarlanabilir ve anlaşılabilirlik sağlanabilirdi.

Örnek 17:

Rus: В МИД заявили о беспрецедентном информационном терроризме со стороны Запада (Ria Novosti, 03.03.2022)

Tr: Zaharova: Rusya, Batı'dan benzeri görülmemiş bir bilgi terörüyle karşı karşıya (Sputnik, 03.03.2022)

Yukarıda verilen örnekte Rusça kaynak metinde “Dışişleri Bakanlığından bildirildi....” şeklinde başlayan cümle Türkçe çevirisinde Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zaharova’nın sözleri olarak ifade edilmiştir. Teknik olarak bu doğru da olsa Zaharova’nın adı ile ifadede özneleştirme yapıldığını görmekteyiz. İfadede geçen “*беспрецедентный информационный терроризм*” “eşi benzeri görülmemiş bir bilgi terörü” epitet ve abartma söz sanatlarına örnektir ve sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir.

Örnek 18:

Rus: Путин подписал указ об ответных визовых мерах для недружественных стран (TASS, 04.04.2022)

Tr: Putin, dost olmayan ülkeler için misilleme amaçlı vize tedbirlerine ilişkin kararnameyi imzaladı. (Rusya’da Bugün, 05.04.2022)

Yukarıdaki örnekte Rusça “*недружественные страны*” söz öbeği Türkçeye “*dost olmayan ülkeler*” olarak sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir. “*Düşman ülkeler*” yerine “*dost olmayan ülkeler*” denmesi ifade gücü bakımından *küçültme* ve *örtmece* söz sanatlarına örnektir.

Örnek 19:

Rus: *“Дружба дружбой, а электричество – врозь”. В условиях нехватки электроэнергии кошка пробежала даже между столь добрыми соседями, как Швеция и Норвегия.* (Ria Novosti, 09.12.2021)

Tr: *“Enerji kıtlığı en iyi dostları bile ayırır”. Enerji sıkıntısına düşünce Norveç ve İsveç gibi iyi komşular bile birbirlerine düşüyor* (Eurotopics, 09.12.2021)

Yukarıdaki örnekte yer alan “Дружба дружбой, а электричество – врозь” cümlesi Rusçada “Дружба дружбой, а денежкам счет” (arkadaşlık arkadaşlıktır ama para hesabı gerekir), “ дружба дружбой, а табачок врозь”(dostluk dostluktur, sigara ise ayırdır) , “Дружба дружбой, а служба службой” (arkadaşlık arkadaşlıktır, iş iştir) şeklinde yer alan cümlelere yapılan bir *ima* olarak *emsal metinlere* örnektir. Cümle, anlamsal olarak “İş başka, arkadaşlık başka”; birebir olarak ise “Arkadaşlık arkadaşlıktır, elektrik ise ayırdır” şeklinde çevrilebilirdi. Bu bilgilerin ışığında çevirmenin “Enerji kıtlığı en iyi dostları bile ayırır” şeklindeki kararını *ekleme* ve *modülasyon (değiştirme)* stratejileri ile aldığını söyleyebiliriz.

Cümle içerisinde geçen ve *metafor* anlamı içeren “кошка пробежала” (birebir: kedi koştu) deyimini, Türkçedeki “aralarına kara kedi girdi” deyimine yakın bir anlama sahiptir, bu ifadeyi çevirmen “*birbirlerine düşmek*” deyimini ile karşılayarak deyimsel değil anlamsal bir çeviri yaptığını söyleyebiliriz.

Örnek 20:

Rus: *Путин и Эрдоган встретились в тени Сирии и Карабаха* (Novaya Gazeta, 29.09.2021)

Tr: *Putin ve Erdoğan Suriye ve Karabağ'ın gölgesinde buluştu* (Yakın Doğu Haber, 30.09.2021)

Yukarıdaki cümlede V. V. Putin ve R. T. Erdoğan'ın Suriye ve Karabağ konularını görüşmek için buluşmaları haber başlığında “*Suriye ve Karabağ'ın gölgesinde buluştular*” şeklinde ifade edilmesi *metafor* söz sanatına örnektir, birebir çeviri ile aktarılmıştır.

3.3.2. Metin Düzeyinde İnceleme

Bu kısımda haber metninin tamamı söz sanatları ve çeviri stratejileri bakımından incelemeye alınmıştır.

Örnek 1:

Rus: “ХОЛОДНЫЙ ДУШ ДЛЯ ГОРЯЧИХ АМЕРИКАНСКИХ ГОЛОВ

Шок от путинского послания в итоге будет способствовать сохранению мира, уверено государственное новостное агентство РИА Новости:

«Послание Путина — это своего рода политический огнетушитель, с помощью которого российский президент остудил слишком горячие головы в американской политической и военной элите. Истерика западных СМИ, политиков и экспертного сообщества, которая неизбежно последует в ближайшие дни, будет лучшим подтверждением того, что послание достигло цели. Хотя западные СМИ и политики обвиняют Владимира Путина в милитаризации внешней политики и запуске новой гонки вооружений, президентское послание, перечисляющее новые виды российского вооружения, — это залог того, что следующая мировая война отложена на неопределенный срок.»» (Ria Novosti, 01.03.2018)

Tr: “AMERİKA'NIN ASABİLERİNE SOĞUK DÜŞ ETKİSİ

Putin'in konuşmasının yarattığı şok etkisinin aslında barış getireceği görülecektir, diyor devlet haber ajansı RIA Novosti:

«[Konusma] Bir tür siyasi yangın söndürme cihazı gibi ve Rusya devlet başkanı bununla ABD'deki heyecanlı siyasi ve askeri kişiliklerin ateşini düşürüyor. Önümüzdeki günlerde Batılı medya organları, siyasetçiler ve uzmanlar arasında yaşanması kaçınılmaz histeri, Putin'in mesajının yerine ulaştığının en açık kanıtı olacak. Bırakın Batı medyasını ve siyasetçileri Putin'i dış politikayı askerileştirmek ve yeni bir silahlanma yarışını başlatmakla suçlasınlar -en son Rus silah sistemlerinin listesini de içeren devlet başkanlığı konuşması, bir sonraki dünya savaşının belirsiz bir tarihe kadar ertelendiğinin teminatıdır» (Eurotopics, 01.03.2018)

Yukarıda verilmiş olan kaynak metinde başlıktan başlayarak karşımıza çeşitli söz sanatları çıkmaktadır. Bunlar metin içerisinde altı çizili olarak verilmiştir. Metnin başlığında ve içerikte karşımıza çıkan “горячие головы” başlıkta “asabiler” olarak, metin içerisinde ise “heyecanlı kişilikler” olarak çevrilmiş. İkinci seçenek bize de daha uygun gelmektedir. Başlıkta yer alan diğer metafor “холодный душ” (soğuk duş) artık dile yerleşen bir ifade olduğu için sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir.

Metinde belki de en dikkat çeken, V. V. Putin'in konuşmasının “siyasi yangın söndürme cihazı” (политический огнетушитель) olarak ifade edilmesi ve onun aracılığıyla “heyecanlı kişiliklerin ateşini düşürdüğü” (остудил слишком горячие головы) metaforlarıdır. “Остудить” (soğutmak) anlamına gelir, çevirmen “ateş düşürmek” olarak değiştirme stratejisi ile çevirerek ekstra metaforik anlam katmıştır.

Örnek 2:

Rus: “БЕЗУСЛОВНЫЙ ДОХОД БУДЕТ- БЕЗУСЛОВНО!”

Государство должно сделать так, чтобы получение дохода не было привязано к хождению на работу, - такое мнение в газете Ведомости выражает экономист Максим Був:

«В случае эпидемий важной станет способность сворачивать экономику как улитку в раковину, избегая коллапса на рынке труда. Тогда отсутствие экономической активности будет означать отсутствие работы, но не средств к существованию. Иначе говоря, от экспериментов с безусловным

базовым доходом страны перейдут к активному его внедрению. Так или иначе, успех наших обществ в преобразении экономик будет сильно зависеть от доверия к органам власти.» (Vedomosti, 06.04.2020)

Tr: “KOŞULSUZ TEMEL GELİR YOLDA”

“Ekonomi uzmanı Maxim Buyev Vedomosti'deki yazısında, gelir ve işin birbirine bağımlı olmasını sağlamak devletin görevi, diyor:

«Salgın vakalarında önemli olan, ekonominin bir salyangoz gibi kabuğuna çekilmesi, ama bu arada istihdamın felç olmamasıdır. Bu durumda ekonomik faaliyetin durması iş kayıplarına neden olur, ama asgari geçim geliri devam eder. Kısacası, koşulsuz temel gelirle ilgili deneylerden sonra somut uygulamaya geçilecektir. Her halükârda, toplumlarımızın ekonomiyi yeniden şekillendirmedeki başarısı büyük ölçüde devlet organlarına olan güvene bağlı.» (Eurotopics, 06.04.2020)

Yukarıdaki örnekte ilk gözümüze çarpan kaynak metnin başlığındaki *stilistik paralelliktir*. “*Безусловный доход будет- безусловно!*” (Koşulsuz gelir koşulsuz olacak!) Ancak bu durum hedef metinde bu şekilde aktarılmamıştır. “*Koşulsuz temel gelir yolda*”. *Koşulsuz olacak kısmı yolda oluşla* karşılanmıştır/karşılandığı görülmektedir.

Metnin devamında ise *karşılaştırma-benzetmeye* örnek olarak salgın döneminde ekonomi “*kabuğuna çekilen salyangoza*” benzetiliyor (*как улитку в раковину*). Kaynak metinde geçen “*коллапс*” (İngilizceden birebir geçen yabancı kökenli sözcük kullanımı) sözcüğünün bağlamı gereği ekonomik krizi kastettiği anlaşılmakta ancak çevirmenin ekonomik krizi “*istihdamın felç olması*” olarak metaforik bir biçimde adlandırdığını ve çeviride somutlaştırmaya gittiğini görüyoruz.

Örnek 3:

Rus: “БУДТО СНОВА ЗАСЫПАТЬ ПОМПЕИ ЗЕМЛЕЙ...”

“Издание Ведомости озабочено судьбой византийских произведений искусства, находящихся в соборе:

«Девять веков подряд это был самый великолепный архитектурный комплекс и центральное хранилище произведений искусства на планете. ... По сути, Святая София – единственный сохранившийся мост между искусством античности и художниками Возрождения. Но теперь это мечеть. Мраморный пол собора будет покрыт ковром, а раскрытые мозаики надо куда-то деть. Власти Турции туманно сообщают о том, что обсуждаются разные варианты: закрыть их занавесками, затенять с помощью специальной лазерной системы или снять их со временем со стен и перенести в музей. Представьте, если бы власти Италии приняли решение вновь засыпать Помпеи землей и вернуть этот участок потомкам фермеров, возделывавших здесь огородные культуры до середины XVIII в.» (Vedomosti, 14.07.2020)

Tr: “SANKİ POMPEİ'NİN ÜZERİ YENİDEN TOPRAKLA ÖRTÜLÜYOR”

“Vedomosti, Ayasofya'daki benzersiz Bizans freskleri için endişeli:

“Bu yapı dokuz yüzyıl boyunca gezegenin en görkemli mimari kompleksi ve sanat eserlerinin merkezi mekanıydı. Gerçekten de Ayasofya Antik sanat ile Rönesans arasında ayakta kalan tek köprü. Bu yapı şimdi cami oluyor. Mermer zemin halıyla kaplanacak ve ortaya çıkarılan mozaiklerin üstü örtülecek. Türk resmi makamları seçeneklerin tartışıldığını söylüyor: Perdeler, lazerli bir karartma sistemi ya da mozaiklerin sökülerek bir müzeye taşınması. Bir düşünün: İtalyan hükümeti Pompei'yi yeniden toprağa gömüp, 18. yüzyılın ortalarına kadar burada bahçecilik yapan çiftçilerin torunlarına bırakmaya karar veriyor şehri!” (Eurotopics, 14.07.2020)

Yukarıdaki örnekte kaynak metin başlığının karşılaştırma-benzetme ve ima içerdiğini ve hedef metinde bu durumun sözcüğü sözcüğüne çeviriyle ifade edildiğini görmekteyiz. Burada imada bulunulan antik Roma kenti olan Pompeidir ve evrensel bir nitelik taşıdığı için sözcüğü sözcüğüne çevrilmiş ve herkes tarafından anlaşılır olacağı düşünülmüştür.

Kaynak metindeki “Святая София – единственный сохранившийся мост между искусством античности и художниками Возрождения” cümlesi Türkçeye “Ayasofya Antik sanat ile Rönesans arasında ayakta kalan tek köprü” olarak çevrilmiştir. Ancak kaynak metne bakarsak aslında söylenen “antik sanat ve Rönesans sanatçıları arasında bir köprü” olduğudur. Buna göre, çevirmenin kaynak metinde var olan sözcüğü

çıkarması sonucunda, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, hedef metinde ad aktarması üretmiş olduğunu söyleyebiliriz. (Bkz: “Rönesans sanatçıları” yerine “Rönesans” demek) Cümlede Ayasofya’nın “köprü” olarak nitelendirilmesi ise metafora örnektir ve sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir. Köprü metaforu hem Rusçada hem de Türkçede sıklıkla kullanılır.

Metin içerisinde geçen “Власти Турции туманно сообщают о том, что.....” cümlesinde “sisli, kesin/net olmayan bir biçimde” anlamına gelen *туманно* zarfı Türkçe çevirisinde yer almamaktadır. Rusça metinde *metafor* anlamına sahip bu yapı Türkçe çeviri metinde *Türk resmi makamları seçeneklerin tartışıldığını söylüyor* şeklinde verilerek söz sanatı özelliği kaybettirilmiştir.

“Представьте” retorik hitabı birebir çevrilmiştir (*Bir düşünün*); ve onunla başlayan kısım tam bir ironiye örnektir, gazeteci Ayasofya’nın camiye dönüştürülmesi durumunu Pompei antik kentinin de “gerçek sahiplerine” geri verilmesi durumunu ironik bir örnekle aktarıyor. Kaynak cümle ve hedef cümle büyük oranda sözcüğü sözcüğüne çevrilse de dilbilgisel ulamın değiştirilmesi bakımından yer değiştirme stratejisi ile Türkçeye çevrilmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Krş: “Представьте, если бы власти Италии приняли решение вновь засыпать Помпеи землей и вернуть этот участок потомкам фермеров, возделывавших здесь огородные культуры до середины XVIII в.” (Vedomosti, 14.07.2020)

“Bir düşünün: İtalyan hükümeti Pompei'yi yeniden toprağa gömüp, 18. yüzyılın ortalarına kadar burada bahçecilik yapan çiftçilerin torunlarına bırakmaya karar veriyor şehri!” (Eurotopics, 14.07.2020)

Örnek 4:

Rus: “ПЕРЕОБУЛИСЬ НА ХОДУ”

“Российское государственное информагентство РИА Новости считает, что внезапный интерес ЕС к российской вакцине можно рассматривать как подтверждение провала европейской пиар-кампании по вакцинации:

«В настоящий момент самые влиятельные СМИ Европы буквально бомбардируют свою аудиторию позитивными публикациями о 'Спутнике V'. Ситуация понятная: после многих месяцев агрессивной кампании по дискредитации российского препарата там надо срочно менять общественные установки, поскольку, судя по всему, он будет играть значимую роль в вакцинации населения ЕС. ... Формально ситуация выглядит так, что свежая публикация в Lancet внезапно всем раскрыла глаза на истинное качество 'Спутника V'. Вот только выяснилось, что в Германии уже полным ходом идет подготовка площадки для производства вакцины.» (Ria Novosti, 05.02.2021)

Tr: “ROTA DEĞİŞİKLİĞİ İNANDIRICI DEĞİL”

“Rusya devlet haber ajansı Ria Novosti, AB'nin Sputnik V aşısına gösterdiği ani ilgiyi, Avrupa'nın imaj konusundaki yenilgisi olarak görüyor:

“Avrupa'nın lider medya organları, şu sıralar okurlarına yoğun bir şekilde Sputnik V aşısı hakkında olumlu yayınlar sunuyor. Anlaşılan aylar süren saldırgan karalama kampanyasının ardından kamuoyunda yerleşmiş görüşün acilen değiştirilmesi gerekiyor, çünkü görünen o ki, Rus aşısı, AB yurttaşlarının aşılmasında kilit rol üstlenecek. ... Resmi söyleme göre [tıp dergisi] The Lancet'te yayınlanan yepyeni bir makale, aşının gerçek niteliği hakkında herkesin gözünü açtı. Ama Almanya'nın bir süredir var gücüyle bu aşının üretiminde kullanılacak bir tesis hazırladığı ortaya çıktı.” ” (Eurotopics, 05.02.2021)

Kaynak metnin başlığı metnin içeriğine imada bulunacak şekilde “*переобуться на ходу*” (yolda ayakkabı değiştirmek) deyimi kullanılarak üretilmiştir. Herhangi bir görüşünü kolay ve ani bir şekilde değiştiren kişi için kullanılır. Deyim kendi içinde de metafor anlamı taşımaktadır, fikir değiştirmek ayakkabı değiştirmek üzerinden ifade edilmektedir. Kaynak metinde ise Avrupa ülkeleri kastedilerek “*переобулись на ходу*” denmiştir. Hedef metinde ise çevirmein “*rota değişikliği*” olarak çevirdiğini görmekteyiz. İfadenin gücünün ve çeviride eşdeğerliliğin sağlanamadığını söyleyebiliriz. Bunun nedenlerinden bir tanesi de kalıplaşmış ifadelerin kültürel olarak o dili konuşan

millete ait olması ve ulusal dil açısından bakıldığında sadece o dile özgü olmasında yatmaktadır.

Metnin devamına baktığımızda ise; “*В настоящий момент самые влиятельные СМИ Европы буквально бомбардируют свою аудиторию позитивными публикациями о 'Спутнике V' ”* cümlesinde altı çizili kısımda yer alan “*буквально*” (adeta) edatının hedef metinde atılmış olduğunu, *бомбардировать* (bombalamak) fiilinin *abartma* ve *metafor* anlamının ise “*yoğun bir şekilde yayın yapmak*” ifadesi ile karşılandığını ve çevirmenin bu yöntemle ifadeden söz sanatlarını ve ifadeye katılan ek anlamları ortadan kaldırdığını söylememiz mümkündür.

“*Avrupa'nın lider medya organları, şu sıralar okurlarına yoğun bir şekilde Sputnik V aşısı hakkında olumlu yayınlar sunuyor*”. Krş: “*Avrupa'nın en etkili medya organları şu sıralar okurlarını tam anlamıyla Sputnik V aşısı hakkında olumlu yayınlarla boğuyor/ olumlu yayın bombardımanı yapıyor*”. Burada görüldüğü üzere, cümle birebir çevrildiğinde Rusça kaynak metindeki metaforik anlam Türkçe çeviride de hissedilebiliyor.

Bunların dışında, metin içerisinde tekrara düşmemek, çok kere “Sputnik V” dememek için kaynak metinde aşının “*российский препарат*” olarak adlandırılması, hedef metinde ise bu yöntemin devam ettirilip “*Rus aşısı*” olarak bahsedildiğini görüyoruz. Bu durum da *dolaylamaya* örnektir ve çevirisi *sözcüğü sözcüğüne* yapılmıştır.

Metnin devamında ise sözcüğü sözcüğüne çeviri strateji devam etmektedir.

Krş: “*свежая публикация в Lancet внезапно всем раскрыла глаза на истинное качество 'Спутника V'*”

“*yepyeni bir makale, aşının gerçek niteliği hakkında herkesin gözünü açtı.*”

Yukarıdaki örnekte “yeni makale herkesin gözünü açtı” ifadesi kişileştirme söz sanatına da örnek teşkil etmektedir.

Örnek 5:

Rus: “ЭЛИТА НЕ ЖЕЛАЕТ ОКАЗАТЬСЯ В САНКЦИОННОМ СПИСКЕ”

“Публицист и оппозиционер Леонид Гозман в своём блоге на сайте Эхо Москвы пишет о том, что фактическое опровержение высказываний министра Лаврова свидетельствует о распрях во властных кругах:

«Они там вовсе не так едины, как многим кажется. Там есть некоторое количество самых близких к первому лицу, человек 15-20, которым в смысле отношений Западом уже нечего терять. Но остальные верхние десять тысяч под санкциями не находятся и хотят спокойно тратить все заработанное непосильным трудом именно там, на территории врага. ... По-видимому, самый главный понял, что Лавров перешел черту, что это размахивание шашкой превратит во врагов не всяких там интеллигентов и молодежь, на которых давно плевать, а своих – губернаторов, министров – региональных и даже федеральных, бизнес, в общем, тех, с кем ссориться опасно. Опасно в прямом смысле слова – есть шанс и до дворцового переворота доиграться.» (Eho Moskvi, 13.02.2021)

Tr: “RUSYA'NIN SEÇKİNLERİ YAPTIRIM LİSTESİNE GİRMEK İSTEMİYOR”

“Lavrov'un açıklamalarının fiilen geri çekilmiş olması, Moskova'daki iktidar çevrelerinde iç çatışma yaşandığının işareti, diyor yayıncı ve muhalif siyasetçi Leonid Gozman, Echo Moskvı'deki yazısında:

«İktidardakiler, çoğu zaman dışarıdan görüldüğü kadar hemfikir değil. Putin'e özel yakınlığı olan ve Batıyla ilişkili olarak kaybedecek bir şeyleri kalmamış 15-20 kişi var. Bunun dışında, üst yönetim kademelerindeki on bin kişi yaptırımlara tabi değil ve kolay yoldan kazandıkları parayı dertsiz tasasız düşman topraklarda harcayabilmek istiyorlar. Anlaşılan muktedir [Putin], Lavrov'un ileri gittiğini ve bu gövde gösterisinin, zaten pek umursamadığı aydınları ve gençleri değil artık kendi adamlarını da kızdırdığını anladı. Bunlar vali, bölgesel ve federal bakanlar ve iş dünyası -yani kısacası ters düşmek istemeyeceğiniz kesimler. Çünkü o halde sarayda isyan yaşanabilir.» (Eurotopics, 13.02.2021)

Yukarıdaki kaynak metinde sırasıyla *küçültme*, *dolaylama*, *ironi*, *ad aktarması*, *dolaylama*, *metafor* söz sanatlarından yararlanıldığı görülmektedir. Hedef metne

baktığımızda ise çevirilerinde farklı stratejiler kullanılarak aktarıldıklarını gözlemlemekteyiz.

Rusya Devlet Başkanı V. V. Putin'i “первое лицо” (birinci kişi) ve “самый главный” (en baş kişi) şeklinde nitelendirilmesi kaynak metin ve kaynak ülke için anlaşılır bir durumken çeviride hedef okuyucu için anlaşılır olması adına hedef metinde açıklama stratejisi ile çevrilmesi tercih edilmiştir. Bundan dolayı, hedef metinde dolaylama durumu ortadan kaldırılıp nitelemelerin yerine “Putin” olarak aktarılmıştır.

Kaynak metinde geçen “размахивание шапкой” (kılıç sallamak) ifadesi hedef metinde “gövde gösterisi” olarak karşılanmıştır. Kılıç sallamak ile gövde gösterisi bir açıdan benzetilip, Türkçeye uyarlayarak çevrilmiş ve böylelikle kaynak metindeki metafor özelliği hedef metinde de devam ettirilmiştir.

Örnek 6:

Rus: “КОГДА СКУКА- В РАДОСТЬ ”

“Как отмечает Эхо Москвы, это тот редкий случай, когда пустота и бессодержательность стали хорошей новостью:

«Ждали, что Россия проглотит Беларусь – не зря же Лукашенко к нам приедет. Ждали признания ДНР и ЛНР и войны с Украиной – не зря же Совет Федерации экстренно собирают. Ждали, что мы вышлем всех дипломатов всех стран. Ждали беды, короче говоря. А президент как будто чижика съел. Отлегло. Даже рубль укрепился на фоне пустопорожних абзацев.» (Eurotopics, 21.04.2021)

Tr: “MEMNUNİYET VERİCİ DERECEDE SIKICI”

“Echo Moskvу, Putin'in konuşmasının fiilen önemsiz olmasını bu kez olumlu karşılıyor:

“Rusya'nın Belarus'u yutması bekleniyordu, ne de olsa Lukaşenka bizi boşuna ziyaret etmez. [Doğu Ukraynalı 'halk cumhuriyetleri] DHC [Donetsk Halk Cumhuriyeti] ve LHC'nin [Lugansk Halk Cumhuriyeti] tanınıp Ukrayna'ya savaş

ilan edileceği düşünülüyordu, ne de olsa Federasyon Konseyi olağanüstü toplantıya çağırılmıştı. Hepimiz, ülkemizdeki tüm yabancı diplomatların sınır dışı edileceğini tahmin ediyorduk. Yani, aslında kendimizi en kötüsüne hazırlamıştık. Ama başkanımız lafı geveledi durdu. Hepimizin içine su serpildi. Yaptığı içeriksiz ve sıkıcı konuşma sayesinde ruble bile yükselişe geçti.” ” (Eurotopics, 21.04.2021)

Yukarıdaki kaynak metnin başlığı aynı sözcükler kullanılmak kaydıyla yer *değiştirme* stratejisi ile aktarılmıştır. Başlık ile metnin içeriği karşılaştırıldığında *ironik* bir anlam taşıdığını söylememiz mümkün, bu durum Türkçe çeviride de korunmuştur.

Metindeki cümle başlarında tekrar eden “*ждали ... ждали... ждали...*” yapısı kaynak metin için ön yineleme figürüne örnek teşkil ederken, hedef metinde bu figürün aktarılamadığını görüyoruz. Bunun sebebi Rusça ve Türkçenin söz dizimsel farklılıkları olduğunu düşünüyoruz. Biçim olarak tekrar figürü aktarılamamış olsa da anlatım ve anlam bakımından eşdeğerliğin sağlandığını söyleyebiliriz. Kaynak metnin günlük konuşma stilinde yazılmış olduğu hedef metinde de okuyucuya hissettirilmektedir.

“*Даже рубль укрепился....*” cümlesindeki “*укрепиться*” fiili “*sağlamlaşmak/güçlenmek*” anlamına gelmektedir. Türkçeye çevrildiğinde ise Türkçedeki kullanıma uygun olarak “*ruble yükselişe geçti*” şeklinde çevrildiğini görüyoruz ve iki kullanımda da *metafor* anlamının korunmakta olduğunu söyleyebiliriz.

“*А президент как будто чижика съел. Отлегло.*” (“*Ama başkanımız lafı geveledi durdu. Hepimizin içine su serpildi*” gibi cümlelerde *uyarlama* stratejisi dikkat çekmektedir.

Örnek 7: (Eurotopics, 25.10.2021)

Rus: “ЛЮДИ МОЛЧАТ, ПОКА ПОЛОН ХОЛОДИЛЬНИК”

“Крупнейшие российские производители колбасных изделий уже третий раз за текущий год объявили о повышении цен. По мнению Эхо Москвы, рано или поздно рост цен выведет людей на улицы:

«Мы, начиная с пресловутых 90-х, живём в самую сытую эпоху в истории страны. И наша пропаганда базируется на мощном тандеме Холодильника и Телевизора. Пока Холодильник не пустой, Телевизор может брехать почти всё, что угодно. И брехать он может ровно до тех пор, пока любые сомнения можно запивать водкой и закусывать колбасой. К сожалению, важные решения в жизни мы принимаем не головой. И даже не сердцем. А желудком Свобода слова абстрактна. А когда жрать нечего – это уже конкретно. Можно сколько угодно выделять миллиарды на оборону, полицию, Росгвардию, но если людям жрать нечего, грубой силы хватит не надолго.»” (Eurotopics, 25.10.2021)

Tr: “DANANIN KUYRUĞU KOPMAK ÜZERE”

“Rusya'daki büyük sosis üreticileri bu yıl üçüncü kez zam yapacaklarını açıkladı. Echo Moskvı'ye göre bu, uzun soluklu bir isyanın ilk adımı olabilir:

“1990'lı yıllardan bu yana, ülke tarihimizin en tok dönemini yaşıyoruz. Propagandamız uzun süredir büyük oranda buzdolabı ve televizyon ikilisinden meydana geliyor. Buzdolabı boş olmadığı sürece, aptal kutusuyla istediğiniz yalanı yayabilirsiniz. Her türlü kuşkuğu votka ve sosisle boğabildiğiniz sürece bunu sürdürebilirsiniz. ... Ne yazık ki, hayatımızdaki en önemli kararları beynimizle, hatta kalbimizle bile değil, midemizle veriyoruz. İfade özgürlüğü soyut bir kavram. Yiyecek bir şey olmamasıysa son derece somut. Silahlı kuvvetlere, emniyete ve ulusal muhafızlara istediğiniz kadar para gömün, insanların karnı doymadığı zaman kaba kuvvetle elde edebileceklerinizin sınırı belli.”” (Eurotopics, 25.10.2021)

Kaynak metnin başlığı ile hedef metnin başlığı arasında tam bir uyarlama stratejisi uygulandığı göze çarpmaktadır. Kaynak metnin başlığının “Люди молчат, пока полон холодильник” birebir çevirisi “İnsanlar buzdolapları dolu olduğu sürece susarlar” şeklinde yapılabilir. Hedef metnin başlığına baktığımızda ise çevirmenin “Dananın kuyruğu kopmak üzere”den yana bir tercihte bulunduğunu görmekteyiz.

Metin içerisinde geçen “пока холодильник не пустой” (Buzdolabı boş olmadığı süreç) cümlesi küçültmeye örnektir.

Krş: Пока полон холодильник = Пока холодильник не пустой
(Buzdolabı dolu olduğu süreç = Buzdolabı boş olmadığı süreç)

Kaynak metinde ayırma figürü ile ifade edilmiş, peş peşe dizilmiş, noktayla ayrılmış cümleler hedef metinde tek bir cümlede virgül ile ayrılarak verilmiştir.

Krş: “К сожалению, важные решения в жизни мы принимаем не головой. И даже не сердцем. А желудком.... ”
(“Ne yazık ki, hayatımızdaki en önemli kararları beynimizle, hatta kalbimizle bile değil, midemizle veriyoruz”)

Aynı zamanda kaynak metindeki devrik yapılar hedef metinde kurallı cümleler olarak düzenlenmiştir.

Kaynak metinde yer alan tezat figürü hedef metinde de birebir aktarılmıştır. Böylelikle soyut ve somut kavramları üzerinden metinde ifade edilen düşüncüyü destekleme işlevi iki metinde de yerine getirilmiştir.

Krş: “Свобода слова абстрактна. А когда жрать нечего – это уже конкретно. ”
“İfade özgürlüğü soyut bir kavram. Yiyecek bir şey olmamasıysa son derece somut. ”

Örnek 8:

Rus: “КОМУ КРИЗИС, А КОМУ- ОТЕЦ РОДНОЙ”

“Российским элитам никакие кризисы не страшны, - пишет Новая газета:

«В девяностые директора заводов бывших советских предприятий переписывали прайс-листы каждый день - и ничего не случилось. Никакой

'экономический кризис' не пугает людей, принимающих сегодня решения в российской экономике: во время 'кризисных девяностых', 'тучных нулевых', 'воинственных десятых' эти люди не переживали никаких 'финансовых травм'. Они обогащались тогда, они сделали фантастические карьеры, никакой кризис не влиял на их благополучие; они сказочно обогащаются сейчас. Почему этих людей должно волновать, что овощи в супермаркете стали стоить вдвое дороже? Нет капусты — пусть едят авокадо.» (Novaya Gazeta, 15.12.2021)

Tr: “SEÇKİNLERİN UMRUNDA DEĞİL”

“Novaya Gazeta, Rusya’nın seçkin çevrelerinin bugüne kadar pek çok kriz atlattığını belirtiyor:

“1990’larda eski Sovyet fabrikalarının yöneticileri fiyat listelerini her gün düzeltirdi- ama bir fenalik yaşanmazdı. Hiçbir ‘ekonomik kriz’ günümüz ekonomi dünyasındaki karar vericilerin gözünü korkutamaz: ‘90’lar krizi’, ‘şişkin 2000’ler ve ‘savaşlı 2010’lar’ boyunca bu insanlar finansal bakımdan bir zarar görmedi. Aksine daha da zengin oldular, cılgınca kariyer yaptılar ve hiçbir kriz servetlerini azaltmadı. Şimdi de yığınla para kazanmaya devam ediyorlar. Bu yüzden süpermarkette her şeyin iki kat pahalı olması umurlarında değil: ‘Lahana yoksa avokado yesinler.’ ” (Novaya Gazeta, 15.12.2021)

Yukarıdaki kaynak metnin başlığının çevirisi birebir olarak “*Kimi için kriz, kimi içinse öz babası*” olarak yapılabilir. Buradaki anlam “kimileri için kriz olarak açıklanabilecek bu durum kimileri için de öz babaları kadar tanıdık bir durumu temsil eder” şeklindedir. Ancak hedef metnin başlığına baktığımızda tamamen farklı bir içeriğe sahip bir başlık ile karşılaşırız. Burada çevirmen haberin içeriğini de göz önünde bulundurarak genel bir çıkarımda bulunup serbest çeviri yolunu tercih ettiğini söylememiz mümkün.

Metni incelemeye devam ettiğimizde karşımıza sırayla *eksiltme*, *ironi*, *kışileştirme*, *metafor*, *abartma* ve *ima* söz sanatlarının kullanıldığı ifadeler çıkıyor. Bunların metin içerisinde altını çizerek gösterdik. Kaynak metnin geneline bakıldığında tezatlardan sıklıkla yararlanılan ironik bir dil ile yazıldığını gözlemliyoruz. Bu ironinin ifadesi hedef metinde de eşdeğerlik sağlanarak aktarılabilmiş.

Aşağıda verilen cümlede “finansal travmalar” yerine çevirmen ekleme stratejisini kullanarak çeviri yapmayı tercih ettiğini görüyoruz. Travma sözcüğü ödünçleme bir sözcük olarak Rusçada da Türkçede de var olan bir sözcük, dolayısıyla sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmamanın, eklemede bulunmanın anlatıma bir katkısının olduğunu düşünmüyoruz.

Krş: “Эти люди не переживали никаких 'финансовых травм'.”

“Bu insanlar finansal bakımdan bir zarar görmedi.”

Kaynak metinde kullanılan metaforlardan biri sözcüğü sözcüğüne, “фантастические карьеры,” (fantastik kariyerler) “çılgınca kariyer” ve diğeri ise uyarlama ve yer değiştirme stratejisi ile сказочно обогащаются (masalsı zenginleşiyorlar) “yığınla para kazanmaya devam ediyorlar”

Metnin sonundaki “Нет капусты — пусть едят авокадо.” (Lahana yoksa avokado yesinler), cümlesi ünlü “Ekmek yoksa pasta yesinler.” cümlesine yapılan bir göndermedir. Bu bakımdan *ima* söz sanatı ve *emsal metinler* yöntemine örnek gösterilebilir. Sözcüğü sözcüğüne çeviri ve yabancılaştırma stratejisi uygulanmıştır.

Örnek 9:

Rus: ИЗГОИ? И ПОДЕЛОМ

Россия исключена из конкурса, а Украина стала фаворитом зрительского голосования и в итоге победителем - именно такой расклад Россия и заслужила - пишет 'Новая газета. Европа':

«EV-2022 продемонстрировало совершенно явный, открытый запрос на мир. На спокойную, тихую, пусть даже обывательскую жизнь. А теперь представим на секунду, что Россию допустили к конкурсу. Что сегодняшняя Россия может предложить сегодняшней Европе? Песню о том, что русские не сдаются и своих не бросают? И непременно буква Z

во всю сцену. ... Можно сколько угодно говорить, что решение о победе украинцев ангажированное, что всё это политика и в конце концов нас просто не любят. Да, ангажированное, да, не любят, но мы сделали всё, чтобы нас не любили.» (Novaya Gazeta, 15.05.2022)

Tr: RUSYA LAYİİNİ BULDU

Rusya yarışmadan ihraç edilirken, Ukrayna kitlelerin favorisi ve gecenin galibiydi - Rusya bunu hak etti, diyor Novaya Gazeta Europe:

“2022 Eurovision Şarkı Yarışması hışıya ve huzur içinde geçen gündelik yaşama duyulan apaçık ihtiyacı göstermiş oldu. Bir anlığına, Rusya’nın katılmasına izin verilse neler olabileceğini hayal edelim: Bugünün Rusyası’nın elinde bugünün Avrupası’na verebilecek neyi var? Rusların teslim olmayacağına ve halkını yalnız bırakmayacağına dair bir şarkı mı mesela? Elbette sahnenin orta yerinde bir Z harfiyle Pek çokları Ukrayna’nın kazanmasının sağlandığını, her şeyin siyasi olduğunu ve belli ki bizi sevmediklerini söyleyebilir. Evet öyle, ama biz de insanların bizi sevmemesi için elimizden gelen her şeyi yaptık.” (Eurotopics, 15.05.2022)

Yukarıda verilmiş olan kaynak metin ve çeviri metinde ilk dikkatimizi çeken nokta haber metinlerinin başlığı oluyor. Kaynak metnin “Изгой? И поделом” (Dışlanmış mı? Hak etti de) biçiminde olan başlığı Türkçeye “Rusya layığını buldu” şeklinde uyarlama ve yer değiştirme stratejisi ile çevrilmiştir. Türkçe metne “layığını bulmak” deyiminin kullanılması ile söz sanatı anlamı dahil edilmiştir.

Metnin devamında *ayırta* “открытый запрос на мир. На спокойную, тихую, пусть даже обывательскую жизнь..” , *retorik hitap* “А теперь представим...” , *paralellik* “Что сегодняшняя Россия может предложить сегодняшней Европе?” / “Да, ангажированное, да, не любят, но мы сделали всё, чтобы нас не любили” ve *alegori* “буква Z” söz sanatlarına örnekler görülmektedir. Bu söz sanatlarının Türkçeye çevirilerinde ise sözcüğü sözcüğüne çeviri ve yer değiştirme stratejileri görülmektedir. Aynı zamanda çevrilmeyip atlanan bazı sözcüklerin olduğu da görülmüştür, metin içerisinde kesik çizgiler ile işaretlenmiştir.

Örnek 10:

Rus: “ГОСУДАРСТВО ПОДЛИВАЕТ МАСЛО В ОГОНЬ”

“Газета Ведомости опасается, что жёсткий подход к протестующим со стороны властных структур может привести к конфронтации между гражданами и государством по всей стране:

«Неадекватно жестокий разгон акций вне зависимости от того, как они проходят, призван лишь раз за разом подтверждать принципиальную ставку на силовой сценарий и верность ему при любом развитии событий. ... Конфликт, похоже, снова перерастает в хронический – и это плохой сценарий. Однако жестокость добавляет и кое-что новое к конфликту, который мог бы оставаться локальной московской темой. Всесилие и всевластие силовиков, беззащитность граждан перед произволом правоприменителей – тема, которая потенциально куда шире недопуска оппозиции на столичные выборы, а значит, ставка на силу, призванная ограничить распространение недовольства, может обернуться его разрастанием и за пределами Москвы.» (Vedomosti, 05.08.2019)

Tr: “DEVLET ATEŞE KÖRÜKLE GİDİYOR”

“Vedomosti yetkililerin sert tutumunun yurttaşlar ile devlet arasında ülke çapında bir çatışmaya sebep olabileceğine inanıyor:

“Eylemin orantısız bir şiddetle dağıtılmış olması Rusya'nın hala şiddet senaryosuna ve her koşulda bu yaklaşımın sürdürülmesine oynadığını gösteriyor. ... Fakat aynı şiddet, aslında sadece Moskova'yla sınırlı bir çatışmanın yeni bir boyuta taşınmasına yol açtı. Hükümet içindeki sert kanadın şiddeti ve iktidarı ve yurttaşların yürütmenin keyfiyeti karşısındaki çaresizliği, potansiyel olarak ana muhalefetin yerel seçime girmesinin yasaklanmasından çok daha geniş bir konu. Memnuniyetsizliğin yayılmasını önlemeye yönelik sert tutum, tam da bu memnuniyetsizliğin Moskova il sınırlarının ötesine taşınmasına sebep olabilir.” (Eurotopics, 05.08.2019)

Yukarıda verilmiş olan örnekte Rusça metnin başlığında geçen “*подливать масло в огонь*” (ateşe yağ dökmek) deyimini deyimisel çeviri stratejisi ile Türkçedeki “*ateşe körükle gitmek*” deyimini ile karşılanmıştır. Kaynak metnin metafor ve deyim anlamı hedef metinde de korunmuştur.

Haber metninin açıklayıcı kısmında geçen “*опасаться*” (korkmak, sakınmak) fiili Türkçede “*inanmak*” diye çevrilmiş. Bu fiilin anlamsal olarak tam karşılığı ile

çevrilmediğini ifade edebiliriz. Söz sanatı bakımından ise Vedomosti Gazetesi korkuyor/sakınıyor/inanıyor gibi yapılardan ötürü *kişileştirme* ve *kapsamlama* söz sanatlarından söz edebiliriz.

Rusça kaynak metin içerisinde geçen силовой сценарий (güç senaryosu), Türkçe çeviri metinde “şiddet senaryosu” olarak yer almaktadır. İki durumda da *metafort* söz sanatından söz edilebilir, çeviri stratejisi olarak ise *değiştirme*’den yararlanılmıştır.

Örnek 11:

Rus: “АПАТИЯ ВМЕСТО ВОСТОРГА”

“Газета The New Times пишет:

«100 дней - всё-таки многовато для того, что претендует на звание 'операции'. Её чрезмерная...длительность снижает интерес к ней со стороны широкой публики. Казалось бы, это ровно то, что и нужно Кремлю, но ведь апатия, развивающаяся в обществе, демобилизует. Путину же нужна мобилизация масс. К тому же рутинизация конфликта не позволяет даже сторонникам 'операции' избавиться от ощущения перманентного, нескончаемого кошмара, обрушившего всю прошлую жизнь и отнявшего будущее у россиян. Именно у россиян. Потому что в 'послеоперационное' время у украинцев будет будущее и обнаружится энтузиазм восстановления. У россиян, ставших изгоями, этого будущего нет.»” (Eurotopics, 06.06.2022)

Tr: “COŞKU DEĞİL KAYITSIZLIK HÂKİM”

“The New Times şöyle yazıyor:

“Adına 'operasyon' denmesi istenen şey için yüz gün çok uzun bir süre. Uzun sürmesi, geniş halk kesimlerinin ilgisini azaltıyor. Kremlin'in tam da buna ihtiyacı olduğu düşünülebilir. Ancak topluma hâkim olan kayıtsızlık, seferberlik halini ortadan kaldırıyor. Bu durumda Putin de kitleleri harekete geçirmeye ihtiyaç duyuyor. Çatışmanın rutinleşmesi aynı zamanda 'operasyon' destekçilerinin bile, geçmiş yaşamlarını yok eden ve Rusların geleceğini çalan, sürekli devam eden ve bitmek bilmeyen bir kâbusun içinde yaşadıkları hissinden kurtulamamaları anlamına da geliyor. Evet, Rusların. Çünkü 'operasyon sonrası dönemde' Ukraynalıların bir geleceği olacak ve yeniden inşa heyecanını

yaşayacaklar. Dışlanan Rusların ise böyle bir geleceği olmayacak.” (New Times, 06.06.2022)

Yukarıda verilmiş olan örnekte kaynak metnin “*Апатия вместо восторга*” (Hayranlık yerine ilgisizlik) olan başlığı “*Coşku değil kayıtsızlık hâkim*” şeklinde çevrilmesinde ekleme ve değiştirme stratejilerinin uygulandığını söyleyebiliriz. Haber başlığında coşku ve kayıtsızlık gibi karşıt anlamlı sözcüklerin bir arada kullanılması bakımından *tezat* söz sanatının varlığından bahsedebiliriz, bu durum çeviride de korunmuştur.

Küçültme söz sanatına örnek olan “*многовато*” (çok gibi) sözcüğü Türkçe metinde “*çok*” olarak çevrilerek küçültme anlamının tam tersi bir anlam ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Metin içerisinde üç ayrı yerde geçen “*operasyon*” sözcüğünün tırnak içinde yazılması *ironi* anlamı taşımaktadır. Metnin yazarının bu “operasyona” karşı tutumunu kapalı bir şekilde belli etmektedir. Aslında yazar bunu operasyon olarak değil “savaş” olarak tanımlamak istemektedir.

Metnin devamında ise sırasıyla, çatışmanın sürekli devam eden ve hiç bitmeyen bir kaba benzetilmesi bakımından *karşılaştırma-benzetme* söz sanatı; geçmiş yaşam ve gelecek sözcüklerinin bir arada kullanılması bakımından *tezat* söz sanatına; “.....у россиян. Именно у россиян” cümlesinde *ayırma* ve *yineleme figürüne* ve Rusça kaynak metinde “У россиян, ставших изгоями, этого будущего нет.” cümlesinde *susma figürüne* yer verilmiştir ancak *susma figürü* Türkçe çeviride korunmamıştır.

Örnek 12:

Rus: “КРЕМЛЬ ПОШЁЛ НА УСТУПКИ”

“До сего дня существовала следующая формула: власть всегда права. Она думает о народе, делает ему всякие хорошие вещи, в данном случае строит храмы. А тот, кто с этим не согласен, это засланные провокаторы, агенты Госдепа США. С ними нечего церемониться. ... Проблему нужно было разрулить оперативно, чтобы избежать разрастания конфликта и всяких ненужных центру разговоров про референдумы, а также противостояния так называемых патриотов и так называемых либералов. Иными словами, конфликт не должен переползти в политическую плоскость” (Kommersant, 23.05.2019)

Tr: “DEVLET NEDEN GERİ ADIM ATIYOR?”

“Şimdiye dek şu formül geçerliydi: Devlet her zaman haklıdır. Her zaman halkın iyliliğini düşünür, onlar için iyi şeyler yapar, örneğin bu vakada olduğu gibi kilise inşa eder. Buna karşı olanlar da dışarıdan gelmiş birer provakatördür, ABD ajanıdır ve bunların defteri kısa sürede dürülür. Ancak şimdi çatışmanın daha da yayılmasını önlemek ve referandum hakkında, merkezi hükümet tarafından arzu edilmeyen görüşlerin dile getirilmesini ve kendilerini yurtseverler ve liberaller olarak adlandıran kesimler arasında bir yüzleşmeyi engellemek için sorun bir operasyonla çözülmek zorunda kaldı. Diğer bir deyişle çatışma siyasete taşınmamalı” (Eurotopics, 23.05.2019)

Yukarıda verilmiş olan Rusça kaynak metin ve Türkçe çevirisinin başlıklarına baktığımızda “Кремль пошёл на уступку”(Kremlin taviz verdi) olan başlığın “Devlet neden geri adım atıyor?” şeklinde değiştirme stratejisi ile çevrildiğini görüyoruz. Kaynak cümlede “Кремль” (Kremlin) olarak ifade edilen özne çeviri cümlede “Devlet” olarak aktarıldığı için kaynak cümledeki *kapsamlama* anlamı ortadan kaldırılmış. Aynı cümlede “пойти на уступку” (taviz vermek) “geri adım atmak” olarak metafor anlamı içerecek şekilde Türkçeye aktarılmış ve retorik soru özelliği verilmiş.

“С ними нечего церемониться” (Onlar için törene gerek yok) cümlesinin Türkçeye “bunların defteri kısa sürede dürülür” şeklinde serbest bir şekilde

çevrilmesinin ifadeye Rusça orijinalinde olmayan konuşma dili özelliği kattığını söyleyebiliriz.

“.....а также противостояния так называемых патриотов и так называемых либералов” cümlesinde *paralellik* figürüne örnek oluşturan durum Türkçe cümlede Rusça ve Türkçenin sözdizim geleneklerindeki farklılık nedeniyle figür özelliği korunarak aktarılamamıştır.

Rusça kaynak metin içerisinde “*политическая плоскость*” olarak geçen “*siyasi düzlem*” ifadesi “*siyaset*” sözcüğü yerine kullanılan ve bu yönüyle *dolaylama* söz sanatına örnek oluşturan bir ifadedir. Değiştirme stratejisiyle yapılmış Türkçe çevirisinde siyaset olarak aktarıldığı için söz sanatı özelliği ortadan kaldırılmıştır.

Yukarıda 20 tane cümle düzeyinde, 12 tane metin düzeyinde olmak üzere yaptığımız incelememizi kaynak metin, hedef metin, kullanılan söz sanatı ve çeviri stratejisi olmak üzere aşağıdaki tablolarda görsel olarak sunmak mümkündür.

Tablo 2. Cümle Düzeyinde İnceleme Bulgu Tablosu

	Kaynak dil	Hedef dil	Söz sanatı	Çeviri Stratejisi
1	Алтайская Рапунцель Коса	Rus Rapunzel Saçlar	Dolaylama ve İma Kapsamlama	Değiştirme Değiştirme
2	Фотографии, которые растопят лед	Buzları eriten takvim	Metafor	Yer değiştirme
3	Национальная гордость – ничто,..... всё.	Ulusal gurur -	Epitet Paralellik ve Tezat	Sözcüğü sözcüğüne Çıkarma
4	Место сборищ психопатов	Psikopatların buluşma yeri	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne

5	Это спор о..... Это спор о	Bu rekabet. tartışması bu.	Ön yineleme	Çıkarma
6	Близкими к нулю	Var ile yok arası	Küçültme	Değiştirme
7	Ни к черту	Canı cehenneme	Küçültme	Uyarlama
8	Шпагат между	Hassas denge	Metafor	Değiştirme
9	Народ наш, веками голодавший	Yüzyıllardır aç olan halkımız	Devriklik ve abartma	Sözcüğü sözcüğüne
10	Новые лица и новые силы	Taze kan	Kapsamlama ve paralellik	Eşdeğerlik
11	Бумажный тигр	Kağıttan kaplan	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
12	Киев Война по доверённости Милитаристский угар	Kiev Vekalet savaşı Militarist çılgınlık	Kapsamlama Metafor Epitet	Yer değiştirme Değiştirme Sözcüğü sözcüğüne
13	После приостановки деятельности	Askıya almasından sonra	Metafor	Değiştirme
14	С чёрного хода	Arka kapıdan	Metafor	Uyarlama
15	Ответ будет молниеносным Не может сейчас похвастаться никто.....	Yanıtımız yıldırım hızında olacaktır Elimizde kimsenin aşık atamayacağı	Epitet, metafor Paralellik, devriklik	Sözcüğü sözcüğüne Deyimsel çeviri
16	Глаза на лоб полезли	Gözlerim alnıma tırmandı	Abartma	Sözcüğü sözcüğüne
17	О беспрецедентном информационном терроризме	Benzeri görülmemiş bir bilgi terörüyle	Epitet, abartma	Sözcüğü sözcüğüne
18	для недружественных стран	Dost olmayan ülkeler için	Küçültme	Sözcüğü sözcüğüne

19	Дружба дружбой, а электричество – врозь	Enerji kıtlığı en iyi dostları bile ayırır	İma	Ekleme, değiştirme
	кошка пробежала	Birbirlerine düşüyor	Metafor	Değiştirme
20	встретились в тени	 gölgesinde buluştular	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne

Tablo 2'ye göre cümle düzeyinde incelemede bulunduğumuz kaynak cümle ve hedef cümleleri incelediğimizde en çok karşılaşılan mecaz türünün *metafor* olduğu, stilistik figür türünün ise *paralellik* olduğunu söyleyebiliriz. En çok tercih edilen çeviri stratejisinin ise *sözcüğü sözcüğüne çeviri* ve *değiştirme* stratejisi olduğunu söylememiz mümkündür.

Tablo 3. Metin Düzeyinde İnceleme Bulgu Tablosu

	Kaynak dil	Hedef dil	Söz sanatı	Çeviri Stratejisi
1	Холодный душ	Soğuk duş etkisi	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
	Политический огнетушитель	Siyasi yangın söndürme cihazı	Epitet ve Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
	Остудил слишком горячие головы	Heyecanlı kişiliklerin ateşini düşürüyor	Metafor	Değiştirme
	Истерика западных СМИ	Batılı yayın organlarının histerisi	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
2	Безусловный – безусловно!	Koşulsuz Yolda.	Paralellik	Çıkarma ve yer değiştirme
	Как улитку в раковину	Kabuğuna çekilen salyangoz	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
	Избегая коллапса	İstihdamın felç olması	Metafor	Somutlaştırma
3	Будто снова засыпать помпеи землей...	Sanki Pompei'nin üzeri yeniden toprakla örtülüyor	Karşılaştırma-benzetme ve İma	Sözcüğü sözcüğüne
	Мост между искусством...	 Arasında kalan tek köprü	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne

	Туманно сообщают...	----	Metafor	Çıkarma
	Представьте, если бы власти Италии приняли решение вновь засыпать.....	Bir düşünün: İtalyan hükümeti Pompei'yi yeniden toprağa gömüp.....	Retorik hitap ve İroni	Sözcüğü sözcüğüne, yer değiştirme,
4	Переобулись на ходу	Rota değişikliği	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
	Бомбардируют	Yoğun bir şekilde yayınlar sunuyor	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
	Российский препарат	Rus aşısı	Dolaylama	Sözcüğü sözcüğüne
	Свежая публикация	Yepyeni bir makale	Epitet	Sözcüğü sözcüğüne
	Всем раскрыла глаза	Herkesin gözünü açtı	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
	Истинное качество	Gerçek niteliği	Epitet	Sözcüğü sözcüğüne
	Полным ходом	Var gücüyle	Karşılaştırma	Değiştirme
5	Не так едины, как кажется	Görüldüğü kadar hemfikir değiller	Küçültme	Sözcüğü sözcüğüne
	Близкие к первому лицу	Putin'e özel yakınlığı olan..	Dolaylama	Değiştirme
	Непосильным трудом	Kolay yoldan	Küçültme, İroni	Uyarlama
	На территории врага	Düşman topraklarda	Ad aktarması	Sözcüğü sözcüğüne
	Самый главный	Muktedir [Putin]	Dolaylama	Eskileştirme, Açıklama
	..Лавров перешёл черту..	..Lavrov'un ileri gittiğini..	Metafor	Değiştirme
	..Размахивание пашкой..	Gövde gösterisi	Metafor	Uyarlama
6	Когда скука - в радость	Memnuniyet verici derecede sıkıcı	Eksiltme, tezat	Yer değiştirme, değiştirme
	Ждали, что... ждали.... Ждали, что.... Ждали	...bekleniyordu.....düşünüldü ordu.....tahmin ediyorduk..... hazırlamıştık.....	Ön yineleme, paralellik	Yer değiştirme, değiştirme
	Ждали, что Россия проглотит Беларусь	Rusya'nın Belarus'u yutması bekleniyordu,	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne

	Как будто чирика съел	Lafı geveledi durdu.	Metafor	Uyarlama
	Отлегло (от сердца)	Hepimizin içine su serpildi.	Metafor,Eksiltme	Uyarlama, Ekleme
	Рубль укрепился	Ruble yükselişe geçti.	Kişileştirme	Değiştirme
7	Люди молчат, пока полон холодильник	Dananın kuyruğu kopmak üzere	Metafor	Uyarlama
	Рост цен выведет людей на улицы:	Bir isyanın ilk adımı olabilir:	Metafor	Açıklama
	Живём в самую сытую эпоху	En tok dönemini yaşıyoruz	Küçültme	Sözcüğü sözcüğüne
	Пока Холодильник не пустой....	Buzdolabı boş olmadığı sürece...	Küçültme, metafor	Ekleme, yer değiştirme
8	Кому кризис, а кому-отец родной	Seçkinlerin umrunda değil	Paralellik, tezat	Açıklama
	Никакой 'экономический кризис' не пугает людей,	Hiçbir 'ekonomik kriz' Gözünü korkutamaz	Metafor	Ekleme
	Эти люди не переживали никаких 'финансовых травм'.	Bu insanlar finansal bakımdan bir zarar görmedi.	Epitet, Metafor	Ekleme
	Фантастические карьеры	Çılgınca kariyer	Epitet, Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
	Сказочно обогащаются	Yığınla para kazanmaya devam ediyorlar	Metafor,Abartma	Değiştirme
	Нет капусты — пусть едят авокадо.	Lahana yoksa avokado yesinler.	İma, İroni	Sözcüğü sözcüğüne, Yabancılaştırma
9	Изгой? И поделом	Rusya layığını buldu	Karşılaştırma-benzetme	Uyarlama, yer değiştirme
	на мир. На спокойную, тихую.....	barışa ve huzur içinde geçen gündelik yaşama...	Ayırma	Yer değiştirme, sözcüğü sözcüğüne
	А теперь представим..	Bir anlığına hayal edelim..	Retorik hitap	Değiştirme, sözcüğü sözcüğüne
	Что сегодняшняя Россия может предложить сегодняшней Европе?	Bugünün Rusyası'nın elinde bugünün Avrupası'na verebilecek neyi var?	Paralellik	Sözcüğü sözcüğüne, ekleme

	буква Z	Z harfiyle	Alegori	Sözcüğü sözcüğüne
10	Подливает масло в огонь	Ateşe körükle gidiyor	Metafor	Uyarlama
	Газета Ведомости опасается	Vedomosti inanıyor.	Kişileştirme	Değiştirme
	Силовой сценарий	Şiddet senaryosu	Metafor	Sözcüğü sözcüğüne
11	Апатия вместо восторга	Coşku değil kayıtsızlık hâkim	Tezat	Ekleme, değiştirme
12	Кремль пошёл на уступки	Devlet neden geri adım atıyor?	Metafor	Değiştirme
	С ними нечего церемониться	Bunların defteri kısa sürede dürülür	Abartma	Serbest çeviri
	так называемых патриотов и так называемых либералов...	...kendilerini yurtseverler ve liberaller olarak adlandıran...	Stilistik paralellik	Yer değiştirme
	политическая плоскость	Siyaset	Dolaylama	Değiştirme

Tablo 3'te de görüldüğü üzere, metin düzeyinde yaptığımız incelemeler sonucunda kaynak metinde mecazlardan en çok *metafor*, *epitet* ve *küçültmeden* faydalandığı; stilistik figürlerden ise *paralellik* ve *tezatın* kullanıldığı, bunların çevirisinin ise en çok *sözcüğü sözcüğüne çeviri*, *değiştirme* ve *uyarlama* stratejileriyle gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda Rusçadan Türkçeye yapılan haber çevirilerinde genellikle sözcük düzeyinde kaynak metne bağlı kalma eğilimi olduğu ancak deyim ve atasözü gibi yapıların çevirilerinde hedef odaklı uyarlama yoluna gidildiği gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Rusçadan Türkçeye Basın Çevirilerinde Söz Sanatları başlıklı bu çalışmada, Rusça-Türkçe dil çiftinde söz sanatları temelinde dilsel benzerlik ve farklılıklar çeviri metinler üzerinden incelenerek söz sanatlarının kullanım özellikleri ve çeviri stratejileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada dil işlevsel bir bakış açısıyla iletişime aracılık yapan bir araç olarak ele alınmıştır. Çeviriye söz sanatlarının yansıtılabilirliği ve ifadelerin yapıları yalnızca anlam üzerinden ele alınarak çevirideki durumları analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın amacı söz sanatlarının Rus basın dilinde ne şekilde yer aldığı, Türkçeye ne şekilde çevrildiği ve ortaya çıkan ürünün ifadesine ne şekilde katkıda bulunduğunu ortaya koymaktır. Bu anlamda stilistik bilimini, dilde söz sanatları olgusunu ve çeviri faaliyetini bir araya getiren bu çalışma bir giriş, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır.

Birinci bölümde stilistik bilimi, Rus dilbiliminde işlevsel stiller, basın kavramı ve basın stilinin özellikleri ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm söz sanatlarına ayrılmış olup söz sanatları kavramı, söz sanatlarının Türkçe ve Rusça kaynaklarda sınıflandırılması açıklandıktan sonra mecazlar ve stilistik figürler olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Söz sanatlarının *mecazlar* grubunda *abartma*, *ad aktarması*, *alegori*, *dolaylama*, *epitet*, *ima*, *ironi*, *kapsamlama*, *karşılaştırma-benzetme*, *kişileştirme*, *küçültme*, *metafor*, *örtmece* yer alırken, *stilistik figürler* grubunda ise *ayırma*, *bağlaçsızlık*, *çok bağlaçlılık*, *derecelendirme*, *devriklik*, *eksiltme*, *oksimoron*, *ön yineleme* ve *art yineleme*, *paralellik*, *retorik hitap*, *retorik soru*, *retorik ünlem*, *susma* ve *tezat* figürleri açıklanmıştır. Aynı zamanda Rusça kaynaklardan kullanımları örneklendirilerek

kullanım özellikleri ve dilde işlevleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır, örneklerin çevirileri tarafımızca yapılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise çeviribilim içerisinde basın ve söz sanatları çevirilerinin işlevi açıklanmış olup inceleme kısmına geçilmiştir. İncelenmek üzere seçilen haber metinleri elektronik yayın yapan Eurotopics, Sputnik, Ria Novosti, Rusya'da Bugün, Vedomosti gibi haber kaynaklarından alınmıştır. Bu bağlamda incelememiz cümle düzeyinde (20) ve metin düzeyinde (12) olmak üzere yürütülmüştür. Çalışmanın güncel bir özellik taşıması için seçilen haberlerin son 5 yıl içerisinde yayınlanmış olmasına özen gösterilmiştir.

Bir haber metninde ilk dikkatimizi çeken şey haberin başlığıdır. Haber başlığı, haberin içeriği hakkında bilgi verme ve okuyucunun dikkatini çekme gibi işlevlere sahiptir. İncelemelerimiz sonucunda Rusça haberlerde söz sanatlarının kullanımı en çok haber başlıklarında tercih edilmektedir, başlıkta kullanılan mecaz ya da figürler haberi daha ilgi çekici hale getirmektedir. Bu sayede okuyucunun ilgisi habere çekilebilecek ve haberin tamamını okumasına yönlendirilebilecektir.

Basın dilinin iki önemli işlevi vardır: bilgi vermek ve kitleleri etkilemek. Bu bağlamda, haber çevirilerinde bilgi içeriğinin doğru aktarılması birinci esastır. Ancak bilginin sadece doğru aktarılması yeterli olmaz, aynı zamanda dil kaynak metinde olduğu kadar etkileyici kullanılmalıdır. Dolayısıyla diğer dikkat edilmesi gereken nokta ise bilginin ifade edilmesinde dili çeşitlendirmek, güzel ve etkileyici hale getirmek için kaynak metinde kullanılan söz sanatlarının çevirisinin yine aynı etkileycilikte hedef dile aktarılabilmesidir.

Haber metinlerinde kullanılan dil, o haberin üretildiği dile, topluma, kültüre özgüdür. Sadece dil değil haberin içeriği, aktarılacak istenen bilgi, verilmek istenen asıl mesaj da o dili konuşan ve o toplumda yaşayan kitleye yöneliktir. Böyle kendine özgü bir

dil kullanımının başka bir dile çevirisi sürecinde haber bir nevi tekrar üretilmektedir ancak bu sefer çeviri yapılan dil ve toplum hedef kitle haline gelmekte ve onların dil ve anlayış biçimlerine göre çeviri yapılması beklenmektedir.

Dil sistemi içerisinde kendine özgülüğü yaratmada söz sanatları kullanımı büyük rol oynar. Kitle iletişim araçları aynı zamanda kültürel aktarım aracıdır. Kùltürler arası iletişim ve etkileşimde haberlerin etkisi büyüktür. Günümüzde basının dijitalleşmesiyle dünyanın bir ucundan diğèr ucuna haber akışı dakikalarda içerisinde gerçekleşebilmektedir. Basın çevirisine bu noktada ihtiyaç duyulmaktadır.

Söz sanatları doğası gereği sözcükbilim, anlambilim, biçembilim, metindilbilim ile bağlantılıdır. Bu çalışmada bir de çeviribilim ile ilişkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Rusçadan Türkçeye basın çevirilerinde söz sanatlarını inceleyen bu çalışmada çeviri hem araç hem de amaç olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmanın inceleme bölümündeki örnekler sosyal, politik ve kültürel alandan bilgilendirici metinlerden seçilmiştir. Bilgilendirici metinlerde kullanılan dilin daha nesnel olması beklenirken bilinçli ya da bilinçsiz olarak haber yazarının tercihine, haberin yayınlandığı basın kuruluşunun görüşlerine ve çevirmenin kararına bağılı olarak öznel tutumlara yer verilebildiğini gözlemledik.

Basın çevirisi, yalnızca dilsel bir işlem değildir. Sosyal, kültürel, siyasi, ideolojik, sanatsal yönü de vardır. Çeviri sürecinde her tip metinde olduğu gibi haber metinlerini çevirirken de yabancılığın korunup korunmaması, yani o haberin yabancı dilden aktarılan bir metin olduğu okura hissettirilecek mi yoksa Türkçeleştirerek mi aktarmak gerektiğı üzerine düşünölen bir konudur. Bu anlamda bazı doğru, iyi, kötü çeviri gibi tanımlamalar karşımıza çıkar. Herhangi bir metnin birçok çevirisi olabilir ancak doğru, yanlış, iyi, kötü gibi tanımlamaların kararını vermek zordur ve genellikle öznedir. Ancak genel olarak

doğru çeviriyi kaynak metni çok iyi anlamış ve onu anlaşılır bir Türkçeyle sunmuş bir çeviriye doğru bir çeviri diyebiliriz. Bunun için de çevirmenin, çeviri sürecinde aldığı kararlar, uyguladığı stratejiler dışında aynı zamanda çeviri yaptığı iki dile ve o dilin kültürüne ilişkin donanımına sahip olması, gündemi ve popüler kültürü takip ediyor olması gibi konular büyük önem teşkil etmektedir.

Türk basınında dış basından çeviri olarak yer alan haberlerin genellikle İngilizce menşeli haberler olduğunu gözlemledik. Haber sitelerinde dış basından çeviriler gibi bir kısım çok nadir yer almakta. Haberler genellikle dış basından derlenerek çeviriden yararlanarak yeniden yazım şeklinde veriliyor.

Bu nedenle bütüncemizi oluştururken öncelikle Rusça-Türkçe yayın yapan hangi haber kaynaklarının olduğunu araştırdık. Bu anlamda “İki ülke tek site” sloganıyla yayın yapan *TürkRus.com*, Rusya’nın ilk ve tek Türkçe gazetesi olan *Gazetem* ve *Rusya’da Bugün* (rbg24.ru) gibi haber kaynaklarını keşfettik. Bu haber siteleri Rusya ve Türkiye’yi ilgilendiren konularda genellikle kendi haberlerini üretiyorlar, salt çeviri olarak haber sunmuyorlar. Yalnızca *Rusya’da Bugün* haberleri çeviri olarak sunuyor ve çeviri haberlerin kaynağını haberin sonunda veriyor. Böylelikle Türkçe Rusça karşılaştırmalı bir şekilde haberler okunabiliyor. Diğer ana haber kaynağımız ise şu an için 6 dilde basın derlemesi şeklinde yayın yapan Eurotopics bülteni, inceleme için örneklerin elde edilmesinde kıymetli bir kaynak oluşturdu. Yine de bu haber kaynaklarının yeterli sayıda olmadığını ve ilerleyen zamanlarda arttırılması gerektiği kanaatindeyiz. Rusya’da yalnızca dış basından çevirilere yer veren ИноСМИ (inosmi.ru) haber sitesi gibi bir portalın Türkiye’de de yapılabilir olduğunu ön görüyoruz.

İncelemeden elde edilen sonuçlara göre Rusçadan Türkçeye çevrilen haber metinlerinde mecaz grubu söz sanatlarının fazlaca kullanıldığı, en çok kullanılan söz sanatlarının *metafor*, *epitet*, *küçültme* ve *kapsamlama* olduğu, figürlerden ise *paralellik*,

tezat ve *retorik sorun*un sıklıkla kullanıldığı, bunların çevirileri esnasında en çok tercih edilen çeviri stratejilerinin ise *sözcüğü sözcüğüne çeviri*, *değiştirme* ve *uyarlama* olduğu ortaya konmuştur. Bu bilgiler ışığında Rusçadan Türkçeye basın metnlerinin çevirilerinin genellikle kaynak metne bağlı olarak gerçekleştirildiği, ancak deyimler, atasözleri gibi kalıp ifadelerin çevirilerinde *uyarlama* stratejisi tercih edildiği gözlemlenmiştir. Hedef kitleye yönelik yapılan çevirilerde ise Rusça kaynak metinde mecazi ya da figüratif bir ifade olmamasına karşın Türkçeye çevirisinde metinde söz sanatı kullanılması ve bu sayede okuyucunun ilgisini habere çekme çabası olduğu da gözlemlenmiştir.

Rusça metnlerin Türkçeye çevirilerinde mecazların genellikle sözcüğü sözcüğüne çevirilerinin yapıldığı ve bu anlamda Rusçada Türkçede kullanılan söz sanatlarının anlamsal eşdeğerlik sağladığı ancak Rusça ve Türkçe sözdizimi kuralları bakımından farklılıklara sahip olduğu için stilistik figürlerin kullanıldığı ifadelerin Türkçeye çevirilerinde figür özelliği yitirilmekte olduğu için eşdeğerlik sağlanamadığı sonucuna varılmıştır. Bir söz sanatını söz sanatı olarak çevirmek zorunda olunmasa da o söz sanatının anlama kazandırdığı ek anlam boyutu dikkate alınarak çeviri yapılmalı. İncelenen örnekler özelinde hem kaynak odaklı hem de hedef odaklı çeviri stratejilerinin tercih edildiğini gözlemledik.

Çalışmamızda Rus dilindeki söz sanatlarını bütüncül olarak ele alıp, özelliklerini ve dilde işlevlerini ortaya çıkarıp, metin içerisinde doğru analiz etmeye gayret gösterdik. Bu çalışmanın ön söz ve giriş bölümünde ifade edilen amaçlar doğrultusunda yapılan literatür taraması ve incelemeler ışığında bazı sonuçlara vardık. Böylelikle sadece basın çevirisinde değil Rusçadan Türkçeye yapılan tüm çevirilerde söz sanatlarının kullanımından kaynaklanan zorluk yaratan durumların tespit edilmesi, bu ifadelerin daha iyi anlaşılmasına ve çevirilerinin daha kolay yapılmasına yardımcı olacaktır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada kaynak dilde ve hedef dilde incelemeye tabi tutulan basından örneklerin betimleyici içerik analizi yöntemi ile Rus basın dilinde söz sanatları kullanımının Türkçeye aktarımındaki genel eğilimler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ulaşılabilen kaynaklar ve örneklerle sınırlıdır, tarafımızca elde edilen sonuçların pratik olarak dış basından çevirilerde yol gösterici olması ve teorik olarak ise ileride bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayabileceğini ümit etmekteyiz.



KAYNAKÇA

Aksan, D. (1990). Göktürk Yazıtlarında Söz Sanatları Güçlü Anlatım Yolları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 38 (1990), 1-12.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/44134/542883> (Erişim Tarihi: 20.02.2022)

Aksan, D. (2015) *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*. III. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Alekseyev, A. Ya. (2012) *Sopostavitelnaya Stilistika*. Dnepropetrovsk: NGU.

Amman, M. (2008) *Akademik Çeviri Eğitime Giriş*. İstanbul: Multilingual.

Aşkit, Ç. (2016) *Milo Savunmasında Değişmeceler*, Söz ve Anlam Sanatları. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Aktaş, H. (2002) *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Aytaç, G. (2009) *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları.

Bayrav, S. (1975) *Filolojinin Oluşumu*. İstanbul: İÜEF Basımevi.

Benzer, A009) Dilbilimi Kaynaklarında Edebi Sanatların Kullanımı. *Turkish Studies*, 4(8), s.725-746.

Bobilev, B. G., Korobkova, N. V., Koşeleva, S. V., Mişçkina, V. V., Salyayev, V. A., Fedina, G. N., Şahova, İ. E. (2009) *Kultura reçi i stilistika*. Oryol: OryolGTU.

Bulut, A. (2018) *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri*. Ankara: Siyasal Kitabevi

- Coşkun, M. (2012) *Sözün Büyüsü: Edebi Sanatlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Çınar, B. ve Karahan, L., (2009) Reklam Dilinde Edebi Sanatlar. *Turkish Studies*. 4(8), s.891-916
- Çifci, M. ve Kaplan, K. (2020) Karikatürde Yer Alan Kırılma Çizgilerinin Söz Sanatları Öğretimine Etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), s.509-527
- Çolak, G. (2020) *Toplumdilbilimi: Toplumsal Cinsiyet ve Dil*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Dalkılıç, L. Ç., (2017) Rus Dilbiliminde Bilim Dalı Olarak Stilistiğin Gelişimi. *Turkish Studies*, 12(15), s.233-250.
- Demidova E. B. (2011) *Stil...Stil...Stil*. Moskva: İzdatelstvo Prometey.
- Gedikli, Ö. (2020) *Üslup ve Stilistik İnceleme: “Yeni İslamcı Akım” Şairi Mehmet Atilla Maraş Örneği*. İstanbul: Çizgi Kitabevi
- Göktürk, A. (2019) *Çeviri: Dillerin Dili*. (14. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Günay, D., Şahin, A., Oflaz, E., vd., (2009) Gazete Söyleminde Sık Kullanılan Söz Sanatlarına İlişkin Bir İnceleme: Gazete Dilindeki Yaratıcılık. *XXII. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. 8-9 Mayıs 2008, Ankara: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları.
- İnce, Ü. ve Dizdar, D., (2019) *Çeviri Atölyesi: Çeviride Tuzaklar*. (4. baskı) İstanbul: Can Yayınları
- Jacobson, R. (1975) *Lingvistika i Poetika*. Strukturalizm: za i protiv. Moskva: İzdatelstvo Progress
- Karaağaç, G. (2018) *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Karassenko, E. A. (2018) *Vvedenie v perevodovedenie: učeбноe posobie*. Donetsk: DonNu
- Kluşin, N.İ., (2010) *Učebnyy slovar stilističeskih terminov*. Moskva: Fakultet jurnalistiki MGU
- Kupina, N.A., Matveyeva, T. V., (2013) *Stilistika sovremennogo russkogo yazıka*. Moskva: İzdatelstvo Yurayt.
- Kozan, O. (2014) *Rus ve Türk Gazete Haber Başlığı Dili: Kültürdilbilimsel Yaklaşım*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Kozirev, V.A., Černiak, V.D., (2016) *Sovremennyy russkiy yazık: Leksikografiya*. Moskva: Knorus.
- Krisin, L. P., (1977) *Yazık v sovremennom obşestve. Kniga dlya vneklassnoho čteniya*. Moskva: Prosveşenie.
- Markova, B. A., (2016) *Stilistika russkogo yazıka: Teoritiko-praktičeskiy kurs*. Moskva: Lenand.
- Moskvin, V.P. *Выразительные средства современной русской речи. Тропы и фигуры. Терминологический словарь*. М: Feniks.
- Novikov, A.B., (2004) *Slovar perifraz russkogo yazıka: na materiale gazetnoy publitsistiki*. Moskva: Russkiy yazık Media.
- Rozental D.E. (2001). *Spravočnik po russkomu yazıku. Praktičeskaya stilistika*. Moskva: Mir i obrazovaine.
- Rozental D.E. (2011). *Spravočnik po russkomu yazıku: Praktičeskaya stilistika*. Moskva: İzd. Astrel

Rijkova-Grişina, L. V. (2015) *Slovar. Hudojestvennie Sredstva, İzobrazitelno-virazitelnie sredstva yazıka i stilistiçeskie figuri reçi*. Moskva: Flinta.

Solganik, G. Ya., (1997) *Stilistika teksta*. Moskva: Flinta.

Solganik, G. Ya., (2016) *Stilistika russkogo yazıka*. Moskva: Flinta.

Şahin, Z. (2018). Sergey Dovlatov'un Eserlerinde Retorik Figürler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58 (1), 512-533.

Tahir-Gürçağlar, Ş. (2015) *Kapılar: Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık

Tok, Z. (2019) Şiir Çevirisi ve Fransızcadaki Söz Sanatlarının Türkçeye Aktarımı. *Social Sciences Studies Journal*

Toklu M.O. (2015) *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları. 6. Baskı.

Tsin, Ya. (2016) O funktsiyah stilistiçeskih figür v gazetnom tekste. *İzvestiya URFU*, 19 (1), 244-252.

TDK, *Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Arı Matbaası, 1948

TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi 30.03.2022)

Ünsal, G. (2018) Söz Sanatları ve Reklam Çevirisi Üzerine Gözlemler. *International Journal of Language Academy*. 6(4),s.107-123.

Vardar, B. (2001) *Dilbilim Yazıları*. İstanbul: Multilingual.

Yalçın, P. (2015) *Çeviri Stratejileri: Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları

Yazıcı, M. (2011) *Çeviribilimde Araştırma*. İstanbul: Multilingual.

Yazıcı, M. (2005) *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual

Yıldız, Ş. (2005) *Dil, Kültür, İletişim ve Medya*. Ankara: Sinemis Yayınları.

Haber Kaynakları

Championat, <https://www.championat.com/hockey/news-4547463-ne-ustal-no-uhozhu-zaschitnik-maksim-goncharov-obyavil-o-tom-chto-pokidaet-avangard.html> (Erişim

Tarihi: 28.05.2022)

DHA, <https://www.dha.com.tr/dunya/rusya-ile-belarus-arasina-kovid-19-testi-girdi-1766736> (Erişim Tarihi:11.03.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/255205/asi-diplomasisi-avrupa-harekete-mi-geciyor> (Erişim Tarihi: 16.02.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/255205/вакцина-как-рычаг-дипломатии-ес-поднял-голову> (Erişim Tarihi: 16.02.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/260009/putin-in-ulusa-seslenisi-neler-soeylemedi> (Erişim Tarihi: 20.05.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/260009/послание-путина-федеральному-собранию-о-чём-речи-не-было> (Erişim Tarihi: 20.05.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/273241/avrupalilari-rekor-enflasyondan-kim-kurtaracak> (Erişim Tarihi: 14.01.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/273241/кто-спасёт-европейцев-от-рекордной-инфляции> (Erişim Tarihi: 14.01.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/270413/gida-neden-bu-kadar-pahalandi>
(Erişim Tarihi: 03.12.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/270413/почему-так-подорожали-продукты>
(Erişim Tarihi: 03.12.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/267196/moskova-komedyen-ruslara-hakaretten-mahkum-edildi> (Erişim Tarihi: 22.12.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/267196/россия-выслала-комика-из-за-оскорбления-русских> (Erişim Tarihi: 22.12.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/237942/sokaga-cikma-yasagi> (Erişim Tarihi: 22.02.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/256259/ab-rusya-iliskiler-kopma-noktasinda-mi#> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/256259/отношения-ес-и-россии-на-границах> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/202741/futbolcularin-magaradan-kurtarilmasi-sevinc-yaratti> (Erişim Tarihi: 16.03.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/202741/ликование-по-поводу-спасения-подростков-в-таиланде> (Erişim Tarihi: 16.03.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/218872/rusya-ile-ukrayna-arasinda-pasaport-yarisi> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/218872/россия-и-украина-соревнование-по-раздаче-паспортов> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/231806/ukrayna-zirvesi-ne-getirdi> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/231806/что-принёс-саммит-по-украине> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/262043/biden-putin-zirvesi-ne-getirecek> (Erişim Tarihi: 05.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/262043/встреча-путина-и-байдена-каковы-ожидания> (Erişim Tarihi: 05.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/264288/rusya-kirk-yillik-sampanyayi-koepueklue-sarap-yapti> (Erişim Tarihi: 10.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/264288/россия-превращает-шампанское-в-игристое> (Erişim Tarihi: 10.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/274075/kazakistan-moskova-icin-tehlikeli-olan-ne> (Erişim Tarihi: 10.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/274075/казахстан-что-важно-для-москвы> (Erişim Tarihi: 10.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/195448/putin-in-ulusa-seslenisi-savasa-davet-mi> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/269475/nobel-baris-oeduelue-gazeteciler-ressa-ve-muratov-a> (Erişim Tarihi: 10.10.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/ru/269475/ресса-и-муратов-лауреаты-нобелевской-премии-мира> (Erişim Tarihi: 10.10.2021)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/243587/ayasofya-duenya-kueluer-mirasi-mi-ayrilikcilik-tohumu-mu#> (Erişim Tarihi: 17.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/220047/yekaterinburg-ta-kilise-kavgasi-sona-erdi-mi> (Erişim Tarihi: 25.05.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/281592/2022-eurovision-sarki-yarismasi-barisa-verilen-oylar> (Erişim Tarihi: 30.07.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/223613/rusya-da-yerel-secim-oencesi-toplu-goezalti> (Erişim Tarihi: 01.08.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/281097/rus-halki-savas-hakkinda-ne-dueduenueyor> (Erişim Tarihi: 06.08.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/272990/avrupa-doenuesuem-icin-enerjiyi-nereden-buluyor> (Erişim Tarihi: 11.08.2022)

Eurotopics, <https://www.eurotopics.net/tr/220047/yekaterinburg-ta-kilise-kavgasi-sona-erdi-mi> (Erişim Tarihi:25.08.2022)

Federal Press, <https://fedpress.ru/article/3011676> (Erişim Tarihi:28.05.2022)

İzvestiya, <https://iz.ru/1313667/2022-03-31/putin-zaiavil-o-riske-novoi-volny-migratcii-iz-razvivaiushchikhsia-stran-v-evropu> (Erişim Tarihi:02.04.2022)

Kommersant, <https://www.kommersant.ru/doc/4325890> (Erişim Tarihi: 10.03.2022)

Kommersant, <https://www.kommersant.ru/doc/3977031> (Erişim Tarihi:25.08.2022)

Komsomolskaya Pravda, <https://www.kp.ru/daily/27283/4419894/> (Erişim Tarihi: 25.05.2022)

Lenta, <https://lenta.ru/news/2022/04/25/nalobpomezli/> Erişim Tarihi: 24.08.2022)

New Times, <https://newtimes.ru/articles/detail/213490> (Erişim Tarihi: 06.08.2022)

Nezavisimaya Gazeta, https://www.ng.ru/world/2022-05-15/1_8435_turkey.html
(Erişim Tarihi: 16.05.2022)

Novaya Gazeta, <https://novayagazeta.eu/articles/2022/05/15/serdtse-evropy-otdano-ukraine> (Erişim Tarihi: 30.07.2022)

Novaya Gazeta, https://www.ng.ru/world/2021-09-29/1_8264_putin.html (Erişim Tarihi: 01.08.2022)

Ria Novosti [@rianru] (10.10.2021) *Знакомьтесь, это бездомный пес по кличке Боджи. Он стал настоящей звездой на улицах Стамбула. Пес любит путешествовать по городу на общественном транспорте,*(Video) Twitter.
<https://twitter.com/rianru/status/1447234394729689088> (Erişim Tarihi: 15.10.2021)

Ria Novosti, <https://ria.ru/20160518/1435571754.html> (Erişim Tarihi: 04.02.2022)

Ria Novosti, <https://rsport.ria.ru/20220202/olimpiada-1770724708.html> (Erişim Tarihi: 10.02.2022)

Ria Novosti, <https://ria.ru/20180301/1515569427.html> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

Ria Novosti, <https://ria.ru/20220303/informatsiya-1776301410.html> (Erişim Tarihi: 22.07.2022)

Ria Novosti, <https://ria.ru/20211209/energodefitsit-1762830557.html> (Erişim Tarihi: 11.08.2022)

Ria Novosti, <https://ria.ru/20220427/brendy-1785645457.html> (Erişim Tarihi: 23.08.2022)

Rusya’da Bugün, <https://rbg24.ru/news/putin-dost-olmayan-ulkeler-icin-misilleme-amacli-vize-tedbirlerine-iliskin-kararnameyi-imzaladi-12867.html> (Erişim Tarihi: 01.08.2022)

Rusya’da Bugün, <https://www.rbg24.ru/news/visa-rusyadaki-faaliyetlerini-askiya-almasindan-sonra-60-milyon-dolar-zarara-ugradi-12929.html> (Erişim Tarihi: 17.08.2022)

Rusya’da Bugün, <https://www.rbg24.ru/news/rusyaya-arka-kapidan-donecek-marka-sayisi-belli-oldu-12927.html> (Erişim Tarihi: 23.08.2022)

Rusya’da Bugün, <https://www.rbg24.ru/news/turkiyede-tatil-yapan-rus-turkiyede-ki-fiyaatlari-gozlerim-alnima-tirmandi-sozleriyle-acikladi-12917.html> (Erişim Tarihi: 24.08.2022)

Sputnik Latvia, <https://lv.sputniknews.ru/20171227/Foto-kotorye-rastopjat-led-kalendar-rossijskoj-Zhenskoj-hokkejnoy-ligi-6900009.html> (Erişim Tarihi: 25.01.2022)

Sputnik, <https://tr.sputniknews.com/20171227/rusya-kadin-hokey-ligi-takvim-1031563576.html> (Erişim Tarihi: 25.01.2022)

Sputnik, <https://tr.sputniknews.com/20160519/dariya-gubanova-rus-rapunzel-1022856496.html> (Erişim Tarihi: 04.02.2022)

Sputnik Türkiye, <https://sputniknews.com.tr/20220303/zaharova-rusya-batidan-benzeri-gorulmemis-bir-bilgi-teroruyle-karsi-karsiya-1054404505.html> (Erişim Tarihi: 22.07.2022)

TASS, <https://tass.ru/politika/14273875> (Erişim Tarihi: 01.08.2022)

TASS, <https://tass.ru/ekonomika/14487627> (Erişim Tarihi: 17.08.2022)

TASS, <https://tass.ru/politika/14495641> (Erişim Tarihi: 24.08.2022)

T24, <https://t24.com.tr/haber/putin-disaridan-biri-ukrayna-ya-mudahale-etmeye-calirsira-yanitimiz-yildirim-hizinda-olacaktir,1030766> (Erişim Tarihi: 04.09.2022)

Vedomosti, <https://www.vedomosti.ru/opinion/columns/2020/04/06/827210-mir-posle-covid> (Erişim Tarihi: 22.02.2022)

Vedomosti, <https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2020/07/13/834502-reshaetsya-sudba-mozaiik-svyatoi-sofii> (Erişim Tarihi: 17.05.2022)

Vedomosti, <https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2019/08/05/808050-novaya-tema-dlya-protesta> (Erişim Tarihi: 01.08.2022)

Vzglyad, <https://vz.ru/economy/2013/10/7/653719.html> (Erişim Tarihi: 11.07.2022)

Yakın Doğu Haber, https://www.ydh.com.tr/HD16872_putin-ve-erdogan-suriye-ve-karabagin-golgesinde-bulustu.html (Erişim Tarihi: 01.08.2022)

ÖZET

ARAL, Doğa, *Rusçadan Türkçeye Basın Çevirilerinde Söz Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Leyla Çiğdem DALKILIÇ, Ankara Üniversitesi, 2022, 128s.

Bu çalışmanın amacı, Rus basın dilinde söz sanatları kullanımı ve Türkçeye çevirilerinin ne şekilde gerçekleştiğini ve ifadeye kattığı anlamı Rus ve Türk basınından örneklerle ortaya koymaktır.

Bu çalışmada, uluslararası iletişimin sağlanmasında büyük öneme ve etkiye sahip olan haber çevirileri Rusça-Türkçe dil çifti özelinde söz sanatları kullanımı ekseninde ele alınmıştır. Haberlerin Rus basınından Türk okuyucular için çevrilmesi sürecinde kaynak dilde kullanılan söz sanatlarının hedef dilde ne şekilde aktarıldığı karşılaştırmalı betimleyici bir çalışmayla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, inceleme için kaynak haberler ve çeviri haberler dijital basından elde edilmiştir. İnceleme için örneklerin seçiminde kaynak metinlerde söz sanatlarının yer aldığı belirlenerek çevirilerindeki durum karşılaştırılmıştır. Cümle ve metin düzeyinde incelenen örnekler sonucunda Rusça basın dilinde söz sanatları kullanımı ve Türkçeye çevirilerinin üslup ve anlamsal özellikleri ortaya konulmuş olup, Rusça ve Türkçede söz sanatları kullanımının sözcük düzeyinde anlamsal eşdeğerliliğinin sağlandığı ancak stilistik figürlerin sözdizimsel açıdan farklılıklara sahip olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda Rus basın dilinde en sık kullanılan söz sanatlarının metafor, epitet, küçültme, kapsamlama mecazları ve paralellik ve tezat figürleri olduğu, bunların çevirilerinde ise genellikle sözcüğü sözcüğüne çeviri ve değiştirme stratejisinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Basın, Basın Stili, Basın Çevirisi, Haber Çevirisi, Rus Basını, Rus Dili, Söz Sanatları, Stilistik*

ABSTRACT

ARAL, Doğa, *Figures of Speech in Journalistic Translations from Russian to Turkish*, Master Thesis, Supervisor: Assoc. Prof. Leyla Çiğdem DALKILIÇ, Ankara University, 2022, 128p.

The aim of this study is to reveal the use of figures of speech in the Russian press language and the way in which their translation into Turkish takes place and the meaning they add to the expression with examples from the Russian and Turkish press.

In this study, news translations, which have a great importance and impact in providing international communication, are discussed in the axis of the use of figures of speech in the Russian-Turkish language pair. In the process of translating the news from the Russian press for Turkish readers, a comparative descriptive study has been tried to reveal how the lyric arts used in the source language are conveyed in the target language. For this purpose, source news and translation news for review have been obtained from the digital press. As a result of the examples examined at the sentence and text level, the use of figures of speech in the Russian press language and the stylistic and semantic characteristics of their translation into Turkish were revealed, and it was determined that the semantic equivalence of the use of lyrics in Russian and Turkish was ensured at the word level, but the stylistic figures had syntactic differences. At the same time, it has been determined that the most frequently used figures of speech in the Russian journalistic language are metaphor, epithet, litotes, synecdoche and stylistic parallelism and antithesis, and in their translations, literal translation and modification are generally used.

Keywords: *Journalism, Journalistic Style, Journalistic Translation, News Translation, Russian Press, Russian Language, Figures of Speech, Stylistics*